

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

בעניין: 1. פלונית קטינה

2. פלוני

3. פלונית

ע"י ב"כ עוה"ד פויירינג שי ופנר גדעון התובעים

נגד

1. פרופ' צ'מקה משה

2. קופ"ח כללית של ההסתדרות הכללית של

העובדים בא"י

ע"י ב"כ עו"ד האזרחי הנתבעים

2

3

4

5

פסק דין

6

7

8

מבוא א.

9

10 1. התובעת מס' 2 (להלן: "או" או "התובעת"), נושאת במאגר הגנטי שבגופה מחלה

11 תורשתית קשה המכונה ALD (להלן: "המחלה" או "מחלת ה-ALD"), הגם שהיא

12 עצמה אינה לוקה במחלה. התובע מס' 3 (להלן: "א" או "התובע") הינו בעלה של

13 או'. התובעים 2,3 (להלן: "התובעים") הינם הוריה של התובעת מס' 1, ילידת 1990

14 (להלן: "ט").

15 בשנת 1990 כאשר או' היתה בתחילת הריונה, היא פנתה עם בעלה א', לפרופ'

16 צ'מקה (הנתבע 1 להלן: "הנתבע" או "פרופ' צ'מקה") מומחה ביעוץ גנטי, אשר ניהל

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 את המכון לייעוץ גנטי בבית חולים "קפלן" והתמחה בחקר מחלת ה-ALD על מנת
2 שינקוט בכל אמצעי הזהירות הנדרשים למניעת לידתו של יילוד שיהא נגוע במחלה.
3
- 4 2. מחלת ה-ALD ידועה כמחלה אשר זכרים לוקים בה, בעוד שהנקבות נושאות את גן
5 המחלה מבלי לחלות בה, באופן שתפקודן במהלך חייהן תקין, דרך כלל. באשר
6 לזכרים, המחלה עלולה לתקוף אותם בוואריאציות שונות, בדרך כלל בעשור הראשון
7 לחייהם ודינם במקרה זה, נגזר לסבול מנכות פיזיולוגית, או מפגיעה קשה במערכת
8 העצבים ובקוגניציה, אשר תוביל למותם בתוך העשור הראשון לחייהם.
9
- 10 3. פרופ' צ'מקה ערך לתובעת בדיקות שנועדו למנוע לידתו של יילוד הלוקה במחלה.
11 לשם כך, הוא דגם סיסים משלייתה של או', אשר על חלקם ערך אנאליזה
12 כרומוזומלית ולפיה קבע, כי מין העובר נקבה הנושאת 46 כרומוזומים תקינים (46X).
13 חלק אחר של סיסה השלייה שלח לבדיקה במעבדה בהולנד, המתמחה בחקר ואבחון
14 המחלה (להלן: "המעבדה" או "המעבדה בהולנד"), אשר מצאה בבדיקתה ערכים
15 גבוהים מהנורמה, של חומצות שומן ארוכות בתא, המצביעים על קיומה של המחלה,
16 אולם לנוכח קביעתו של פרופ' צ'מקה לפיה העובר נקבה – נקבע על ידי המעבדה כי
17 העוברה תהא נשאית של המחלה.
18 במכתב תשובה של המעבדה לפרופ' צ'מקה, אשר כלל את תוצאות הבדיקה
19 וממצאיה, ציין ד"ר וונדרס, מעובדי המעבדה, בהערה, כי בבדיקה כרומוזומלית
20 שנערכה על ידי חוקר נוסף במעבדה, ד"ר לשוט, נתגלה SMALL DELETION (להלן:
21 "חסר") על אחד מכרומוזומי ה-X של העובר.
22
- 23 4. לאחר שקיבל את מכתב המעבדה, הודיע פרופ' צ'מקה לתובעים, כי או' נושאת
24 ברחמה נקבה, הנושאת מטען גנטי תקין (46XX), כי היא נשאית של המחלה ולא
25 תחלה בה.
26

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

5. ט' נולדה להוריה בשנת 1990 בריאה לכאורה. בחלוף כ - 10 שנות חיים, היא
אובחנה כסובלת מהמחלה וכתוצאה, הפכה לנכה קשה.

6. בתביעה זו, שעניינה "הולדה בעוולה" עותרים התובעים ובתם ט' לחייב את פרופ'
צ'מקה ושירותי בריאות כללית, בפיצוי בגין נזקיהם.
בקליפת האגוז הסוגיות הנדרשות להכרעה הן כדלקמן:

- האם פרופ' צ'מקה, כרופא מומחה בתחום הגנטי, אשר התמחה בחקר מחלת ה-
ALD, הפר את חובת הזהירות שהוא חב לתובעים, בכך שלא נקט בכל האמצעים
הסבירים, למניעת לידתה של ט' הלוקה במחלה.

- על יסוד המידע שרווח בתקופה הרלבנטית, לפיו המחלה מתבטאת בעיקר
בזכרים, בעוד שהנקבות אינן לוקות בה, אלא נושאות את גן המחלה – מהו גדר
הצפייה שחלה על פרופ' צ'מקה, כרופא מומחה בחקר המחלה וכיועץ גנטי -
לצפות את הופעת המחלה אצל ט', בהינתן הממצאים שהונחו בפניו.

- האם פרופ' צ'מקה נקט באמצעים סבירים לגילוי של ה"חסר" באחד מכרומוזומי
ה - X אצל ט', עליו דיווחה לו המעבדה בהולנד, אשר בדיעבד התחווה, כי בעטיו
נגרמה המחלה ובשל אי גילוי, פרופ' צ'מקה קבע שט' תיוולד כנשאית של
המחלה ולא תלקה בה.

- האם אי גילוי ה"חסר", בנסיבות שתוארו מהווה רשלנות או שמא ניתן לראות בו
טעות סבירה?

ב. מילון מונחים

להלן סקירת המונחים והמושגים הרפואיים כפי שיובאו במסגרת פסק- הדין, על פי
הגדרותיהם של המומחים הרפואיים שהופיעו כעדים.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

• כרומוזמים

הכרומוזמים הם מארז הדנ"א (DNA) בגוף האדם, הנושא בחובו את הוראות הגדילה, ההתפתחות והתפקודים של הגוף. הוראות אלו מעוגנות בגנים הפרושים על גבי הכרומוזמים. מרבית התאים בגוף האדם מכילים 46 כרומוזמים, אשר כל אחד מהם בנוי משתי זרועות, המחוברות בנקודה מעובה הקרויה "צנטרומר"; הזרוע העליונה, הקצרה מבין השתיים, מכונה p והזרוע התחתונה, הארוכה יותר, מכונה q. הגנים מכילים חומצות גרעין המסודרות בסדר אופייני וייחודי, המהווה את תבנית התא.

תאי הזרע והביצית מכילים כל אחד, 23 כרומוזמים. המבנה הכרומוזומלי בנקבה מורכב מ-22 זוגות כרומוזמים, הממוספרים מ-1 עד 22 ובנוסף, זוג כרומוזמי מין, המסומנים X ו-Y. לזכר כרומוזום אחד X וכרומוזום אחד Y ועל כן הוא מסומן XY ולנקבה שני כרומוזומים של X והיא מסומנת XX.

• "אינאקטיבציה מקרית" ו"אינאקטיבציה לא מקרית"

כרומוזומי ה-X המצויים בגוף האישה עוברים באופן אקראי, תהליך "שיתוק" אשר בגדרו אחד מהשניים נותר פעיל בעוד השני - דומם וחסר שימוש. תהליך זה מכונה "אינאקטיבציה".

באישה בריאה, בין 40% ל-60% של תאי ה-X – אשר עוברים אינאקטיבציה, מקורם באם, ויתרתם מקורם באב. (ראה הסברו של פרופ' שוחט, עמ' 261 לפר'). מאחר ומדובר בתהליך אקראי, תיתכן האפשרות, הגם שהיא נדירה, בגדרה כל כרומוזומי ה-X שמקורם באב יעברו אינאקטיבציה, או אז יותרו פעילים בכל התאים הכרומוזומים האמהיים בלבד. תהליך האינאקטיבציה, מתרחש אצל הנקבה, בתקופה העוברית המוקדמת.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 תנאי לקיומה של אינאקטיבציה אקראית, הוא ששני ההורים יתרמו, כל אחד בנפרד
2 כרומוזום X שלם ותקין מבחינת מבנהו.
3 החריג לאינאקטיבציה מקרית הוא כאשר מבנה אחד משני כרומוזומי ה-X אינו תקין,
4 או אז, תתרחש תופעה של "אינאקטיבציה לא אקראית". במצב כזה, אם כרומוזום
5 ה-X האבהי לקוי (בענייננו נמצא "חסר" DELETION), כי אז, תהליך
6 האינאקטיבציה ישתק אותו בכל התאים וכתוצאה, יוותרו פעילים רק כרומוזומי ה-X
7 שמקורם באם.
8
9

• אנליזה כרומוזומלית

10 בדיקה שמטרתה לבחון את תקינות מבניהם של הכרומוזומים, לצורך אבחון חסרים
11 או תוספות בהם, אשר להם השלכות פתולוגיות על תפקוד הגוף.
12

• מטאפזה

13 שלב בחלוקת התא, שמאפשר צפייה בכרומוזומים, צילומם, צביעתם וגזירתם לצורך
14 סידורם זוגות זוגות - כקרייטיפ.
15
16
17

• קרייטיפ

18 תצוגה חזותית של הכרומוזומים הצבועים, בשלב המטאפזה, באמצעות סידור
19 הכרומוזומים זוגות-זוגות, על פי גודלם, מיקומם בתא וכן, על-פי תבנית הפסים
20 הבהירים והכהים שיצרה צביעתם. תצוגה זו מאפשרת ביתר קלות את ספירתם של
21 הכרומוזומים ואבחון ליקויים שנפלו בהם.
22
23

• מוזאיקה

24 מצב בו אין אחידות בכל תאי העובר- אשר חלקם נושאים את גן המחלה וחלקם
25 נראים "בריאם".
26
27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

ג. על ט'

1. ט' נולדה בתאריך 29.10.1990 לאחר הריון ולידה תקינים.
עד הגיעה לכיתה ב', היא תפקדה היטב, ככל הילדים, הגם שמאז ומתמיד, היתה ילדה שברירית ועדינה, שהתקשתה להיפרד מהוריה.
2. בילדותה המוקדמת, ט' התגלתה כילדה בעלת כישורים בתחומים שונים, במוזיקה, ספורט, עבודות אומנות, משחקי מחשב, קריאה וכן זכתה להישגים נאים בלימודיה.
3. בראשית כיתה ג', ט' החלה לסבול ממצבי רוח תנודתיים והתקשתה ללכת לבית הספר. בהמשך, הופיעו אצלה התקפי חרדה ואי שקט פסיכומטורי. היא סירבה לפקוד את בית הספר והתקשתה להסתגל למצבים חברתיים.
4. בדצמבר 1998, עברה ט' הערכה על ידי פסיכיאטרית ילדים, ד"ר אדר, מנהלת מרכז "ט" בבאר-שבע, אשר מצאה כי מדובר ב "ילדה עדינה, בעלת סף תסכול נמוך, דעתנית, מילולית, ואינטליגנטית".
שנה לאחר מכן, חלה ירידה ניכרת בתפקודה של ט' ולאחר בדיקה נוספת שנערכה אף היא על ידי ד"ר אדר, ביוני 1999, נרשמו הדברים הבאים: "נוצר הרושם שהיא "מתנתקת" מצויה בעולם דמיוני משלה ופחות ערה לסובביה".
ובהמשך:
"לא ניתן היה לשלול מצב פרודומלי של מרקם אישיותי פסיכוטי (דמוי דמנציה התנהגותית, כביכול). כמו-כן ברור שמדובר בתהליך שלה הסלמה נפשית." (נ/13).
5. בבירור מקיף שנערך לט' בבית החולים "סורוקה" בינואר 2000, היא אובחנה כמי שסובלת מהמחלה, הקרויה בשמה המלא ADRENO LEUKO DYSTROPHY ("ALD").

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

6. בחודש מאי 2000, עברה ט' תהליך של השתלת מח עצם שנלקח מלשד עצמותיה של אחותה, הצעירה ממנה. התהליך אמנם עצר את התדרדרות המחלה, אולם את הנזק שנגרם לא ניתן היה לתקן, הגם שיש הסוברים (כפי שנראה בהמשך), כי קיימת תקווה לשיפור מה במצבה של ט'.

7. כיום ט' מוגדרת כמי שסובלת מאי שקט פסיכו- מוטורי קיצוני, מהפרעת קשב קשה, היא אינה שולטת על סוגריה ובעלת תסמונת פרונטלית קשה (נוטה לנשק ולנגוס דברים שבסביבתה), היא משמיעה קולות, שוברת חפצים ורמת המשכל שלה עומדת על 83.

ט' תלויה לחלוטין בזולתה, בביצוע הפעולות היומיומיות, מזהה אנשים הקרובים לה אך מתקשה לתקשר עם סביבתה. היא חסרת שיפוט עצמי ואינה יכולה להעריך מסוכנות. ט' מקבלת תרופות נוגדות פרכוסים.

ד. על מחלת ה- ALD

1. מחלת ה- ALD היא מחלה תורשתית, הנישאת על גבי כרומוזום X. המחלה פוקדת את הגן המופקד על ייצור אינזים, אשר באמצעותו, מתבצע פירוק חומצות שומן בעלות שרשרות ארוכות מאוד (VLCFA).

2. הגן הנושא את מחלת ה- ALD, ממוקם על כרומוזום X על גבי הזרוע הארוכה, באתר המכונה q28. הליקוי הכרומוזומלי, בא לביטוי בהעדרו של האנזים האחראי לפירוק שרשרת חומצות השומן הארוכות (VLCF). כתוצאה, חלה עליה בכמות חומצות השומן הארוכות ואלו נאגרות בתאי הגוף השונים. הצטברותן גורמת לנזק מוחי ולנזק באיברים נוספים. הנזק המוחי מתבטא בעיקר בפגיעה במעטפת של שלוחות העצב הקרויה מיאלין. ההצטברות הינה הדרגתית ולפיכך הביטויים הקליניים של המחלה מופיעים בהדרגה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

3. המחלה ידועה כמחלה הפוגעת בזכרים, בעיקר בעשור הראשון לחייהם וביטויה, בירידה מהירה בתפקוד השכלי והגופני עד למצב של "צמח" ומוות (תוך חודשים עד שנים ספורות). צורת המחלה עלולה להופיע, באופן נדיר, גם בנערים ובמבוגרים. הפגם בגן (גנוטיפ), יכול לבוא לידי ביטוי בשש צורות קליניות שונות של ה-ALD (שישה פנוטיפים). פנוטיפ הילדות, זה אשר הופיע אצל ט', הינו הביטוי הקשה מכולם. פנוטיפ זה מאופיין בפגיעה חמורה במערכת העצבים המרכזית הגורמת לנזקים קשים במוח. המחלה מתבטאת בהפרעות קוגניטיביות ומוטוריות. הסימפטומים של המחלה מתחילים בסביבות גיל 5-6 שנים והם מתבטאים בהפרעות שכליות והתנהגותיות, ביניהן, נסיגה חברתית, נסיגה בהישגים לימודיים והפרעות בהסתגלות חברתית. פנוטיפ נוסף הקרוי בשם AMN, מתבטא בחולים בגיל מבוגר יותר ופוגע במערכת העצבים ההיקפית- הפריפרית ולא במוח.

דרכי היווצרות המחלה

4. לכל זכר זוג כרומוזומים האחד X והשני Y. לכל נקבה זוג כרומוזומי X - האחד שקיבלה מאמה והשני מאביה.
5. נקבה הופכת לנשאת של מחלת ה-ALD כאשר אחד מתוך שני כרומוזומי ה-X שבגופה נושא את גן המחלה והשני - תקין. כנשאת, היא עלולה להעביר את המחלה לצאצאיה, אך היא עצמה לא תחלה בה.
6. המחלה יכולה לבוא לביטוי אצל הנקבה, רק אם שני כרומוזומי ה-X שבגופה נושאים את גן המחלה, או כאשר היא נושאת כרומוזום X אחד, הנושא את גן המחלה וכרומוזום ה-X השני פגום ועל כן, אין הוא "מחפה" על הכרומוזום הלקוי.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

7. קיימים מצבים נוספים אצל הנקבה, בהם כרומוזום ה-X הנושא את גן המחלה יבוא לידי ביטוי, חרף העובדה שהיא נושאת שני כרומוזומי X או אז, אף היא תחלה:

3

• מקום בו נוצר בכרומוזום ה-X האבהי חסר או פגם שאינו צפוי מראש, או אז התאים יעשו אינאקטיבציה לכרומוזום הזה בלבד.

6

• בכ- 1% מהנשאות של המחלה, תיתכן אינאקטיבציה לא אקראית באופן מקרי אשר כתוצאה ממנה, הן יחלו במחלה בדומה לזכרים וזאת מבלי שתהיה לכך סיבה מיוחדת. ייתכן, כי מקרים אלו נגרמים כתוצאה מחסר קטן בכרומוזום ה-X שלא התגלה.

11

• כך, אצל ט' קיים "חסר" בזרוע הארוכה של אחד מכרומוזומי ה-X באזור שבו מצוי הגן למחלת ה-ALD. ניתן להניח ברמה גבוהה של וודאות, כי החסר הינו בכרומוזום X האבהי. (ראה חוות דעת של פרופ' שוחט מיום 24.10.03).

16

הגם שהמחלה ידועה כמחלה התוקפת את המין הזכרי, הרי שקיימת אפשרות, הגם נדירה, שנקבה תלקה במחלה.

19

ה. על התפתחות המחלה במשפחתה של ט'

21

1. או', אמה של ט', הינה בת למשפחה שמנתה זוג הורים וארבעה ילדים – או', ושלושת אחיה; ליאור, נמרוד (ז"ל) ודורו.

24

2. בשנת 1983, כאשר נמרוד היה כבן 16, הוא אובחן כמי שסובל ממחלת ה-ALD, לאחר שבאופן מפתיע ובעודו בריא לחלוטין, התעוור והתחרש. בשנת 1984 נמרוד נפטר.

27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

2 פרופ' צ'מקה, אשר התמחה בחקר המחלה, היה מעורב בתהליך אבחון מחלתו של
3 נמרוד.

4

5 3. לאחר פטירתו של נמרוד, פנו או' ובני משפחתה, אמה ושני אחיה הנותרים, דרור
6 וליאור, לפרופ' צ'מקה, כדי שיערוך בדיקות לבני המשפחה לאבחון המחלה. הבדיקות
7 העלו, כי דרור לוקה במחלה הגם שבפנוטיפ קל יותר, או' ואמה הינן נשאיות של
8 המחלה, אך אינן לוקות בה והאח ליאור כלל אינו נושא את גן המחלה.

9

10 4. באשר לדרור - בשנת 1992 התגלו אצלו סימני המחלה הראשונים, שבאו לביטוי
11 בסימנים נוירולוגיים. דרור היה במעקב אצל פרופ' צ'מקה, אשר התרשם כי המדובר
12 בווריאנט קל של המחלה ומאוחר יותר, פרופ' הוגו מוזר מבולטימור, אבחן את דרור,
13 כמי שסובל ממחלת ה-AMN, היא הווריאנט הקל של מחלת ה-ALD.

14

15 5. באשר לאו', הוסבר לה, כי בהיותה נשאית של המחלה, מצב בריאותה התקין יישאר
16 כשהיה, ברם, היא עלולה להוריש את הגן הפגום לצאצאיה.

17

18 בנסיבות הללו, הומלץ לה לפנות לייעוץ גנטי בכל הריון.

19

20 **ו. תהליך האבחון הטרומ לידתי של ט'**

21

22 1. הקשר בין פרופ' צ'מקה לבין התובעים נקשר בשנת 1982, עובר לפטירתו של נמרוד
23 ז"ל ונמשך לאורך השנים, כאשר פרופ' צ'מקה עקב אחר המשפחה.

24

25 2. בשנת 1990, כאשר או' נכנסה להריון, היה זה אך טבעי שהיא פנתה, ביחד עם
26 בעלה לפרופ' צ'מקה, אשר באותה תקופה, כבר היה בעל שם בתחום הייעוץ הגנטי

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 והתמחה, כאמור, בחקר מחלת ה- ALD, במסגרת מכון לייעוץ גנטי, שניהל במרכז
2 הרפואי "קפלן".
- 3
- 4 3. בני הזוג בקשו למנוע, באמצעות סיועו של פרופ' צ'מקה, אפשרות לידתו של יילוד
5 הלוקה במחלה, אשר על תוצאותיה המחרידות עמדו מקרוב, כאשר חוו את אובדנו
6 של נמרוד ז"ל ואבחנו של דרור כלוקה במחלה.
- 7
- 8 4. פרופ' צ'מקה הסביר לבני הזוג, כי הדרך לאבחון המחלה אצל העובר, הינה
9 באמצעות דגימת תאים מסיסי השלייה של האם, הזהים במבנה הכרומוזומלי למבנה
10 התאים בגוף העובר ועל כן, ניתן לזהות באמצעותם פגמים גנטיים אצל העובר.
11 הבדיקות נערכות במקביל בארץ ובמעבדה בהולנד;
- 12 בארץ - במעבדה בבית החולים "קפלן", בניהולו של פרופ' צ'מקה, אשר היתה
13 מופקדת על הבדיקות הגנטיות, בין היתר, בדיקת תקינותם של הכרומוזומים וכן,
14 אבחון מין העובר ובמעבדה בהולנד - אשר תפקידה היה לאבחן את המחלה,
15 באמצעות בדיקת רמת חומצות השומן הארוכות בתא, כאשר ריכוז גבוה שלהן מהווה
16 אינדיקציה לקיום המחלה, או אז, מינו של העובר ייקבע את גורלו; עובר ממין נקבה
17 יהא נשא של המחלה, ועל כן, ניתן יהא להמשיך בהיריון ועובר ממין זכר - גורלו
18 נחרץ לחלות במחלה ועל כן, מומלץ להפסיק את ההיריון.
- 19
- 20 5. חלוקת התפקידים בין פרופ' צ'מקה לבין המעבדה בהולנד היתה ברורה ומוגדרת;
21 פרופ' צ'מקה היה מופקד על האנאליזה הכרומוזומלית והמעבדה הופקדה על אבחון
22 המחלה.
- 23
- 24 6. להלן השתלשלות האירועים במהלך הבירור שנערך לאבחון מחלתה של ט':
25
- 26 • במכתב הנושא את התאריך **3.5.90**, הודיע פרופ' צ'מקה לד"ר שוטגנס מהמעבדה
27 בהולנד, כי בכוונתו ליטול מאו' סיסי שליה ביום 6.5.90. הוא ציין במכתבו, כי מדובר

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 בנשאת של מחלת ה- ALD ולה שני אחים, האחד חולה והשני בריא (נמרוד ז"ל
- 2 נפטר זה מכבר).
- 3 הוא ביקש שתיערך בדיקה של רמת חומצות השומן בדגימה שנשלחה.
- 4
- 5 • בתאריך **15.5.90**, פרופ' צ'מקה הודיע לאנשי המעבדה, כי האנליזה הכרומוזומלית
- 6 שנערכה במעבדתו יצאה תקינה והעלתה, שמין העובר הוא נקבה:
- 7 "The fetal karyotype is 46xx" וכן ביקש להודיעו בחוזר, באם בכוונת אנשי המעבדה
- 8 לבדוק את ריכוז חומצות השומן בדגימה כבר עתה או שמא, הם מעדיפים להמתין עד
- 9 לאחר הלידה.
- 10
- 11 • צוות המעבדה, ד"ר שוטגנס וד"ר וונדרס, אישרו במכתב מיום **16.5.90**, את הגעת
- 12 הדגימה של סיס' השליה וכן אישרו, כי התחילו בתהליך הבדיקה הכימית, לקביעת
- 13 רמת חומצות השומן, אולם הוסיפו, כי הואיל ומדובר בעובר ממין נקבה, כפי שדיווח
- 14 פרופ' צ'מקה – "Following your information that the fetus is 46xx...", הרי
- 15 שהבדיקה תבוצע בדרגת דחיפות פחותה מזו שתוכננה במקור.
- 16
- 17 ודוק; ההגדרה של 46XX משמעה בטרמינולוגיה המקצועית, כי בדיקת הכרומוזומים
- 18 תקינה וכי המדובר בעובר ממין נקבה.
- 19
- 20 • בתאריך **14.6.90**, שלחו אנשי המעבדה, ד"ר וונדרס וד"ר שוטגנס, את תוצאות
- 21 הבדיקה לפרופ' צ'מקה. הם צירפו טבלת תוצאות מיום **11.6.90** בה ציינו, כי רמת
- 22 חומצות השומן שנמצאה בדגימת סיס' השליה, היתה מעבר לרמה הנורמאלית,
- 23 אולם מאחר והמדובר בנקבה, היא תהא נשאת של המחלה.
- 24
- 25 • בשולי מכתבם ציינו, כי ד"ר לשוט ערך בדיקה לכרומוזומים והבחין ב"חסר קטן"
- 26 (small deletion) באחד מכרומוזומי ה- X. פרופ' צ'מקה נשאל, באם אף הוא הבחין
- 27 בחסר זה.
- 28 בסיום מכתבם, הם הציעו לשלוח דגימת דם של היילוד לאישור מצב הנשאות.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

בשל חשיבותו של המכתב, הוא יובא כלשונו:

"At your request we determined the very-long-chain fatty acids in the CVS of Mrs. S-T.

The results (see accompanying sheet for details) clearly shows abnormal values, indicating heterozygosity, given the XX-status of the foetus.

Dr. leschot who did the chromosome-analyses, mentioned that he observed a small deletion in one of the two X-chromosomes.

Is that also your experience?

We suggest to send blood of the new-born baby for confirmation of heterozygosity."

המכתב יכונה להלן: "מכתב המעבדה" או "המכתב".

- בתגובה למכתב המעבדה, שלח פרופ' צ'מקה ביום 22.6.90, מכתב לד"ר וונדרס ודיווח לו, כי בדיקת כרומוזומי ה-X העלתה כי הם א-סימטריים, אולם אין הוא יכול לומר כי באחד מהם התגלה DELETION. יחד עם זאת, הוא ציין, כי ימשיך ויבחן כרומוזומים נוספים וכן ביקש, כי יומצאו לו פרטים נוספים אודות ממצאיו של ד"ר לשוט והתייחסות אנשי המעבדה לרמת חומצות השומן שנמצאה בדגימה. הוא סיים בשאלה, אם רמת חומצות השומן שנמצאה בדגימה מתאימה לנקבה נשאית או שהיא גבוהה מהצפוי אצל נשאיות (להלן: "המכתב האחרון"):

Thank you very much for your letter of June 6 1990 with the results of the very long chain fatty acids in the CVS of Mrs. S. We will certainly send you blood sample of the new baby born in due time. Are the abnormal VLCFA results compatible with those found I x-linked ALD hertozygotes, or are they higher than expected? With

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

regards to the X chromosomes, we also find that they are not symmetrical and of the exact same size, but we cannot say if there is a "deletion" of one of them. We will analyse additional mitoses. Would it be possible to receive a description of Dr. Leschet's findings?"

פרופ' צ'מקה לא זכה לתשובה מעמיתיו למכתבו, למרות שאלותיו החשובות והנוקבות, הן בנוגע לאבחון ה"חסר" בכרומוזום ה-X והן, ביחס לפרטים הנוספים אודות תוצאות בדיקת החומצות השומניות.

למעשה, הוא כלל לא המתין לתשובותיהם, שכן, יומיים לאחר משלוח מכתבו האחרון, הוא שיגר מכתב לתובעים מיום 24.6.90, בו הודיעם, כי הכול כשורה, כי בדיקת הכרומוזומים של העובר תקינה וכי הם צפויים ללדת בת, נקבה אשר תהא נשאית של המחלה:

"קיבלתי את התוצאות של הבדיקות שבוצעו במעבדה בהולנד. לפי הבדיקות של חומצות שומן ארוכות שרשרת..., העובר נושא את הגן ה-ALD. כפי שמסרנו לכם לפני כן, בדיקת הכרומוזומים של העובר תקינה 46XX. העובר ממין נקבה. אני מאחל לכם כל טוב ומקווה לשמוע מכם אחרי הלידה. מהמעבדה בהולנד ביקשו לקבל דגימת דם מהתינוקת אחרי הלידה ואודה לכם אם תתאמו זאת אתי במועד."

ט' נולדה בתאריך 29.10.90. הוריה לא שלחו דגימת דם, לאחר לידתה, כפי שהתבקשו.

7. בשנת 2000, כאשר ט' נבדקה לצורך אבחון המחלה, בבדיקה הכרומוזומלית זוהה החסר שבכרומוזום X על הזרוע הארוכה – Q – עליו דיווחה המעבדה עשר שנים קודם לכן.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

2

האנליזה הכרומוזומלית שערך פרופ' צ'מקה טרם אבחונה כנשאית

3

4 8. פרופ' צ'מקה ערך, באמצעות טכנאית ממעבדתו, אנליזה כרומוזומלית לתשעה

5 תאים, אשר נבדקו על גבי 3 משטחים, באמצעות מיקרוסקופ. לשיטתו, כל התאים

6 נמצאו תקינים והכילו את כל הכרומוזומים. בנוסף, שני תאים צולמו (תא מס' 3 ותא

7 מס' 4) ואחד מהם סודר כקריטיפ גזור ומסודר, אף הוא נצפה כתקין.

8 דווח על ידי פרופ' צ'מקה למעבדה, כמו גם לתובעים, כי הבדיקה הכרומוזומלית

9 נמצאה תקינה, לרבות כרומוזומי ה - X (ראה חו"ד של פרופ' שוחט מיום

10 24.10.2003).

11

12 9. לא צויינה בדיווח העובדה, שבתא מס' 4 - התא היחיד אשר סודר כקריטיפ, (מוצג

13 273 למוצגי התביעה) נצפה חסר של אחד מכרומוזומי 22 וכן, לא היתה התייחסות

14 לסימן שהופיע בתחתית צילום הקריטיפ "46XX??", אשר על פניו, מבטא ספק

15 באשר לתקינותם של הכרומוזומים, כפי שגורסים התובעים.

16

17 10. תוצאות האנליזה הכרומוזומלית נרשמו בטבלה (מוצג 274 למוצגי התביעה). בראש

18 הטבלה נרשם הביטוי "Xq???" - סימן מוכר לביטוי אפשרות של "חסר" בזרוע q -

19 היא הזרוע הארוכה אשר עליה יושב גן המחלה (q28) בכרומוזום X.

20 אף על כך איש לא דיווח.

21

22 11 על משמעותם ומשקלם של הסימנים המופיעים על גבי המסמכים 273, 274 -

23 "46XX???" ו - "Xq???" היו יכולים להעיד עובדי המעבדה אשר בניהולו של פרופ'

24 צ'מקה, אולם איש מהם לא הובא לעדות, הגם שזהות הטכנאית, שערכה את

25 הבדיקות ידועה ופרופ' צ'מקה כינה אותה בשמה, ג'יין. בהעדר עדות מטעמם, לא

26 ניתן לעמוד על פירושם של הסימנים הללו, הגם שברור שיש להם משמעות ואיש

27 מהמומחים לא כפר בכך.

28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

12. פרופ' צ'מקה גרס, כי לאחר שהמעבדה בהולנד דיווחה לו על ה"חסר" שבכרומוזום ה
 – X, הוא שב ובדק את אותם התאים אשר נבדקו – ולמעט תא אחד, בו נצפתה
 "אפשרות", לדבריו, ל – X א-סימטרי (תא מס' 7 ברשימת האנאליזה), כל יתר
 כרומוזומי ה – X נצפו תקינים. לדבריו, נבדקו שני תאים נוספים, אשר היו ראויים
 לאנליזה ואף הם נצפו כתקינים על ידי הציטוגנטיקאיות שבמעבדתו (ראה חוות דעתו
 של פרופ' שוחט, שם).

היריונות נוספים של או'

13. בין מועד לידתה של ט' ועד לגילוי המחלה, או' הרתה שלוש פעמים;

בתאריך 20.9.95 אובחן עובר ממין זכר הלוקה במחלה. ההיריון הופסק.

בתאריך 20.11.96 אובחן עובר מסוג נקבה והוחלט שלא להמשיך ולבצע בדיקות
 נוספות.

פרופ' צ'מקה נתבקש על ידי המעבדה לשלוח דגימת דם לאחר הלידה לצורך בדיקת
 חומצות שומן ארוכות השרשרת. ז', אחותה של ט', נולדה ביום 1.9.97 בריאה
 ושלמה. דגימת הדם המבוקשת לא נשלחה.

בשנת 2000 נולד לאו' בן נוסף, אף הוא בריא. הבדיקות במהלך ההיריון נערכו בבית
 חולים "סורוקה".

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

ז. טענות הצדדים – בסוגיית החבות

טענות התובעים

1. התובעים טוענים, כי פרופ' צ'מקה הפר את חובת הזהירות, המושגית והקונקרטית שהינו חב להם.

לטענתם, פרופ' צ'מקה לא נקט אמצעי זהירות, לביסוס מסקנותיו בדבר תקינותו לכאורה, של כרומוזום ה-X, לאחר שקיבל את דיווחה של המעבדה בהולנד, אודות ה"חסר" שהתגלה בכרומוזום ה-X. בהיותו מודע להשלכות מרחיקות הלכת, שעלולות להיגרם כתוצאה מ"חסר" בכרומוזום ה-X, לא רק בגרימתה של מחלת ה-ALD אלא אף בגרימת מחלות גנטיות קשות אחרות, היה על פרופ' צ'מקה, כיועץ גנטי וכמי שהתמחה במחלת ה-ALD, לתת דעתו לעובדות אלו ולהעמיק את הבדיקות הכרומוזומליות בקפידה וביסודיות.

2. התובעים טוענים, כי פרופ' צ'מקה היה צריך לצפות את גרימתה של המחלה, עם קבלת הדיווח מהמעבדה בהולנד, אודות ה"חסר" שנצפה באחד מכרומוזומי ה-X, שכן, ברי כי קיומו של הליקוי שאובחן בכרומוזום ה-X היה עלול להפר את האיזון בין שני כרומוזומי ה-X אצל נקבות, אשר רק בהתקיימו, מובטחת לידתה של נקבה נשאית ולא חולה. למצער, היה עליו לצפות אפשרות היווצרותן של מחלות קשות אחרות כתוצאה מגריעתו של חלק מכרומוזום ה-X.

3. התובעים טוענים, כי בנסיבות שהוכחו, שומה היה על פרופ' צ'מקה לצפות את האפשרות שט' תיוולד חולה במחלה – ולא רק נשאית של המחלה – לנוכח המידע שכבר היה נפוץ באותה עת, על קיומן של נשים אשר לקו במחלה.

4. התובעים טוענים, כי מלכתחילה, פרופ' צ'מקה לא נקט אמצעי זהירות סבירים, כאשר הסתפק בבדיקתם של מספר תאים מועט ומצומצם מזה המקובל.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 כך, לטעמם, לא היה די בבדיקתם של תשעה תאים בלבד, לצורך קבלת תוצאות
2 ברורות וודאיות. הדברים הינם בבחינת קל וחומר, לאחר שהגיעו לידי ממצאי
3 המעבדה בהולנד, או אז, היה עליו לנקוט משנה זהירות ולהעמיק את הבדיקות
4 שערך ואת היקפן. תחת זאת, פרופ' צ'מקה הסתפק בבדיקה חוזרת של אותם
5 התאים אשר נבדקו קודם לכן, ובנוסף, שני תאים נוספים בלבד.
6
- 7 5. התובעים טוענים, כי אין לתת אמון בדברי פרופ' צ'מקה, אשר גרס כי הוא עצמו ערך
8 את הבדיקות הנוספות, אולם, אף אם כך, הרי שהוא לא יצא ידי חובתו לנוכח
9 הממצאים הברורים שהונחו בפניו על ידי המעבדה מהולנד.
10 היה עליו לשקוד על מלאכת הבדיקה עד בלי די, כדי להבטיח קיומו של ממצא וודאי.
11
- 12 6. התובעים טוענים, כי גם פרופ' שוחט, המומחה מטעמם הנתבעים העיד על איכותם
13 הירודה של הסליידים נשוא הבדיקה – עובדה התומכת במסקנה לפיה, הבדיקות
14 שנערכו במעבדתו של פרופ' צ'מקה היו רשלניות ולא היה די בהן, כדי להגיע
15 למסקנות ברורות ומושכלות, בדבר תקינותם של הכרומוזומים, כפי שפרופ' צ'מקה
16 דיווח עליהן למעבדה בהולנד ובעיקר להורים!
17
- 18 7. התובעים טוענים, כי שומה היה על פרופ' צ'מקה להשתמש בתאים הנוספים
19 שהוקפאו, אשר נועדו למקרה בו יעלה הצורך בבדיקות נוספות. פרופ' צ'מקה נמנע
20 מלערוך בהם בדיקות, אף לאחר שהתקבל המידע אודות ה"חסר" בכרומוזום ה-X –
21 מחדל זה מלמד על רשלנות של פרופ' צ'מקה.
22
- 23 8. התובעים טוענים, כי על פרופ' צ'מקה היה לתת את דעתו לסימנים המופיעים
24 במסמכי הבדיקות שבמעבדתו (מוצגים 273, 274). כך, באשר לסימון "46XX?"
25 המופיע בתחתית מסמך 274, המתייחס לקריטיפ הגזור של תא מס' 4 וכך, ביחס
26 לסימן "Xq??", המופיע בראש טבלת האנליזה של הכרומוזומים.
27 לטענתם, הסימנים הללו, מלמדים על ספק שהתעורר בקרב עורכי הבדיקות, בדבר
28 תקינותם של הכרומוזומים.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

2 חרף היותם של הסימנים הללו בבחינת תמרור אזהרה, פרופ' צ'מקה לא שעה
3 אליהם ולא העמיק את חקר המבנה הכרומוזומלי של התאים.
4 הוא הסתפק בבדיקת קריוטיפ גזור אחד בלבד וכן, בבדיקתם של 11 תאים, המהווים
5 כמות קטנה לצורך הבדיקה היעודה. עובדות אלו מדברות בעד עצמן ומלמדות אף הן
6 על אי נקיטת אמצעי זהירות סבירים, כך לטענת התובעים.

7

8 9. התובעים טוענים, כי פרופ' צ'מקה לא שעה במידה הראויה לדיווחה של המעבדה, לא
9 ייחס משקל לממצאיה והיה נחפז במסקנתו, אשר שללה את ממצאיה.
10 לטענתם, פרופ' צ'מקה דבק באבחון הראשוני של אנשי מעבדתו, והתעלם
11 מהאפשרות כי נפלה טעות בבדיקות שערכו.

12

13 10. התובעים טוענים, כי פרופ' צ'מקה התעלם מהאופציה לפיה, ממצאי שתי המעבדות
14 נכונים ומדויקים, או אז – שומה היה עליו לבדוק אילו מהנתונים רלבנטיים. כך,
15 אפשרי הדבר, במקרה של "זיהום אימהי", כאשר תאים אימהיים נשאבים ביחד עם
16 סיסטי השלייה ויש לבודדם לצורך אבחון נכון ומדויק וכך, במקרה של היווצרות
17 "מוזאיקה", הגורמת לחסר בחלק מתאי כרומוזומי ה – X – מצב המחייב בדיקתם
18 של תאים רבים נוספים, לאישוש קיומה של המוזאיקה. במקרה כזה, בדיקתם של 9
19 התאים ואף בדיקת שני תאים נוספים, כפי שפרופ' צ'מקה עשה לדבריו – לא די בה.

20

21 11. התובעים טוענים, כי פרופ' צ'מקה חטא בכך שלא שיתף אותם בחילוקי הדעות
22 שהתגלעו בינו לבין אנשי המעבדה בהולנד והסתפק בדיווחו הלאקוני, במכתבו מיום
23 24.6.90 לפיו, הקריוטיפ תקין וצפויה לידתה של בת אשר תהא נשאית של המחלה.
24 התובעים מוסיפים, כי אילו היו העובדות מובאות במלואן לידיעתם, כי אז הם היו
25 מבקשים חוות דעת נוספת, בארץ או בעולם ולא היו מניחים לסוגיה עד אשר היו
26 זוכים לתשובות ברורות ומספקות יותר.

27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

12. התובעים טוענים, כי מהתשתית הראייתית שהונחה בפני בית המשפט, עולה
רשלנותו של פרופ' צ'מקה, אשר בשל מחדליו, התאפשרה לידתה של ט', החולה
במחלה קשה ונוראה, בבחינת "טוב מותה מחייה".

טענות הנתבעים

13. הנתבעים מעמידים לדיון שתי שאלות:

- האם הצליחו התובעים להוכיח, שהאנליזה הכרומוזומלית שבוצעה בבית חולים "קפלן" - בוצעה בחוסר סבירות? (בהתעלם ממבחן התוצאה שידוע בדיעבד).
- האם הצליחו התובעים להוכיח, על בסיס הידע המקצועי שהיה קיים בשנת 1990, כי יועץ גנטי סביר (כדוגמת פרופ' צ'מקה) היה אמור לצפות את לידתה של ט' חולה ב – ALD.

14. הנתבעים טוענים, כי מטרת הייעוץ הגנטי היתה לבדוק אם העובר שאו' נשאה ברחמה נושא את הגן למחלת ה – ALD. הואיל ותוצאות הבדיקה העלו, כי מדובר בעובר ממין נקבה, ממילא היה ברור כי היא תהא נשאית ועל כן, לא היה מקום להמליץ על הפסקת ההיריון, שכן, לנשאות אין ביטוי קליני של המחלה.

15. הנתבעים טוענים, כי אין לייחס לפרופ' צ'מקה רשלנות, אך בשל התוצאה הקשה והכואבת, אשר אין בה כדי להעיד על קיומה של התרשלנות. לטענתם, פרופ' צ'מקה פעל כרופא סביר ובדרך מקובלת.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1
2 16. הנתבעים מוסיפים, כי פרופ' צ'מקה פעל בהתאם לפרקטיקה הרפואית שהיתה
3 נהוגה ומקובלת באותה עת, בהינתן העובדות הבאות:

4
5 • המקרה של ט' היה נדיר ומיוחד (הוא פורסם לראשונה בשנת 2002). אין לו אח
6 ורע ועל כן, לא ניתן היה לצפותו. אמנם, היו דיווחים לגבי שתי נשים נוספות
7 שלקו במחלה, אולם אלו התייחסו למנגנונים שונים של גרימת המחלה.

8
9 • הקביעה אודות מינו של העובר, שהיה נקבי הובילה למסקנה היחידה שהיתה
10 ברורה באותם ימים, לפיה, היילודה תהא נשאית של המחלה.

11
12 • בקשת המעבדה בהולנד, שתומצא לה בדיקת דם של היילודה, לאחר לידתה –
13 מחזקת את הטענה בדבר ה – state of mind של כל מי שעסק במלאכה, פרופ'
14 צ'מקה מזה ואנשי המעבדה בהולנד מזה, אשר כולם החזיקו בדיעה, כי לא
15 תיתכן לידתה של נקבה הלוקה במחלה.

16
17 17. הנתבעים טוענים, כי התובעים לא השכילו להוכיח את טענתם, בדבר רשלנותו
18 הנטענת של פרופ' צ'מקה, במהלך האבחון הטרומ לידתי, בין היתר, בשל הימנעותם
19 מלזמן לעדות את אנשי המעבדה בהולנד. מחדל זה יש לזקוף לחובת התובעים,
20 הנושאים בנטל להוכיח את העובדות העומדות ביסוד תביעתם, בבחינת "המוציא
21 מחברו עליו הראיה".

22
23 18. הנתבעים טוענים, כי לנוכח קביעתה הנחרצת של המעבדה בהולנד, בדבר היות
24 העובר נשאית של המחלה (ולא לוקה בה) – אין ולא היה מקום לסטות מאבחנה זו.
25 מלכתחילה הובהר לתובעים, כי אבחון המחלה ייעשה על ידי המעבדה בהולנד,
26 הידועה כבת-סמכא בחקר המחלה ובאבחונה, ולפיכך, משהתקבלו ממצאיה, הם
27 סופיים.

28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

19. משקל רב מייחסים הנתבעים למחדלם של התובעים, אשר לא שלחו דגימת דם של
היילודה למעבדה, אשר לטעמם, ייתכן כי באמצעותה, ניתן היה לגלות ולאתר את
המחלה בשלביה המוקדמים ולמנוע את המשך התפתחותה.
20. תימוכין ל - state of mind שהיה בעת ההיא, ביחס לסיכוייה של נקבה לחלות במחלה,
מבקשים הנתבעים למצוא בעבודות הבאות:
א. משנודע לאנשי המעבדה בהולנד כי מין העובר הוא נקבה, הם ציינו
במכתבם, כי הבדיקה תיעשה ברמת דחיפות נמוכה מזו שתוכננה קודם לכן,
ללמדך, כי אף הם סברו, לנוכח קביעת מינו של העובר כנקבה, כי הסיכון
להפסקת ההיריון פחת, שכן, לכל היותר, היא תהא נשאת של המחלה מבלי
לחלות בה.
- ב. כאשר או' היתה בהיריון נוסף, בשנת 1996 והתחוויר כי היא נושאת ברחמה
נקבה, אותם חוקרים במעבדה בהולנד הודיעו, כי אין בדעתם לבצע בה את
הבדיקה, שכן הם היו סמוכים ובטוחים שהיא אינה לוקה במחלה.
21. הנתבעים טוענים כי לא נפל פגם באנליזה הכרומוזומלית שבוצעה במעבדתו של
פרופ' צ'מקה, אשר ממילא, לא נועדה לאתר את גן המחלה.
הנתבעים מוסיפים, כי אבחנתו של פרופ' צ'מקה, לפיה אין "חסר" בכרומוזמי ה - X
אלא מדובר בא-סימטריה - היתה סבירה.
22. הנתבעים מוסיפים, כי בבדיקה שנערכה לאותם תאים, במעבדה של פרופ' שוחט,
המומחה מטעמם, כחלק מהכנת חוות הדעת מטעמו, טכנאית מיומנת ומנוסה, אף
היא לא איתרה את ה"חסר" שבכרומוזומים וגרסה כי לא הבחינה בפגם כלשהו,
ללמדך על סבירותה של הבדיקה שפרופ' צ'מקה ערך.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

23. הנתבעים טוענים, כי אין לייחס משקל לתמיהות שהעלו התובעים, ביחס לסימנים
שנמצאו על גבי מסמכי הבדיקות של המעבדה, שכן אין הם משקפים טרמינולוגיה
מקצועית מוכרת. לטענתם, כאשר מתגלה חסר באחד הכרומוזומים, הדבר נרשם
במפורש, בצירוף סימון מיקומו של החסר על גבי הכרומוזום ולא בצורת סימן שאלה,
כפי שהדבר מופיע במסמכים דנן.

24. הנתבעים טוענים, כי ה"חסר" שהתגלה בדיעבד בכרומוזום ה-X אצל התובעת, אינו
מלמד על רשלנות מטעמו של פרופ' צ'מקה, אלא על טעות, אשר עלולה לקרות על
ידי כל אדם ובענייננו על ידי כל רופא.

25. הנתבעים טוענים כי פרופ' צ'מקה נהג כשורה, כאשר מסר לתובעים את ממצאיו
ומסקנותיו, מבלי שהמתין לתשובת אנשי המעבדה למכתב ששיגר אליהם, היות והוא
היה בטוח בממצאיו והיה משוכנע כי לא נפלה בהם טעות. בנסיבות אלו ובהינתן
העובדה, כי היה ברי לו, שהמדובר בעוברה, אשר תהא נשאת של המחלה, לא היה
מקום לעכב את מתן התשובה.

26. הנתבעים טוענים כי פרופ' צ'מקה פעל באופן סביר וראוי, כאשר לא עירב את
התובעים בממצא שהתגלה על ידי אנשי המעבדה בהולנד, בדבר ה"חסר" בכרומוזום
ה-X, שכן הוא היה סמוך ובטוח שתוצאת הבדיקה החוזרת שערך, היתה הנכונה
ולפיכך:

"על היועץ הגנטי למסור לבני הזוג אך ורק את המידע הברור והחד
משמעי שבידיו בהתבסס על מכלול עובדות ונתונים ובדיקות ... וזאת
על מנת שיוכלו לקבל את ההחלטה לגבי גורל ההיריון" [עמ' 30 לסיכומי
הנתבעים].

27. הנתבעים טוענים, כי אנשי המעבדה בהולנד, אף הם לא הקישו מגילוי של ה"חסר"
בכרומוזום ה-X על סיכוייה של ט' לחלות במחלה, שהרי, הם הודיעו לפרופ' צ'מקה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 על דבר היותה נשאית של המחלה, בהיותה נקבה, ללמדך, כי אף הם היו סמוכים
2 ובטוחים בממצא עליו דיווחו.
3
- 4 28. הנתבעים מוסיפים, כי הידע שעמד לרשות פרופ' צ'מקה בשנת 1990 אודות מיקומו
5 של הגן ל – ALD על כרומוזום ה – X מנע ממנו את האפשרות לצפות את מחלתה
6 של ט'.
7 הנתבעים הטעימו, בהסתמכם על עדותו של פרופ' שוחט, העד המומחה מטעמם, כי
8 רק בהתקיימם של שלושה תנאים מצטברים, ניתן היה להסיק על קיומה של המחלה:
9 א. זיהוי החסר בכרומוזום ה – X.
10 ב. קיומן של בדיקות אינזימטיות המצביעות על המחלה.
11 ג. הידיעה כי הגן ל – ALD מצוי באזור החסר.
12
- 13 הנתבעים טוענים כי התנאים הללו לא התקיימו בשנת 1990 ובוודאי שלא התקיימו
14 במצטבר.
15
- 16 29. הנתבעים טוענים כי אין לשפוט את מעשיו של פרופ' צ'מקה במבחן החוכמה שלאחר
17 מעשה, כי לא כל טעות מהווה רשלנות ולא כל כשלון בטיפול רפואי מבסס קיומה של
18 רשלנות. טיבו של טיפול רפואי הוא, שפעמים הוא מצליח ופעמים – נכשל.
19
- 20 30. הנתבעים טוענים כי אין לייחס משקל לחוות דעתה של פרופ' אבליוביץ, המומחית
21 מטעמם של התובעים, אשר חוות דעתה נסמכת על עובדות שהובאו לידיעתה מפי
22 בא כוח התובעים, עו"ד פויירינג מבלי שעיינה, כמצופה ממומחה בתחום הרפואה,
23 ברשומה הרפואית.
24
- 25 31. הנתבעים טוענים, כי ממצאיו של פרופ' צ'מקה, אשר נסמכו על כלל המידע שעמד
26 לרשותו באותה עת, הינם סבירים וטענות התובעים, אינן אלא חוכמה לאחר מעשה.
27
- 28 32. אשם תורם

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 הנתבעים טוענים, כי יש לייחס לתובעים אשם תורם בשיעור המקסימאלי, קרי במלוא
2 האחריות לגרימת מחלתה של ט', לנוכח הימנעותם מלמלא אחר הוראותיו
3 המפורשות של פרופ' צ'מקה, במכתבו אליהם מיום 24.6.90, ליתן דגימת דם של
4 היילודה, לאישור נשאותה את המחלה.
5 בסיכומיהם עותרים ב"כ הנתבעים כדלקמן:

7 "עם כל הקושי שבדבר מתבקש בית המשפט לקבוע כי נוכח
8 התנהלות הוריה של ט' יש להם אשם תורם מכסימלי במצבה דהיום
9 ולנכות את האשם התורם הנכבד מהפיצוי שיקבע (אם יקבע וכל
10 שיקבע) כי מגיע להם". [עמ' 41 לסיכומי הנתבעים].

12 כבר עתה ייאמר, בבחינת הקדמת המאוחר, כי טוב היו עושים הנתבעים, אילו לא היו
13 מעלים טענתם זו.

14 התובעים הצהירו, כי גבי דידם, הברור ביחס למצב בריאותה של ט' הסתיים עם
15 לידתה ועל כן, הם לא גילו עניין במשלוח דגימת הדם, אשר להבנתם, נועדה לצרכי
16 מחקר גרידא.

17 פרופ' אבליוביץ, המומחית מטעמם של התובעים, אישרה, כי דגימת הדם נועדה
18 לאימות האבחון הביוכימי שנערך לט' כעוברה, במעבדה בהולנד, להבדיל מהאבחון
19 הגנטי.

20 פרופ' שוחט, המומחה מטעם הנתבעים, ופרופ' צ'מקה אישרו אף הם, כי דגימת הדם
21 נועדה לצרכי מחקר בלבד, וכי בקשת המעבדה לקבלת דגימת דם מהיילוד, הינה
22 נוהל שגור ומקובל בקרב מעבדות העוסקות במחקר. שני המומחים אישרו, כי
23 הבדיקה לא נועדה לאימות האבחון הגנטי, כפי שבוצע על ידי פרופ' צ'מקה.

24 ודוק; קביעתו של פרופ' צ'מקה בדבר היותה של ט' נשאית של המחלה, היתה
25 החלטית וברורה. הוא לא השאיר מקום לספק. הוא גרס, כי הממצא מעוגן כדבעי
26 בבדיקות יסודיות שערך. בנסיבות אלו, פרופ' צ'מקה היה זה אשר נטע בליבם של
27 התובעים את הביטחון המלא בממצא לפיו העוברה תהא נשאית של המחלה ועל כן,

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 אל לו לבוא אליהם בטרוניה על "שאננותם" לכאורה, בכך שלא המציאו את דגימת
2 הדם, כפי שהתבקשו.
3 התובעים פעלו על פי המצג שפרופ' צ'מקה הציג בפניהם. פנייתו אליהם למשלוח
4 דגימת הדם, בוודאי לא נועדה להעביר מסר, בדבר קיומו של ספק, שקינן בו לכאורה,
5 באשר לסופיות ממצאיו.
6
7 על כן, אין אשם תורם בעובדה שהתובעים נמנעו ממשלוח דגימת הדם. הם סמכו על
8 פרופ' צ'מקה, לא הרהרו אחר מוצא פיו, האמינו בו כי עשה מלאכתו נאמנה ומשום
9 כך, לא ייחסו משקל לבדיקת הדם המבוקשת.

ראיות התביעה לעניין החבות

ח. גרסת התובעים

1. התובעים, זוג משכיל ובעל ידע בתחומים רחבים. התובעת 2, עורכת דין במקצועה
והתובע 3 הינו בעל תואר MDA בביוולוגיה ועוסק בהוראה באוניברסיטה וכן, בחקר
השינה.
מדובר בבני זוג אשר חקרו היטב את המחלה, גורמיה ומרכיביה.
2. התובעת ציינה בתצהירה, כי היא ובעלה הבהירו לפרופ' צ'מקה את עמדתם
הנחושה, שלא ליטול כל סיכון להולדת יילוד חולה ולשם כך, הם הביעו נכונותם
להפסיק היריון, אף אם מדובר בנקבה נשאית ובלבד שתימנע האפשרות לקיומה של
המחלה בקרב משפחתם. בתגובה, פרופ' צ'מקה הבהיר, כי נקבות אינן לוקות

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 במחלה ועל כן, אין מקום להפסיק היריון, בשל הממצא לפיו, העובר ממין נקבה
- 2 הנושאת את גן המחלה.
- 3
- 4 3. התובעים הלינו על פרופ' צ'מקה, על כך שבשיחותיו עמם, הוא לא הזכיר, אף לא
- 5 במילה, את ממצאי בדיקת אנשי המעבדה בהולנד, אודות ה "חסר" בכרומוזום ה-X,
- 6 הגם שהוא דיווח להם בפירוט, על מהלכן של הבדיקות, על היות העובר נקבה, ועל
- 7 כך שהמבנה הכרומוזומלי שלה תקין.
- 8
- 9 4. התובעים אישרו, כי לא שלחו דגימת דם של ט' לאחר לידתה – הגם שנתבקשו
- 10 לעשות כן, הואיל והם ראו בלידתה של ט' את סיום הליך הבדיקה I – "לכן מרגע
- 11 שנולדה אין חשיבות לתוצאות" [עמ' 24 לפר'].
- 12 התובעת 2 הוסיפה:
- 13 "לא שלחנו, מכיוון שפרופ' צ'מקה אמר לבעלי במסגרת יחסיהם
- 14 ההדוקים והקרובים שבדיקת הדם זה לצורך מחקר... [עמ' 36
- 15 לפר'].
- 16
- 17 וכן ציינה, כי בדיקת הדם לא היתה רלבנטית גבי דיידה, שכן:
- 18 "הנשאות על פי הייעוץ, חשובה לכשהילדה תגדל ותרצה ללדת והיא
- 19 תצטרך לעבור ייעוץ גנטי ולכן, וויתרנו באותו שלב על בדיקת הדם"
- 20 [עמ' 36 לפר'].
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26

פרופ' דבורה אבליוביץ

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

5. פרופ' אבליוביץ ערכה חוות דעת מטעם התובעים.

פרופ' אבליוביץ הינה בעלת תואר PHD בתחום הביולוגיה ובעלת תעודה מטעם
משרד הבריאות, לעסוק בייעוץ גנטי וכן בתחומי ייעוץ נוספים; ציטוגנטיקה, ביוכימיה
וביולוגיה מולקולארית.
פרופ' אבליוביץ' מנהלת את המעבדה הרפואית בתחום הציטו- גנטיקה והגנטיקה
בבית חולים "הדסה עין כרם", משנת 1997.

7

8

חוות הדעת של פרופ' אבליוביץ

9

6. בחוות דעתה, ציינה פרופ' אבליוביץ, כי משטחי התאים אשר שימשו לאנאליזה על

ידי פרופ' צ'מקה, נמסרו לידיה, עובר למועד עריכת חוות דעתה (התאריך המצוין
בחוות הדעת הוא 13.10.04, אולם לנוכח העובדה שחוות הדעת המשלימה נושאת
תאריך מוקדם יותר, 8.7.04, דומה כי נפלה טעות במועד חוות הדעת) והיא העבירה
אותם לציטו-גנטיקאית העובדת במעבדה שבניהולה, מבלי שסיפרה לה את קורות
המקרה. המדובר בטכנאית מעבדה ותיקה ומנוסה, אשר איתרה מיד את החסר
שבכרומוזום ה - X:

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

"במעבדה הציטוגנטית במחלקה גנטיקה של האדם, הדסה עין כרם,
ניבדקו מספר מטפזות מהמשטחים הנ"ל ע"י ציטוגנטיקאית מנוסה שלא
הכירה את סיפור המקרה.
בבדיקה נצפה קריטופ של נקבה עם חסר בזרוע הארוכה של כרומוזום
X."

היא הוסיפה כי טכנאיות ציטו-גנטיקאיות נוספות, אשר צפו במשטחים בעקבותיה,
אף הן הבחינו ב- "חסר" שבכרומוזום ה - X.

7. פרופ' אבליוביץ הסבירה בחוות דעתה, את המשמעות הגנטית שיש ל"חסר"

בכרומוזום ה - X:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 "במקרה הנידון של האבחון הטרום לידתי של ט' היה בממצא של חסר
2 בכרומוזום X, סיכון שאם החסר קרה על הכרומוזום שנתרם ע"י האב,
3 הרי ה- X האמהי יהיה פעיל ברוב התאים ומכיוון שהוא בעל מוטציה בגן
4 ALD, תהיה הבת חולה.
5 המיקום של הגן ALD, נמצא ב- Xq28, בסמוך למקום החסר. במקרה זה
6 קיימת גם האפשרות, שבנוסף למוטציה באלל האימהי של הגן ALD, אם
7 הכרומוזום האבהי (שהוא תקין אצל האב) בעל החסר אז ללא קשר לדגם
8 האינאקטיביזציה, הילדה תהיה חולה.
9 לא ידוע לי מהו דגם האינאקטיביזציה של כרומוזום X אצל ט' והאם
10 החסר מקורו אבהי והוא כולל את הגן ALD.
11 הממצא של חסר בכרומוזום דווח במכתב התשובה של ד"ר Wanders
12 מהולנד. לאור כל הנתונים הנ"ל, שהיו ידועים בשנת 1990, היתה חייבת
13 להיות התייחסות לממצא הלא תקין בכרומוזום X בזמן מתן הייעוץ
14 הגנטי".

15
16 8. מדבריה של פרופ' אבליוביץ עולה, כי אף אם לא היה ב"חסר" שהתגלה בכרומוזום X
17 כדי ללמד על האפשרות שט' תחלה במחלת ה- ALD, בהיותה נקבה, הרי שהיה בו
18 כדי ללמד על היתכנותן של בעיות גנטיות אחרות. על כן, המנעותו של פרופ' צ'מקה,
19 להעמיק את הבדיקות, מלמדת על עצימת עיניים. היה עליו לבחון הסוגיה בכובד
20 ראש, ברצינות וביסודיות, אולם הוא לא עשה כן, להתרשמותו של פרופ' אבליוביץ.
21

22 9. בחוות דעת נוספת, הנושאת תאריך 7.8.04 והמהווה תגובה לחוות דעתו של פרופ'
23 שוחט, שבה פרופ' אבליוביץ וציינה, כי ה"חסר" שנמצא בכרומוזום X היה צריך
24 להאיר "נורה אדומה" אצל פרופ' צ'מקה, אשר היה חייב להתייחס לסוגיה בכובד
25 ראש:

26 "הממצא הציטוגנטי של חסר בכרומוזום X נצפה על ידינו וגם ע"י
27 המעבדה בהולנד. בין אם ממצא זה כולל את הגן האחראי למחלת ALD
28 ובין אם אינו כולל את הגן, היה הממצא הלא תקין בבחינת נורה אדומה,
29 שהעובר הנידון יהיה קרוב לודאי בעל בעיה קלינית."

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

2 פרופ' אבליוביץ דחתה את הטענה, לפיה הטכנולוגיה ששימשה אותה בבדיקות
3 שערכה היתה טובה מזו שעמדה לרשות פרופ' צ'מקה בשנת 1990. לדבריה, הממצא
4 של פרופ' צ'מקה, בדבר קיומה של א-סימטריה בכרומוזומי ה-X, מלמד על כך, שאין
5 מדובר בחסר באמצעים טכנולוגיים מתאימים, אלא בהעדר יחס ראוי לבעיה גופה:

6

7 "הטכנולוגיה לזיהוי החסר בכרומוזום X, לא השתנתה מ- 1990 ועד
8 ימינו, הצידוד המיקרוסקופי שבו בוצעה הבדיקה בקפלן ובמעבדתנו הוא
9 זהה ולכן הטיעון שאנחנו אבחנו את החסר בזכות מיקרוסקופ משוכלל
10 יותר הוא מופרך. יש לציין שאנחנו בדקנו את המשטחים המקוריים,
11 מספר שנים לאחר שהם הוכנו, ולכן אם (צ.ל. הם) לא היו במצב אופטימלי
12 לבדיקה. אכן, המעבדה בקפלן הבחינה בבעיה כלשהי בכרומוזום X, אך
13 לא השכילה לתרגם את הממצא הציטוגנטי לכלל מסקנה.
14 השאלה אם במעבדתנו זיהינו במדויק את מיקום החסר אינה משמעותית
15 לעניינינו, גם אנחנו היינו ערים לאיכות הכרומוזומים, ואמרנו שאיננו
16 בטוחים בנקודת השבר. ...

17

18 10. פרופ' אבליוביץ הטעימה, כי מדובר ב"חסר" אשר מימדיו גדולים דיים, כדי שיזכה
19 להתייחסות מתאימה ובוודאי שבנסיבות הללו, היה על פרופ' צ'מקה לדווח למשפחה
20 ולשתפה בסוגיה:

21

22 "חסר שנראה בבדיקה ציטוגנטית, הוא מספיק גדול כדי לגרום לאפקט
23 קליני (פנוטיפי), קל וחומר כאשר מדובר בעובר בעל סיכון לשאת גן גורם
24 מחלה, שהוא בתאחיזה לכרומוזום X.

25

26 2. כל אברציה כרומוזומלית, גם אם אינה קשורה בגן למחלה, חייבת
27 להיות מדווחת למשפחה, עם ייעוץ מתאים בהתאם למקרה. ב- 1990 היה
28 ידוע שחסר בכרומוזום X הוא בעל אפקט קליני, בעיקר בעל משמעות

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

לפוריות האשה, והוא גם משפיע על דגם של האינאקטיביזציה של
כרומוזום X."

עדות פרופ' אבליוביץ

11. בעדותה בבית המשפט הסבירה פרופ' אבליוביץ, כי הבדיקה שבוצעה במעבדתה, היתה נקייה מהשפעה מוטית, הואיל והיא לא עיינה בתיעוד הרפואי אודות המקרה ולא שמעה את פרטיו, למעט "סיפור העלילה" שנשמע מפי ב"כ התובעים, עו"ד פויירינג. עם זאת, מחוות דעתה עולה, כי היא עיינה גם במכתבו של ד"ר וונדרס טרם שערכה את חוות הדעת.

12. פרופ' אבליוביץ הסכימה, כי תפקידה של המעבדה בהולנד התמצה באבחון המחלה. בדיקת הדם שנתבקשה לאחר הלידה, נועדה לאשר את האבחון. היא שבה והטעימה, כי המעבדה אינה אחראית על הייעוץ הגנטי, ותפקידה מוגבל לייעוץ הביוכימי, שעניינו, אבחון המחלה, באמצעות בדיקת רמת החומצות השומניות הארוכות שרשרת. יחד עם זאת, בדיקת כרומוזומי ה-X ואבחון ה"חסר" באחד מהם היווה חלק בלתי נפרד ממלאכת האבחון המוטלת על המעבדה, שכן, למינו של העובר השלכה ברורה על האבחון; כאשר מאבחן זכר, הרי הוא לוקה במחלה וכאשר מאובחנת נקבה, היא תהא נשאית בלבד.

13. אנשי המעבדה פעלו בהתאם לחובתם, כאשר לצד תוצאות הבדיקה הביוכימית, הם העבירו לפרופ' צ'מקה את המידע אודות ה-"חסר" בכרומוזום ה-X, על מנת שכל הנתונים יונחו בפניו, טרם שיגיע לממצא סופי:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

"התשובה של ד"ר וונדרס היא תשובה ברמה הביוכימית והוא לא אחראי על הייעוץ הגנטי אבל מי שאחראי על הייעוץ הגנטי צריך לחבר את הקצוות דהיינו את הממצא של חומצות השומן והממצא השני של הכרומוזומים והיה צריך לחבר את שני הדברים יחד כדי לקבל ממצא אחד, כי מדובר באדם אחד וזה שד"ר וונדרס רוצה לאשר את הממצא של נשאות זה לא אומר שהכרומוזומים הם תקינים". (עמ' 77).

14. פרופ' אבליוביץ' לא ייחסה משקל לדרך בה ניסחו אנשי המעבדה בהולנד את מכתבם לפרופ' צ'מקה, אשר לצד הקביעה בדבר קיומה של עוברה, הנושאת את המחלה ולא לוקה בה – קביעה שגויה בדיעבד – הם ציינו את קיומו של ה"חסר" בכרומוזום ה- מבלי שצינו את ההשלכות האפשריות של הממצא על מסקנתם. לטעמה, תפקידה של המעבדה התמקד באבחון המחלה, להבדיל מהשלכותיו של ה"חסר" בכרומוזום ה- X על היווצרותה, שכן תפקיד זה מוטל על היועץ הגנטי:

"ד"ר וונדרס אומר לפרופ' צ'מקה שיש חסר ושעליו להסתכל על התאים ואני מסכימה שלמרות זאת הוא אומר לו שמדובר בנשאת... ואני חושבת שהוא אמר את הדברים ולא הבין את המשמעות שלהם. הוא ביוכימאי ואני מאמינה שהוא לא הבין את המשמעות של החסר ב- X לגבי המחלה. אם הוא היה מבין את הקשר הוא היה כותב זאת. בזמנו ציטוגנטיקה היה דבר מיושן, והביוכימאים לא ידעו דבר על כך. לגבי צ'מקה- אני מניחה שהוא הבין את המשמעות אבל לא עשה את הקישור" (עמ' 78 לפרוטוקול).

15. פרופ' אבליוביץ' שללה את הגישה, לפיה עד למקרה של ט', לא הוכרו מקרי מחלה של ALD בנקבות:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 "... הטענה שעד המקרה הנוכחי לא היה ידוע על נקבות נשאות חולות
2 במחלת ALD אינה מדויקת, לראיה המאמרים הבאים:.....
3 מכל האמור לעיל אני איתנה בדעתי שטעות בלתי סבירות (צ.ל. סבירה)
4 באינטרפרטציה הביאו לאבחון שגוי, ולא חוסר מידע, כפי שטוען פרופ'
5 שוחט".

6
7 פרופ' אבליוביץ' ציינה, כי באמצעות אתר חיפוש באינטרנט, היא איתרה שני
8 מאמרים, המתארים מקרים של נקבות החולות במחלה, אשר לטעמה, היו צריכים
9 להיות בגדר ידיעתו של פרופ' צ'מקה, כמי שעסק בחקר המחלה והיה מצוי
10 בהתפתחותה ודרך היווצרותה, עובר לאבחון שערך לאו', במהלך הריונה.
11 יחד עם זאת, היא הסכימה כי המחלה, כפי שבאה לביטוי בט', הינה נדירה ודרך
12 היווצרותה לא היתה ידועה קודם לכן:

13
14 "אני מסכימה שהמחלה פוגעת בבנים, אך בתנאי שלבנות יש שני
15 כרומוזומים X וזה העיקר....
16 במקרה הזה, במחלה הזו, אני מסכימה שהמקרה הזה הוא נדיר.
17 אחד ויחיד בעולם, במובן זה שאנו לא יודעים על עוד מקרה כזה. כיוון
18 שזה נוצר פעם אחת, זה די נדיר שיהיה חסר מהאב וגם שהאם
19 נושאת גן חולה " [עמ' 82 לפר'].

20
21 פרופ' אבליוביץ' אף הסכימה עם ד"ר הרשקוביץ, מחבר מאמר שפורסם אודות
22 מחלתה של ט', בשנת 2002, כי המחלה הוכרה כמחלה שלוקים בה זכרים בעשור
23 הראשון לחייהם ובאופן נדיר היא הופיעה גם בקרב מבוגרים ונערים.

24
25 16. פרופ' אבליוביץ' סברה, כי בנסיבות שהוכחו, אין לייחס משקל רב לנדירותה של
26 המחלה אצל נקבות, הואיל ולטעמה, השלכותיו האפשריות של ה"חסר" בכרומוזום X
27 היתה ידועה ומוכרת לפרופ' צ'מקה ממחלות תורשתיות אחרות, המוכרות יותר ועל
28 כן, מחובתו היה לכרוך את העובדות והנתונים שהונחו בפניו אלו באלו:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

"במחלה הספציפית הזו לא תוארה ילדה חולה במחלה עם החסר בכרומוזום X. אני מסכימה שהמאמר נכתב על יסוד מחקר מקיף, אבל סוג כזה של אב-נורמליות נמצא במחלות אחרות שהן דומות. לא מבחינת המחלה אלא מבחינת המבנה הגנטי" [עמ' 79]

ובהמשך:

"אני חושבת שהייעוץ שניתן למשפחה אפרירי (כהנחת מוצא) שהמחלה פוגעת בבנים הוא מקובל עלי, אך מהרגע שהיתה בעיה בכרומוזום X, אז הייעוץ היה צריך להשתנות, כי ברור שזה גן שיושב על X ובעיות שעלולות להתעורר כתוצאה מאינאקטיווציה מוטית יכולה ליצור בעיה בבת ולכן על זה היה צריך לשים לב. התיזה שלי בנויה על מקרים של מחלות אחרות, לא ALD שמבחינת המנגנון הוא אותו הדבר. לדוג' המופיליה, זו מחלה שפוגעת בבנים כמו המחלה הזו. היא יושבת בסמוך לבן של ALD ויש נשים בודדות, חולות בהמופיליה, שהם תוצאה של חסר או של תוצאה של אינאקטיווציה מוטית שיכולה לגרום לזה שבת תהיה חולה במחלה. מתוך הספרות אנו למדים שהאפקט העיקרי של חסר בזרוע הארוכה של כרומוזום X בלי קשר לגנים ומחלות, רק מעצם האב-נורמליות היא פגיעה בפוריות האישה. מה שאמרתי, קל וחומר, במשפחה שידוע שיש בה גן שידוע שיכול לגרום למחלה בתאחיזה ל – X בוודאי שצריך לבדוק" [עמ' 82 לפר'].

17. פרופ' אבליוביץ' סברה, כי פרופ' צימקה היה שבוי בתפיסתו, לפיה מדובר בא-סימטריה ועל כן, לא שעה למידע שהובא לידיעתו אודות ה"חסר" בכרומוזום ה-X ובכך שגה: "אין דבר כזה א-סימטריה בכרומוזום X." (עמ' 83).

פרופ' אבליוביץ' העבירה ביקורת על פרופ' צ'מקה, על כך שהתעלם מהמידע שקיבל מחבריו מהמעבדה בהולנד. לדבריה, אילו חברו, פרופ' שוחט היה מעמידו על "חסר" שמצא בבדיקת כרומוזום ה-X, כי אז, הוא היה בודק את המידע בשקידה ולא היה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 דבק בעובדת היות העובר נקבה כעילה לדחיית ממצאי חברו. אולם, באשר לעמיתיו
2 בהולנד, פרופ' צ'מקה לא ייחס לממצאיהם את המשקל הראוי ומכאן מחדלו:

3
4 "אם פרופ' שוחט היה רואה חסר ב-X וגם פרופ' צ'מקה אם היה
5 רואה זאת, היו אומרים שיש בעיה ולא היו שוללים את האפשרות של
6 ילדה חולה" (עמ' 87).
7

8 לטעמה של פרופ' אבליוביץ, על פרופ' צ'מקה היה להכין קריוטיפ מכל התאים
9 שנשלפו מסיסי השלייה, להשוות אותם ולבחון אם קיימת התאמה מלאה ביניהם.
10 משלא עשה כן, פרופ' צ'מקה לקה ב"ליקוי מאורות".
11

12 18. פרופ' אבליוביץ קבעה, על פי בדיקה שנערכה במעבדתה, כי ה"חסר" בכרומוזום ה-X
13 נמצא בין פסים 24 ל- 26 על גבי כרומוזום X. ד"ר הרשקוביץ קבע במאמרו אודות
14 המקרה (משנת 2002), כי החסר נמצא מפס 27.2 ועד לקצה כרומוזום ה-X. בפועל,
15 אין חולק, שגן המחלה נמצא על פס 28 בזרוע Q בכרומוזום ה-X.
16 פרופ' אבליוביץ ציינה, כי גבי דידה, אין משקל רב למיקומו של ה"חסר" על גבי
17 הכרומוזום, שכן, די בעצם קיומו, כדי לבטא בעיה של ממש, אם בנוגע להיווצרות
18 מחלת ה- ALD ואם ביחס לסכנת היווצרותם של פגמים גנטיים אחרים, אשר להם
19 ביטויים קליניים שונים.
20

21 19. פרופ' אבליוביץ פירשה את דברי ד"ר וונדרס במכתב ששלח לפרופ' צ'מקה כהתניה,
22 קרי, כי בכפוף לקיומם של כרומוזומים "46XX" תקינים – מדובר בנקבה שתהא
23 נשאית. כך פירשה את המילה "GIVEN" המופיעה במכתבו של ד"ר וונדרס:
24 "The results (see accompanying sheet for details) clearly shows
25 abnormal values, indicating heterozygosity, given the XX-status of the
26 fetus." (הדגש לא במקור - ו.מ.).
27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

20. פרופ' אבליוביץ ייחסה משקל לסימן "X46X?" המופיע בקריוטיפ של תא מס' 4
(מסמך 273), אשר לטעמה, ניתן לראות בו הבעת ספק באשר לתקינותם של
הכרומוזומים.

ראיות הנתבעים לעניין החבות

21. פרופ' צ'מקה

גדר האחריות של פרופ' צ'מקה כרופא מומחה

פרופ' צ'מקה העיד, כי חובתו כלפי מטופליו אינה מתמצה בגילוי המחלה לשמה פנו
להיוועץ עמו, אלא נפרשת על פני סכנות נוספות, אליהן חשוף המטופל.
לשאלה היכן הוא מציב את גבול אחריותו המקצועית כיועץ גנטי הוא השיב, כי אין
גבול לתחום אחריותו:

"..כשיש ממצאים חריגים, אז אין גבול לאחריות של היועץ הגנטי,
הוא חייב לדבר עם המשפחה על כל הממצאים ועל כל ההשלכות
השונות, מעבר לבעיה הספציפית, שבגלל זה נעשתה הבדיקה" [עמ'
71 לפר'].

הוא אישר כי בחלוקת הסמכויות, בינו לבין המעבדה בהולנד, הוא נושא באחריות
לתוצאות האבחון כלפי התובעים, כיועץ גנטי:

"הגורם המכריע זה ברור שאנחנו ... אנחנו בקשר עם המשפחה,
אנחנו בדקנו את הכרומוזומים במעבדה שלנו, אנחנו לא יודעים מה
שהם מצאו באופן ברור, לא יודעים מה מצאו בהולנד, האחריות היא
שלנו" [עמ' 116 לפר'].

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

22. פרופ' צ'מקה אישר את העובדות כפי שאירעו. חלק ניכר מהפרטים לא זכר. כך, הוא
לא זכר את מועדי הבדיקות, לא זכר אם האנליזה הכרומוזומלית בוצעה במעבדתו
לפני משלוח דגימת התאים להולנד או לאחריה.
באשר למסמכי הבדיקות - הוא ציין, כי הטכנאית שביצעה אותן, שמה ג'יין, לא
חתמה על תוצאותיהן שכן, על פי הנהלים שהיו קיימים במעבדה, ובתוקף תפקידו
כמנהל המעבדה, הוא חתם על התשובות שיצאו.
פרופ' צ'מקה לא ידע מי רשם את הסימן "Xq-?" בראש דף טבלת האנליזה
הכרומוזומלית (מוצג 273) ואימתי.

10

23. על הידע אודות מחלת ה- ALD כפי שהיה בשנת 1990

12

פרופ' צ'מקה גרס, כי בשנת 1990, הוא לא ידע על נשים שלקו במחלה.
עם זאת, הוא אישר כי מיקומו של גן המחלה על 28Xq, היה ידוע לו. כאשר הוא
הופנה למאמר משנת 1981 (ת/27), אשר הוא עצמו הפנה אליו במסגרת מאמר
שפרסם בשנת 1984 (ת/26), שם צוינה העובדה לפיה נשים לקו במחלה, הוא אישר
את העובדות. הוא הוסיף ואישר קיומו של מאמר נוסף, משנת 1981 (ת/28), אשר
תיאר נשים שחלו במחלה וכן ציין, כי באותו מאמר, הובאו נתונים אודות נשים
נשאות של המחלה, המבטאות סימנים נירולוגים קשים של המחלה, אשר בעטים,
הן מרותקות לכסא גלגלים.

20

פרופ' צ'מקה אישר קיומו של מאמר נוסף, משנת 1970 (מאמרו של הפנונג אשר
צורף לחוות דעתה של ד"ר אבליוביץ, ת/14), בו תואר מקרה של ילדה שחלתה
במחלת ה- ALD, הגם שהוסיף כי הוא לא הכיר את המאמר, טרם האירוע.

24

פרופ' צ'מקה אישר, כי במכתב ששלח לד"ר גולדהמר בשנת 1983, הוא הפנה אותו
לרשימת ספרות עדכנית על מחלת ה- ALD, בין היתר, למאמר העוסק באשה חולה.

26

27

28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 העולה מכל האמור לעיל הוא, כי פרופ' צ'מקה ידע על דבר קיומן של נשים חולות,
2 טרם שנת 1990 ולמצער, היה צריך לדעת עליהן, כמי שעסק בתחום וקרא את
3 הספרות המקצועית.
4 יחד עם זאת, אין חולק, כי המחלה ידועה כמחלה אשר זכרים לוקים בה ושכיחותה
5 אצל נשים נדירה ביותר.
6

24. על ה"חסר" בכרומוזום X

8 פרופ' צ'מקה אישר, כי היה מודע לחשיבותו הגנטית של "חסר" אפשרי בכרומוזום ה-
9 X, בהתייחסו לאפשרות גיליון של מחלות ידועות אחרות. לפיכך, דיווחה של המעבדה
10 על ה"חסר" היה צריך להדליק אצלו נורה אדומה, אם לא בקשר למחלה, למצער
11 בקשר למחלות נוספות, אחרות.
12 אין ספק, כי גיליון של ה"חסר" על כרומוזום ה-X היה מוביל, סופו של יום, להפסקת
13 ההיריון.
14

15 25. פרופ' צ'מקה אישר כי הבין ממכתב המעבדה בהולנד, כי ד"ר לשוט הבחין ב"חסר"
16 בכרומוזום ה-X.

17 לדבריו, ניסוחו של המכתב לוקה ולא זו הדרך המקובלת להעברת מידע בין מעבדות:

19 "....אם אתה מסתכל על המשפט מה שהוא אומר, מה שד"ר לשוט
20 ראה, אז זה משפט מאוד סתמי. מפני שהוא לא מפרט שום דבר. הוא
21 לא, אם אפשר לומר אני מגזים, אבל זה חוסר כבוד ממדען ממעבדה
22 אחת לתת שאלה כזאת למעבדה אחרת בלי לפרט למה הוא מתכוון,
23 זה, לא עושים דבר כזה. אי אפשר להתייחס לזה ברצינות" [עמ' 50
24 לפר'].

25
26 פרופ' צ'מקה ראה אפוא בניסוח הלאקוני של המכתב, משום זלזול בעבודתו ובממצאי
27 הבדיקות שערך ודיווח עליהן למעבדה. מדבריו עולה, כי הוא נפגע מכך שד"ר לשוט
28 לא סמך על ממצאיו, "בדק" אותם ואף חלק עליהם, תוך פגיעה בכבודו.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1
2 הייתכן, כי בשל הפגיעה בכבודו, פרופ' צ'מקה לא התייחס ברצינות הראויה לתוכן
3 המכתב, אשר חשיבותו אינה מוטלת בספק?
4

5 על יחסו לסגנונו של מכתב המעבדה ולתגובה שהגיב ניתן ללמוד מדבריו בהמשך:
6

7 "זו תצפית שלו [של ד"ר לשוט – ו.מ.] שאין לנו פרטים עליה ובגלל שאין
8 לנו פרטים עליה ובגלל שהתייחסנו לזה ברצינות, כתבתי במכתב
9 שלי בחזרה שאני מבקש לקבל הבהרות או פרטים על ה.. על מה
10 שד"ר לשוט ראה במעבדה שלו ולא קיבלתי. כן, אבל זה לא חשוב
11 אם קיבלתי או לא קיבלתי...מבחינת טווח הזמן זה לא חשוב. מה
12 שחשוב שאף פעם לא הגיעה תשובה, כן. זה חשוב" [עמ' 46 לפר'].
13

14 פעם נוספת, פרופ' צ'מקה התמקד בסגנון! הוא כעס על כך שהמעבדה לא הגיבה
15 למכתבו. בהתמקדו בסגנון ובכללי ההתנהגות, נשמטה מפרופ' צ'מקה, כך נראה,
16 חשיבותם של המהות והתוכן.
17

18 הייתכן כי סגנונו ה"לא מנומס" של המכתב, הכריע את גורלה של ט'
19

20 פרופ' צ'מקה לא התייחס ברצינות הראויה לדיווחו של ד"ר לשוט. ייתכן, כי לא העריך
21 נכונה את מקצועיותו בתחום הגנטי, ייתכן גם, כי לא ראה בעין יפה את "פלישתו"
22 לתחום עליו הוא הופקד. מסקנה זו מתיישבת עם הסברה שהעלה פרופ' שוחט
23 בעדותו לפיה, מכתב התשובה ששלח פרופ' צ'מקה לעמיתיו במעבדה, היה מכתב
24 נימוסין בלבד.
25

26 פרופ' צ'מקה גרס, כי אם היה שולח את ממצאי בדיקותיו שהעלו א-סימטריה
27 בכרומוזום ה-X למעבדה אחרת בארץ, לשם קבלת חוות דעת נוספת (Second

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 opinion), כדוגמת המעבדה ב"הדסה" ירושלים ושם היו מבחינים ב"חסר", כי אז, היה
2 מתייחס לאבחנה זו "אחרת לגמרי" כדבריו [עמ' 54 לפר'].
3 ברי אפוא, כי פרופ' צ'מקה הסתייג מממצאי המעבדה בהולנד, להבדיל מיחסו
4 לבדיקות שנערכות במעבדות אחרות, בארץ.
5 פרופ' צ'מקה גרס, כי בעת ההיא, לא היה מקובל לשוחח בטלפון, אלא להתכתב
6 באמצעות פקס ועל כן, הוא הסתפק במשלוח מכתבו האחרון למעבדה, הגם שלא
7 המתין לתשובה...
8
9 27. מכתבו של פרופ' צ'מקה למעבדה, מיום 22.06.90, לשם קבלת פרטים נוספים, לא
10 נועד באמת להתחקות אחר העובדות.
11 הוא גרס אמנם, כי פנייתו נעשתה במלוא הרצינות ועל מנת לקבל פרטים נוספים:
12 "זו תצפית שלו (קרי ד"ר לשוט- ו.מ, שאין לנו פרטים עליה, ובגלל
13 שאין לנו פרטים עליה ובגלל שהתייחסנו לזה ברצינות, כתבתי
14 במכתב שלי בחזרה שאני מבקש לקבל הבהרות או פרטים על ה, על
15 מה שד"ר לשוט ראה במעבדה שלו, ולא קיבלתי" [עמ' 45 לפר']
16
17 אולם, לנוכח העובדה לפיה, יומיים לאחר הפנייה למעבדה, הוא שיגר לתובעים את
18 מכתבו (מיום 24.6.90) ובו, אישר את תקינות הבדיקות ואת העובדה שאו' נושאת
19 ברחמה עוברת, נשאית של המחלה ובהינתן העובדה, לפיה שני הימים שהפרידו בין
20 מכתביו, היו שישי – שבת, בכך פרופ' צ'מקה לימד על עצמו, כי לא ייחס משקל
21 לתשובת המעבדה וכלל לא התעניין בה....
22 הוא אישר זאת בלשונו:
23
24 "... הגענו למסקנה בהתייעצות עם אנשי המעבדה שלי, שבדקו את
25 הכרומוזומים ואני שאפשר לפרש את הממצא כא-סימטריה
26 וכרומוזומים תקינים ולא היה טעם להמשיך לא לתת תשובה סופית
27 למשפחה" [עמ' 60 לפר"].
28

וכן:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

"אנחנו חזרנו ובדקנו עוד פעם בתשומת לב מיוחדת את כל הכרומוזמי X והגענו למסקנה שאנחנו לא רואים Deletion אנחנו רואים א-סימטריה ולכן היינו שלמים עם זה שיש א-סימטריה" [עמ' 47 לפר'].

28. ודוק; הגם שפרופ' צ'מקה גרס, כי הבדיקה החוזרת שביצע, נערכה "בתשומת לב מיוחדת" – אין תימוכין לדבריו. הוא ציין:

"כשקיבלנו את התשובה, את המכתב מהולנד, עם המשפט הזה, היה מקום להתלבט והתלבטנו ובדקנו והגענו למסקנה שהכרומוזמים נורמאליים, שיש א-סימטריה בין שני כרומוזמי ה-X ולכן אנחנו היינו שלמים עם ה... או אני הייתי שלם עם הוצאת תשובה שהכרומוזמים נורמאליים" עמ' 68 לפר'.

הוא העיד, כי ערך את הבדיקה החוזרת על גבי אותם סליידים שבדק קודם לכן. לא נגזרו קרייטיפים נוספים, אף לא נצפו תאים נוספים, הגם שהיו ברשותו ארבעה סליידים נוספים (A,B,C,D) אשר נשמרו למטרה זו והוקפאו:

"ש.למה לא השתמשת בפלסקים לבדוק שהיו לך, לעשות עוד, עוד עיבוד נוסף ולבדוק עוד פעם חדש, חומר חדש. היה לך הרי במקרה.

ת. היו בהקפאה, כן. לא, לא ראינו צורך בזה" [עמ' 65 לפר'].

פרופ' צ'מקה הסתפק אפוא, במבט נוסף אחד דרך עינית המיקרוסקופ, התבוננות בתמונות מוכרות, בעלות איכות ירודה, כדי לאשש לכאורה, את מסקנותיו הקודמות, לפיהן הכרומוזמים תקינים, הגם שלוקים בא-סימטריה – הא ותו לא.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 הוא היה בטוח ומשוכנע בממצאיו. למעשה, הוא לא זכר אם נערכו בדיקות נוספות,
2 מעבר לאלו שפורטו – עובדה המדברת בעד עצמה.

3

4

29. א-סימטריה בכרומוזום ה-X

5 פרופ' צ'מקה הסביר כיצד נוצרת א-סימטריה בין הכרומוזומים. לדבריו, הואיל
6 וכרומוזום הוא גוף תלת מימדי, אשר בצילום הופך לדו מימדי, מתקבלת תמונה א-
7 סימטרית. לדבריו, ההתבוננות בסליידים שכנעה אותו, כי במקרה דנן מדובר בא-
8 סימטריה. הוא דחה בשתי ידיים את האבחון של "חסר" בכרומוזום ה-X, עליו
9 דיווחה המעבדה בהולנד.

10

11 30. פרופ' צ'מקה אישר, כי ידועות לו הסכנות הנשקפות ממצב של "חסר" באזור בו מצוי
12 גן המחלה על גבי כרומוזום ה-X, ביניהן, פיגור שכלי, תסמונת טרנר, פגיעה בפוריות
13 ועוד. דא עקא, בהיותו שבוי במסקנותיו, לפיהן מדובר בא-סימטריה ולא בחסר, הוא
14 לא חשש מההשלכות שיש ל-"חסר" בכרומוזום ה-X על בריאותה של ט'.
15

16

17 31. הוא הטעים, כי אם היה משתכנע בקיומו של ה-"חסר", כי אז, היה מיידע על כך את
18 התובעים והיה מציג בפניהם את מכלול האפשרויות להמשך טיפול, החל מבירור
19 באמצעות בדיקת מי שפיר, דרך המלצה להפסיק את ההיריון וכלה, בהעמדת
20 האפשרות להמשך ההיריון על המשתמע מכך.

21

22 "הייתי משתף את המשפחה אם בבדיקה החוזרת שלי, היו אצלי, היו
23 עולות ספקות לגבי Deletion בכרומוזום X" [עמ' 68 לפר'].

24

וכן:

25

26 "למשפחה מספרים כשיש ממצאים אמיתיים, כרומוזומים או במה
27 שלא יהיה, אבל כשיש א-סימטריה של כרומוזום זה או אחר, זה, דנים
28 במעבדה ומגיעים למסקנה מסוימת, אם המסקנה היא שזה א-
סימטריה, שזה לא א-נומליה כרומוזומלית, אז לא מדווחים על זה
למשפחה. גם אז וגם היום לא" [עמ' 60, 61 לפר'].

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

32. מוזאיקה

פרופ' צ'מקה שלל את האפשרות לקיומה של מוזאיקה, אשר לטעמו היתה בלתי סבירה בנסיבות העניין. הוא אף שלל את הצורך בבדיקת תאים רבים ככל שניתן, שכן, היה משוכנע בממצאיו:

"טוב, אבל אתה צריך ברגע הנתון, כשנעשתה הבדיקה הזאת, אתה צריך לעבוד לפי מה שיש לך שמה ולא מה שאתה יודע עשר שנים אחר כך" [עמ' 54 לפר'].

33. דגימת הדם שהתבקשה לאחר הלידה

פרופ' צ'מקה אישר, כי בקשת המעבדה בהולנד לקבל דגימת דם של היילוד, הינה נוהג מקובל, או כפי שהוא כינה זאת "Good medicine". הוא אף אישר כי הבדיקה נועדה בעיקר לצרכי מחקר:

"לגבי לשלוח דם מהיילוד אחרי הלידה, זה בכלל לא הפתיע מפני שזה נוהל מקובל מאוד, בעיקר במעבדה כמו זו שבהולנד, שחונן מהשירות שהיא נתנה לאבחון של נשאות ושל כל הדברים שקשורים ל - ALD, גם עסקה במחקר, אז זה לגיטימי לגמרי לבקש דוגמת דם מהיילוד אחרי הלידה" [עמ' 115 לפר'].

34. על משמעותה של הנשאות למחלה

פרופ' צ'מקה העיד כי ידע - "שנשים נשאות יכולות לפתח סימנים נירולוגיים קלים בדרך כלל אחרי העשור הרביעי, חמישי של החיים" [עמ' 97 לפר']. אף עובדה זו הוא לא חלק עם התובעים, להם דיווח רק על היות העובר נשאת של המחלה. באשר להשלכות הנשאות, הוא ציין כי: "לא שקלתי, לא שקלתי שהיא תהיה חולה או שיהיו לה סימנים" [עמ' 97 לפר'].

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

35. על ערכי הבדיקה האינזימטית במעבדה בהולנד

פרופ' צ'מקה מאשר כי: "היה ברור שמדובר ברמה גבוהה ועובדה היא שבמכתב שלי אליהם, שאלתי אותם אם, לא זוכר בדיוק" [עמ' 100 לפר']. הוא אישר, כי שני אחוז מהנשאות יכולות להיות בעלות ערכים מאוד גבוהים של חומצות שומן, אולם הוסיף, כי "לא בהכרח" יש לערכים אלו משמעות – תשובה המשתמעת לשתי פנים, שכן ניתן ללמוד ממנה גם היתכנותה של קורלציה בין ערכי חומצות השומן לבין ביטויים קליניים של המחלה אצל נשים.

אין לשלול אפוא את האפשרות, כי פרופ' צ'מקה פנה למעבדה בשאלותיו אודות ערכי הבדיקה הביוכימית, גם כדי לשלול ביטויים קליניים של המחלה אצל ט'.

פרופ' מוטי שוחט

36. פרופ' שוחט, המומחה מטעמם של הנתבעים, ערך שלוש חוות דעת. פרופ' שוחט הינו מומחה לרפואת ילדים ומומחה לגנטיקה רפואית. הוא מנהל את המכון הגנטי במרכז הרפואי רבין, אשר בו מעבדות לציטוגנטיקה וגנטיקה מולקולרית.

חוות הדעת הראשונה – מיום 24.10.03

37. פרופ' שוחט, כעמיתיו, התייחס לייחודה של המחלה, הפוגעת בזכרים וציין כי מחלתה של ט' נדירה, והסתברותה אפסית. ככל הידוע, מדובר במקרה ראשון מסוגו בעולם.

38. פרופ' שוחט סקר את המכניזם של היווצרות המחלה והוסיף, כי בהתקיימם של התנאים הבאים, יכול וניתן לצפות במהלך ההיריון קיומה של המחלה בנקבה:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 • גילוי וודאי של "חסר" כרומוזומלי בזרוע הארוכה של כרומוזום X.
- 2 • מיקומו של ה"חסר" על הגן המחלה (ALD) בכרומוזום ה-X, המקים זיקה בין
- 3 ה"חסר" לבין הסיכון לחלות במחלה, גם כאשר מדובר בנקבה - מצב נדיר שאינו
- 4 מוכר בפרקטיקה.
- 5 • בהתקיים שני התנאים דלעיל - יש לבחון האפשרות שהמחלה תתבטא אצל נקבה
- 6 (להבדיל מנשאות) ובמקרה כזה, צריך לבדוק אם ה"חסר" מצוי על גבי כרומוזום ה-X
- 7 האבהי, שכן לא הוכח שבכל מקרה, בו יש חסר בזרוע הארוכה של כרומוזום ה-X -
- 8 נוצרת "אינאקטיווציה לא אקראית של ה-X".
- 9
- 10 39. פרופ' שוחט העלה שתי סוגיות לדיון:
- 11 • האם ניתן היה לקבוע בברור, על פי הקרייטיפים שעמדו לרשות המכון
- 12 הגנטי ב"קפלן", בטכניקה ובמיקרוסקופיה של שנת 1990, שיש חסר
- 13 בכרומוזום ה-X?
- 14 • מתפקידו של מי היה לחבר את הממצא של החסר בכרומוזום ה-X
- 15 (אפילו אם דבר קיומו ידוע) לאפשרות של ביטוי מחלת ALD?
- 16
- 17 40. באשר לסוגיה הראשונה - פרופ' שוחט סבור כי לא התקיימו במקרה הנדון התנאים
- 18 האופטימאליים לאבחון של ה"חסר", אשר מימדיו זעירים, שכן התאים מסיסי
- 19 השלייה לא נתנו מטאפזות (תאים בשלב החלוקה המאפשרים אנליזה של
- 20 הכרומוזומים) נוחות לעבודה. בשל איכותם הגרועה של התאים, היה עדיף לבצע את
- 21 הבדיקה בתאי דם עוברי או במי שפיר, אולם הבדיקות הללו מסכנות את ההיריון.
- 22
- 23 חיזוק למסקנתו, מצא פרופ' שוחט בדבריה של פרופ' אבליוביץ, אשר ציינה בחוות
- 24 דעתה כי, בשל איכותם הירודה של הכרומוזומים לא ניתן לזהות את מיקום ה"חסר"
- 25 במדויק. לא בכדי, אפוא, ביקש פרופ' צ'מקה, כך לשיטתו של פרופ' שוחט, כי יומצאו
- 26 לו מדר' לשוט, פרטים מדויקים יותר באשר לאבחון של ה"חסר", על יסוד ההנחה
- 27 לפיה הבדיקה במעבדה בהולנד נערכה בתנאים טובים יותר ועל כן, העיבוד
- 28 כרומוזומלי התקבל באיכות טובה יותר (ואולי רזולוציית מחשב טובה יותר).

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1
2 41. בניגוד לעמיתתו, פרופ' אבליוביץ, פרופ' שוחט התרשם, כי פרופ' צ'מקה התייחס
3 ברצינות לאפשרות קיומו של "חסר" בכרומוזום ה-X, אלא שזה לא נצפה במעבדתו,
4 ככל הנראה, בשל מימדיו המזעריים והעדר ציוד מתאים לאיתורו.
5 בנסיבות אלו ובהינתן הסטנדרט הרפואי שהיה נהוג בשנת 1990, אין בהתנהגותו
6 של פרופ' צ'מקה משום רשלנות, בייחוד לנוכח העובדה שאיש מהמעורבים לא העלה
7 בדעתו את האפשרות לקיומה של מחלת ALD בנקבות, גם אם היה מתגלה ה"חסר"
8 שבכרומוזום ה-X.

9
10 42. באשר לסוגיה השנייה- על מי חלה החובה לחבר את הקצוות ולהסיק מסקנה בדבר
11 אפשרות קיומה של המחלה אצל נקבה, לנוכח קיומו של ה"חסר" בכרומוזום ה-X -
12 פרופ' שוחט סבור, כי האחריות בעניין זה מוטלת לפתחה של המעבדה בהולנד,
13 בהיותה מרכז למחקר מולקולרי של מחלת ALD ובעלת ניסיון מחקרי בתחום.

14
15 פרופ' שוחט מציין, כי לא זו בלבד שהמעבדה בהולנד לא התריעה על אפשרות
16 קיומה של מחלת ALD אצל ט', אלא קבעה מפורשות, במכתבה מיום 14.6.90, כי
17 הבדיקה האינזימטית מראה בבירור על מצב של נקבה נשאית, להבדיל מנקבה
18 חולה.

19 יוצא אפוא, כי חרף מודעותם של אנשי המעבדה בהולנד ל"חסר" שהתגלה
20 בכרומוזום X – איש מהם לא העלה בפני פרופ' צ'מקה את האפשרות להיווצרות
21 המחלה אצל ט'.

חוות דעת משלימה מיום 16.12.2004

22
23
24
25 43. חוות הדעת המשלימה הוגשה על ידי פרופ' שוחט בתגובה לחוות דעתה של פרופ'
26 אבליוביץ' מיום 08.07.2004 ולאחר שעין בתצהירו של פרופ' צמקה מיום
27 25.10.2004.

28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 פרופ' שוחט הסביר, על שום מה לטעמו, לא חלה על פרופ' צ'מקה חובה לדווח
2 למשפחה אודות ה"חסר" שנצפה במעבדה בהולנד. הוא ציין:

3
4 "על פי התוצאות שהיו בידיו של פרופ' צ'מקה לא היה מקום לדווח
5 למשפחה על החסר שנצפה בהולנד, שכן כפי שמפורט בחוות דעתי
6 הראשונה ובתצהיר של פרופ' צ'מקה המעבדה של הולנד לא קבעה את
7 קיומו של החסר באופן חד משמעי. מיותר לציין שהאבחנה של פרופ'
8 אבליוביץ' נעשתה בדיעבד וכמובן שלא עמדה בפני פרופ' צ'מקה בעת
9 שסיכם את התוצאות".

10
11 פרופ' שוחט סומך את דבריו, בין היתר, על בקשת אנשי המעבדה לדגימת דם של
12 היילודה, המלמדת על הלך רוחם, כי איש מהם לא העלה בדעתו שהעוברה לוקה
13 במחלה ועל כן, נתבקשה בדיקת דם שגרתית:

14
15 "שקיום חסר שכזה יכול להיות קשור בגן למחלה ובמיוחד לא הקבוצה
16 מהולנד שהם המומחים העולמיים, שהרי ביקשו דם של היילודה לאחר
17 הלידה ושהרי זהו המקרה הראשון שתואר אי פעם עם המחלה כתוצאה
18 מחסר באזור הנידון של כרומוזום X ולא נותר לי אלא להניח שמדובר
19 בחוכמה שלאחר מעשה".

20
21 44. פרופ' שוחט שב וציין כי המדובר במקרה ראשון מסוגו, אשר רק בדיעבד התחוויר
22 שעקב מיקומו של ה"חסר" באזור גן המחלה – נגרמה המחלה.
23 בהתייחסו לשני המאמרים שצירפה פרופ' אבליוביץ' לחוות דעתה, פרופ' שוחט גרס,
24 כי אלו עוסקים במנגנונים גנטיים שונים מזה אשר גרם למחלתה של ט', מנגנונים
25 אשר לא היה נהוג לבדקם ואשר ממילא, לא היה בהם כדי לסייע לפרופ' צ'מקה
26 באיתור מחלה בנקבה, בנסיבותיה של ט'.

27

28

חוות דעת מיום 26.04.2006

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1
- 2 45. חוות דעת משלימה נוספת, נערכה על ידי פרופ' שוחט, לאחר שהוצגו בפניו שבעת
- 3 הסליידים המקוריים, שחלקם שימשו לאנליזה הכרומוזומלית על ידי פרופ' צ'מקה וכן
- 4 הוצגו בפניו העתקי שתי כרטיסיות של דגימה שמספרה 7090.
- 5
- 6 46. פרופ' שוחט ציין, כי את הסליידים הוא מסר לטכנאית בכירה ומיומנת במעבדה
- 7 שבמרכז הרפואי "רבין", המתמחה בזיהוי כרומוזומים, לצורך ביצוע אנליזה
- 8 כרומוזומלית וזאת מבלי שתיאר בפניה את המקרה.
- 9 הטכנאית מצאה בבדיקתה, כי הסליידים מכילים מעט כרומוזומים, ככל הנראה, בשל
- 10 הזמן שחלף וההרס שנגרם לחומר הביולוגי, בייחוד לחומר שנצפה בעבר עם שמן.
- 11 הטכנאית מצאה שתי מטאפזות המתאימות לאנליזה כרומוזומלית בסלייד 1-7090 c
- 12 ובסלייד 1-7090 (3). הסליידים צולמו על-ידה, סודרו לקרייטיפ והיא לא מצאה בהם
- 13 כל פגם. הטכנאית סיכמה את המטאפזות כתקינות. פרופ' שוחט בחן את המטאפזות
- 14 בעצמו ואף הוא התקשה לראות פגם בכרומוזומי ה- X, אף שידע בוודאות על קיומו
- 15 ועל סוג השינוי.
- 16

עדות פרופ' שוחט בבית המשפט

- 17
- 18
- 19 47. על בדיקות הסליידים שנערכו במעבדתו של פרופ' שוחט
- 20 במהלך עדותו, חזר בו פרופ' שוחט מהקביעה הנחרצת שקבע בחוות דעתו
- 21 השלישית, לפיה, הטכנאית מטעמו קבעה כי הכרומוזומים שבדקה היו תקינים. הוא
- 22 הטעים:
- 23

24 "היא לא אמרה שזה תקינה (כך במקור), עוד פעם, היא לא אמרה

25 שהיא תקינה.... היא אמרה לי שהיא לא יכולה להגיד לי שהיא רואה

26 פה פגם שהיא יכולה להצביע עליו. זה מה שאני אומר." [עמ' 278

27 לפר'].

28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

48. לשיטתו, אין לייחס משקל לעובדה שבראש גיליון הבדיקה שנערכה על ידי הטכנאית
במעבדתו, מתנוסס מספר תעודת הזהות של אשה זרה (לטענת ב"כ התובעים- אשה
תושבת ג'לג'וליה), שכן, הטכנאית השתמשה במספר זיהויה של מטופלת אקראית,
כדי להיכנס למערכת הממוחשבת הואיל ולא' – הנבדקת – לא נפתח תיק רפואי
במרכז הרפואי רבין, לצורך הבדיקה הספציפית של הסליידים.

הוא הטעים, כי הכרומוזומים שנבדקו היו בוודאות של ט' שכן, הוא נכח במהלך
הבדיקה. לחיזוק דבריו הוסיף, כי איכותו הגרועה של החומר הביולוגי תומך בגרסתו,
כי אכן זה החומר שנלקח מרחמה של או' שכן, ניכר עליו כי הוצא מהרחם זמן רב
טרם הבדיקה והוחזק לאורך תקופה ארוכה.

49. על האבחון הטרום לידתי בבית חולים "קפלן"

פרופ' שוחט בחן את דפי תוצאות האנליזה הכרומוזומלית שנערכה במעבדתו של
פרופ' צ'מקה, הכוללים שני מסמכים; טבלת תוצאות בדיקת התאים (מוצג 274
מטעם התובעים) וצילום תא מס' 4 (מוצג 273 מטעם התובעים).

50. פרופ' שוחט העיד, כי במעבדה בקפלן נבדקו בסה"כ 11 תאים, אשר 9 מהם נבדקו
בהזדמנות אחת (להלן: "הבדיקה הראשונה") ושניים נוספים נבדקו בהזדמנות אחרת
(להלן: "הבדיקה השנייה").

יצוין, כי חלוקת הבדיקות לשתי קבוצות, שנערכו במועדים שונים, הינה סברה של
פרופ' שוחט, שכן על גבי המסמכים לא מצוינים תאריכי הבדיקות ועל כן, הם אינם
ידועים.

51. מתוך שבעה סליידים קיימים, נבדקו שלושה (המסומנים 1,2,3) וארבעה נוספים
(המסומנים A;B;C;D) הוקפאו ולא נבדקו.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 במשטח הראשון נבדקו 5 תאים, במשטח השני - 2 תאים ובמשטח השלישי - 3
2 תאים ובסה"כ 10 תאים. (בהמשך דבריו, פרופ' שוחט מתייחס ל - 11 תאים שנבדקו
3 - עובדה המתיישבת עם עדותו של פרופ' צ'מקה).
- 4 52. מתוך 11 הבדיקות שבוצעו, וכעולה ממוצג 274, ב- 9 תאים נספרו הכרומוזומים
5 שנצפו ובשניים הנוספים (אשר תוצאותיהם מצוינות בתחתית הטבלה) - לא נספרו
6 הכרומוזומים ולדברי פרופ' שוחט, בשני תאים אלו נבדק כרומוזום ה - X בלבד.
7
- 8 53. מסקנתו של פרופ' שוחט לפיה, כל התאים שנבדקו נמצאו תקינים, אינה מתיישבת
9 עם תוכן הטבלה, המלמדת על חמישה תאים ראשונים בהם נספרו 46 כרומוזומים
10 כנדרש (תאים 1,2,5,7,8) ובששה תאים נוספים, לא מופיעה ספירה רצופה
11 ו"תקינה".
12 אמור מעתה, אנליזות תקינות, לכאורה, נמצאו למעשה בשלושה תאים בלבד: 1, 5 ו-
13 8.
14
- 15 54. הסימון "46XX??" המופיע בגיליון תא מס' 4 (מוצג 273)
16 שני תאים (מתוך 11) צולמו; תא מס' 3 ותא מס' 4.
17 בתא מס' 4 נספרו "1+45" כרומוזומים, ככל הנראה על שום שאחד מכרומוזומי 22
18 לא נצפה. תא זה צולם וסודר כקריטיפ (מוצג מס' 273) (תמונה מס' 6,7,8 מתוך
19 סרט מס' 2091 - ראה כותרת מצד שמאל מוצג 273). בתחתית הצילום מופיע
20 הסימון "46XX?".
21
- 22 פרופ' שוחט שלל את הפרשנות שהוצעה לו, לפיה יש לסימני השאלה שהופיעו לצד
23 הסימן "46XX" משמעות בטרמינולוגיה הגנטית וגרס כי מדובר ב - "משהו מקומי
24 שהטכנאית סימנה" [עמ' 308 לפר].
25 הוא דבק בגרסתו זו, אף לאחר שהוצג בפניו דף של סימנים והגדרות ידועים בתחום
26 הגנטי, המבטאים בעיות כרומוזומליות, לפיו, לסימני שאלה יש משמעות ברורה
27 המצביעה על ספק בזיהויים של הכרומוזומים. בדחותו פרשנות זו, פרופ' שוחט גרס,

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 כי לסימן שאלה יש משמעות, מקום בו הוא מופיע בסמוך למספר כרומוזום מסוים, או
2 אז, יש בו כדי לעורר ספק בדבר זיהויו הספציפי של אותו כרומוזום, להבדיל
3 מהמקרה שבפנינו, בו הסימן **46xx??** מופיע בשולי העמוד ועל כן, לא ניתן להסיק
4 ממנו מאומה.

5
6 55. לשיטתו, אם יש מקום לייחס לסימני השאלה משמעות, הרי שהם מבטאים ספק
7 ביחס לכמות הכרומוזומים, להבדיל מאיכותם, ובענייננו, סימן השאלה מבטא את
8 חסרונם של כרומוזום 22:

9
10 "אני מניח שהכוונה הייתה זה שהיו שמה 45 כרומוזומים היא הניחה
11 שהכרומוזום החסר, כרומוזום 22, הוא לא באמת חסר אלא מבחינה
12 טכנית הוא איננו, ולכן היא סימנה 46 איקס איקס סימן שאלה" עמ'
13 313 לפר'.

14
15 56. הסימן בראש הטבלה: "xq-??"

16 בראש טבלת האנאליזה הכרומוזומלית מופיע הסימן "xq-?? (מוצג 274) – אשר
17 מפי המומחים עלה, כי משמעותו (ללא סימני השאלה) כדלקמן: הזרוע הארוכה
18 בכרומוזום X מסומנת q וסימן המינוס (-) מבטא "חסר" שנמצא על פני זרוע q
19 בכרומוזום X. סימני השאלה מבטאים אפוא, מטבע הדברים, תהייה באשר
20 לאפשרות קיומו של "חסר" ב – Xq.
21 פרופ' שוחט ציין, כי הבחין בסימן זה לראשונה, במהלך עדותו ופירש אותו בהתאם
22 לטרמינולוגיה כפי שהוסברה לעיל [עמ' 314 לפר'], קרי, קיומו של ספק באשר לשלמות
23 כרומוזום Xq, הגם שלגרסתו, אין מדובר בסימן רשמי או בנלאומי.
24 הוא הבהיר:

25
26 "הסימונים האלה שנעשים בתוך המעבדה הציטוגנטית בדרך כלל
27 אלה סימונים פנימיים, לכן אנשים כותבים בצורה ברורה מה נראה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

להם לא בסדר. זאת אומרת, אם היא חושבת שאיקס נראה לא בסדר,
אז היא הייתה כותבת איקס תקין – סימן שאלה (עמ' 314)

ובהמשך שינה את טעמו:

"הנוסחה היא נוסחה על פי קלסיפיקציה בין לאומית. מה שאני
אמרתי זה שהטכנאיות עובדות על התיק הן לא נוהגות לרשום את
הדברים בצורה של קלסיפיקציה, הרבה מהן גם לא יודעות איך
רושמים את זה ממש, הן כותבות את זה בצורה די פשוטה ודי ברורה.
זאת אומרת, איקס תקין סימן שאלה....." (עמ' 316)

57. איכות האנליזה הכרומוזמלית

פרופ' שוחט אישר, כי הבדיקה הטובה ביותר לבחינת איכות הכרומוזמים, הינה
באמצעות קריוטיפ וכי זו הדרך הנכונה והראויה לבדוק כרומוזמים כאשר מתעורר
ספק באשר לתקינותם. הגם שלא אמר זאת מפורשות, עולה מדבריו, כי כך היה על
מעבדתו של פרופ' צ'מקה לנהוג, עם היוודע לו על ה"חסר" שאובחן בכרומוזום X
במעבדה בהולנד.

דא עקא, במעבדה של פרופ' צ'מקה ערכו קריוטיפ אחד בלבד, מתא מס' 4:
"ש. עכשיו תאשר לי בבקשה שכאשר עולה שאלה מבנית של
כרומוזום הדרך הכי טובה לתת תשובה היא לעשות קריוטיפ גזור של
הכרומוזומים. אתה כותב את זה גם בספר שלך
ת. הכי טוב לראות שיש לך כרומוזומים מצלמים שהם עומדים אחד
ליד השני.

ש. שזה נקרא קריוטיפ גזור?

ת. כן

ש. האם אתה ראית קריוטיפ גזור שנעשה אחרי התשובה של
וונדרס?

ת. לא" [עמ' 357 לפר'].

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע**תאריך: 01/09/2008****בפני: כב' השופטת ורדה מרוז**

1 יוצא, כי אף לשיטתו של פרופ' שוחט, היה על פרופ' צ'מקה להעמיק את חקירתו, עם
2 היוודע דבר ה"חסר" בכרומוזום ה-X, והוא לא מיצה את האפשרויות שעמדו לרשותו,
3 לבחינת תקינותו של כרומוזום ה-X.
4

58. פגמים שנפלו במסמכי הבדיקה (מוצגים 273, 274)

6 בטבלת האנליזות (מוצג 274) לא צוינו תאריכי הבדיקות, כמו גם, חסרים הפרטים
7 המזהים של הבודקים וחתימותיהם.
8 על כן, אין לדעת אם האנליזות בוצעו כולן בעת ובעונה אחת או שמא, במועדים
9 שונים. אף אין לדעת אם האנליזות חולקו לשתי קבוצות, כפי שגרס פרופ' שוחט,
10 האחת, לפני קבלת ההודעה מהמעבדה בהולנד בדבר ה"חסר" בכרומוזום X והשנייה
11 לאחריה.
12

13 באשר לצילום הקריוטיפ של תא 3 (מוצג 273), השול השמאלי במסמך קרוע או
14 גזור, בעיקר בתחתית העמוד וכן מופיע כתם דיו, במקום בו אמורה להופיע חתימתו
15 של הבודק.
16 לפיכך, מועד עריכתו של מסמך זה או זהות הבודק – לא ידועים.
17

18 59. הנעלמים הללו הקשו אף על פרופ' שוחט לחוות את דעתו בנוגע לאנליזות שבוצעו,
19 האם כולן התבצעו טרם שהובאה לידיעתו של פרופ' צ'מקה הידיעה בדבר אפשרות
20 קיומו של "חסר" בכרומוזום ה-X או שמא, חלק מהבדיקות בוצעו לאחריה?
21

22 פרופ' שוחט הניח בעדותו, כי שניים מתוך 11 התאים, נבדקו על ידי פרופ' צ'מקה
23 לאחר שקיבל את דיווח המעבדה ועקב האמור בו. לסברתו, לאחר שפרופ' צ'מקה
24 ערך את הבדיקה בשני התאים הנוספים, הוא שיגר למעבדה את מכתבו מיום
25 22.06.90 וביקש תשובות לשאלות שהציג. לסברה זו אין תימוכין במסמכים.
26

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

60. על שכיחות המחלה ודרך הופעתה אצל ט'

פרופ' שוחט העיד כי, המחלה אצל ט', מאופיינת במנגנון ייחודי, שבא לביטוי ב"חסר" בכרומוזום X, אשר לא תואר במקרים קודמים בהם נקבות לקו במחלה. המקרים עליהם דווחה פרופ' אבליוביץ בחוות דעתה היו מוכרים לו, אולם לדבריו, אין ליישם על המקרה הנדון, בשל השוני הרב בדרך הורשת המחלה ובעיקר בדרך גרימתה והיווצרותה.

פרופ' שוחט שלל את הטענה שהונחה לפניו על ידי ב"כ התובעים, לפיה בחוות דעתו הראשונה, הוא התעלם במודע ממידע שהיה קיים, אודות נשים שלקו במחלה, לרבות אפשרויות גרימתה אצל נשים, וגרס, כי התכוון בחוות דעתו לכך שמנגנון המחלה כפי שאירע אצל ט' היה ייחודי וראשוני:

"ש. פרופ' שוחט, איפה בחוות הדעת הראשונה שלך כתוב שהיו נשים חולות לפני ט' בעולם במחלת ה ALD? תראה לי בחוות הדעת שלך, איפה כתוב שהיו נשים חולות?
ת. מכיוון שאני עשיתי חיפוש על XQ מינוס וראיתי שהספרות מראה שהמקרים האחרים של נקבות היו לא על רקע שחשדו שהבעיה היא באיקס, אלא משהו שהוא רצסיבי, אז אני לא התייחסתי לזה [עמ' 325 לפר']".

הוא הוסיף, כי בספרות המקצועית, נדירים המקרים בהם תוארו נשים חולות וכי היחס בין לבין זכרים שלקו במחלה מלמד על מספר זניח של נשים שלקו בה.

61. חרף האמור לעיל, פרופ' שוחט אישר, כי כבר בשנת 1985 היה ידוע המכניזם של המחלה, כפי שאירע אצל ט', אשר נגרם כתוצאה משינוי מבני כלשהו בכרומוזום ה-X האבהי, למשל, כתוצאה מאינאקטיבציה תמידית, בעטיו אין הוא נותן את "חיפוי"

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 לכרומוזום ה-X האמהי, הנושא את גן מחלת ה-ALD וכתוצאה, ייגרם נזק אשר
2 יתבטא במחלה [עמ' 364 לפר'].

3
4 פרופ' שוחט הסכים עם עמדתה של פרופ' אבליוביץ, הגם שבשפה רפה, לפיה פרופ'
5 צ'מקה לא ייחס את המשקל הראוי לדיווח המעבדה אודות ה"חסר" בכרומוזום ה-X –
6 :X

7 "אז קודם כל ברגע שלא נפל האסימון שברור שחסר האיקס אז אף
8 אחד לא מתחיל לחשוד שיכול להיות מצב של ילדה חולה" (עמ' 330
9 לפר').

10
11 יחד עם זאת, הוא ביקש להסביר את התנהגותו של פרופ' צ'מקה, אשר גבי דידו,
12 מרגע שהעובר אובחן כנקבה – הוא ראה כמיותר את הצורך להמשיך ולבצע את
13 הבדיקה האנזימטית במעבדה בהולנד, שכן, ברי היה לו, כי כנקבה, העוברה תהא
14 נשאית של המחלה, אף אם הבדיקה האנזימטית תגלה שהיא נושאת את גן המחלה.
15 לראיה – בשנים מאוחרות, הפסיקו לבצע את הבדיקה האנזימטית, בהריונותיה של
16 או' עם היוודע העובדה לפיה העובר שברחמה הוא נקבה.
17 גם במקרה דנן, לטעמו, הבדיקה האנזימטית בוצעה אך בשל הצורך המחקרי.
18 לפיכך, פרופ' שוחט סבר, כי אין לבוא בטרוניה לפרופ' צ'מקה, אשר פעל בדרך
19 סבירה וראויה.

20
21 **מיקומו של הגן ל-ALD** 63.

22
23 בתחילת עדותו, פרופ' שוחט ציין, כי מיקומו של גן המחלה לא היה ידוע בשנות ה-
24 80, הגם שהיו תיאוריות שונות באשר למיקומו, לאורך כרומוזום ה-X [עמ' 338 לפר'].
25 לדבריו, רק בשנת 90' פורסם מאמר שקבע כי גן המחלה נמצא בחלק התחתון של
26 כרומוזום ה-X. דא עקא, בהמשך עדותו, פרופ' שוחט שינה את טעמו ואישר, כי
27 מיקומו של גן המחלה על – Xq28 היה ידוע שנים רבות קודם לכן, ואף הפנה למאמר,
28 בו צוין, כי מיקום הגן למחלה היה ידוע עוד בשנת 1981 (ת/19):

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע**תאריך: 01/09/2008****בפני: כב' השופטת ורדה מרוז**

1 "ש. ... האם אתה מסכים איתי שמייגול בשנת 1981 היה הראשון
2 שמיפה את הגן, מיפה אותו ל – 28Q והוא עשה את זה בשיטה של
3 תא אחיזה לג'.סי.אקס.פי...
4 ת. זה מה שהם כותבים פה.
5 ש. במאמר שאתה צירפת זה מה שהם כותבים. האם הם כותבים
6 במאמר הזה שהם אלה שגילו עכשיו את הגן ואת המיפוי שלו ב –
7 28Q?
8 ת. לא. זאת אומרת פה הם, המאמר הוא שהם כן, מיקמו את הגן...
9 ש. ראשונים?
10 ת. הם אומרים שהם לא הראשונים.
11 ש. שכבר ב – '81 מיפו. קודם אמרת שאי אפשר היה לחשוב על כל
12 הדבר הזה משום שהיו צריכים לנחש ולא מיפו. אז אנחנו יודעים ש -
13 28Q ואי.אל. די. הוא לא דבר שהיה חדש בשנת 1990. אתה מאשר
14 את זה
15 ת. אני מאשר את זה שלפי המאמר הזה זה לא חדש ואני מניח שזה
16 נכון" [עמ' 390 לפר'].

17
18 בהמשך דבריו התחוויר, כי חלק מהעובדות אודות מיקומו של גן המחלה, נודעו אף
19 בשנת 1970.
20 נשמט אפוא, היסוד לסברה שפרופ' שוחט הניח בחוות דעתו, לפיה, הואיל ומיקומו
21 של גן המחלה לא היה מצוי בתודעתו של פרופ' צ'מקה בתקופה הרלבנטית, הוא לא
22 ייחס את המשקל הראוי לדיווח אודות ה"חסר" שבכרומוזום ה-X והשלכותיו. ראה
23 דברי פרופ' שוחט:

24 "אבל עוד לא חלחל, אני חושב שמה שקרה פה לגבי קפלן זה לא נפל להם עוד
25 האבחנה. עוד הם לא הגיעו למצב לחשוב או.קיי. מה המשמעות של זה" [עמ'
26 340 לפר'].

27
28
29

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

64. התייחסותו של פרופ' צ'מקה ל"חסר" בכרומוזום ה - X

דבר קיומו של ה"חסר" בכרומוזום ה - X אינו שנוי עוד במחלוקת, עם התגלה מחלתה של ט', אשר אובחנה בשנת 2000.

לאורך עדותו, פרופ' שוחט ביקש להגן על פרופ' צ'מקה, בהסתמכו על הלך הרוח ששרר באותם ימים, אשר לא לקח בחשבון את האפשרות שנקבה תחלה במחלה:

"או קיי. קודם כל אתה צריך כאילו להיכנס לסטייט אוף מיינד, או קי. יש חסר ועכשיו להתחיל להגיד או. קי. אז מה המשמעות של החסר ואז אתה צריך רגע ללכת, או. קי. איפה הגן הזה ממוקם זאת אומרת אתה צריך ללכת, לחשוב על זה, שיכול להיות, כי בדרך כלל... האינסטינקט של רופאים זה קודם כל להשתמש בדברים שהם יודעים. אחר כך, יש רופאים שבאמת סופר-דופר שישר הם מקישים את כל ההיקשים, אבל הרבה פעמים הרופאים חושבים כאילו בריבועים. חסר של הזרוע הארוכה של כרומוזום איקס, או קי. יש לזה איזה תמונה קלינית. אבל עוד לא חלחל, אני חושב שמה שקרה פה לגבי קפלן שזה לא נפל להם עוד האבחנה. עוד הם לא הגיעו למצב שלחשוב או. קי. מה המשמעות של זה" [עמ' 339, 340 לפר'].

האומנם זה הלך הרוח המצופה מרופא מומחה, אשר עסק בחקר המחלה והתבקש לנקוט בכל אמצעי הזהירות למניעתה?

הכיצד ייתכן, שרופא מומחה בתחום הגנטי, העוסק בחקר מחלת ה-ALD יתעלם מההשלכות שעלולות להיגרם למי שנושאת את המחלה, כתוצאה מפגם אשר נטען לגביו, כי התגלה על כרומוזום ה - X??

הוכח, כי מיקומו של גן המחלה היה ידוע לפרופ' צ'מקה – או למצער היה צריך להיות בגדר ידיעתו ואם אכן כך, היה עליו להתייחס בכובד ראש ל"חסר" עליו דווח לו, שמא יחשוף את ט' למחלת ה-ALD או למצער, למחלות אחרות. שומה היה עליו להמשיך ולחקור, לא להרפות, לשוב ולהעמיק את בדיקותיו, אם באמצעות בדיקת תאים נוספים, אם באמצעות גזירת קריוטיפים נוספים ואם, על דרך המלצה לבצע בדיקות נוספות, כמו מי שפיר.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1
2 65. ועוד; פרופ' שוחט אישר, כי מכתבו של פרופ' צ'מקה למעבדה מיום 22.6.90 מעורר
3 תהייה באשר לזיקה אפשרית, בין הערכים הגבוהים שהתקבלו בבדיקת חומצות
4 השומן הארוכות אצל העוברה, לבין הקביעה כי מדובר בנשאית של המחלה.
5
6 אין לשלול את האפשרות, לפיה שאלות אלו התעוררו אצל פרופ' צ'מקה, על רקע
7 העובדה החדשה שהובאה לידיעתו, בדבר ה"חסר" שהתגלה בכרומוזום ה-X, או אז
8 קמה בו התהייה, שמא הערכים הגבוהים שנמצאו בבדיקה מצביעים על פתולוגיה של
9 המחלה עצמה. דומה, כי כך סבר אף פרופ' שוחט בהתייחסו למכתבו האחרון של
10 פרופ' צ'מקה:
11

12 "ש. ... מה אתה מבין מהמכתב הזה? לא מה פרופ' צ'מקה הבין
13 אלא מה שאתה מבין.
14 ת. שהאם זה יותר לכיוון הפתולוגיה מאשר לכיוון של נשאות...כן,
15 זאת אומרת, אם יש להם ניסיון יכול להיות שהוא רצה לקבל מהם
16 חיזוק מהניסיון שלהם שערכים כאלה הם עדיין מתאימים לנשאים, כי
17 לא הבין את הנתונים שיש להם בדיוק במעבדה שלהם, איפה
18 הפערים, איפה החפיפה?" [עמ' 395 לפר'].
19

20 יש לציין, כי פרופ' צ'מקה הכחיש את התיזה שהעלה פרופ' שוחט, הגם שזו צפה
21 ועולה מהעיון במכתבו למעבדה. מכל מקום, ברי, כי גם אם התעוררה בלב פרופ'
22 צ'מקה שאלה או תהייה, היא נזנחה מיד, לנוכח מכתבו לתובעים, בו הוא הודיע על
23 תקינותם של הכרומוזומים והיות העוברה נשאית של המחלה.
24

25 66. פרופ' שוחט ביקש בכל מאודו להגן על עמיתו, פרופ' צ'מקה. יחד עם זאת, כאשר
26 נשאל כיצד הוא היה נוהג בנסיבות הללו, הוא השיב:

27 "אני הייתי, יכול להיות שהייתי לוקח יותר אחריות על הדבר הזה" [עמ' 345

28 לפר']
29

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

ובהמשך הוסיף:

"אני בהחלט הייתי מבקש מהם שיתנו לי קצת יותר חומר... מהולנד.
ואני מבין שהדבר הזה נעשה והייתי פה מנסה כמובן למצות את
המקסימום בשביל לראות מה קורה עם האיקס" [עמ' 371 לפר']

וחרף דבריו הברורים, שיש בהם כדי להטיל את האחריות לפתחו של פרופ' צ'מקה,
פרופ' שוחט נהג בעדותו כמטוטלת הנעה מצד לצד, כאשר בהמשך, שב והשליך את
האחריות לפתחה של המעבדה בהולנד, אשר במחדלה, כך לדבריו, לא השיבה
לשאלותיו של פרופ' צ'מקה, לא צילמה את הכרומוזום, והתעלמה ממכתבו של פרופ'
צ'מקה – התנהגות שאינה מנומסת, כפי שהגדירה פרופ' שוחט.

67. השאלה היא, אם בנימוסים עסקינן?! האם העובדה שהמעבדה בהולנד לא השיבה
לשאלותיו של פרופ' צ'מקה, יש בה כדי להצדיק את מחדלו כאשר הניח לעובדות
כמות שהן ולא המשיך ודבק בחקר הסוגיה, לא פנה למעבדה פעם נוספת – לא
במכתב, לא בטלפון ואף לא בדרך אחרת – הכל כדי להתחקות אחר ממצאיה
ולהבטיח שלא נפלה טעות בממצאיו, בהינתן ההשלכות החמורות הנגזרות מטעות
שכזו.

68. מוזאיקה ו"תסמונת טרנר"

פרופ' שוחט אישר כי "חסר" בכרומוזום X יכול להיגרם כתוצאה מסיבות נוספות, בין
היתר, עקב היווצרותה של "מוזאיקה" – מצב בו חלק מהתאים לוקים ב - "חסר"
וחלקם האחר תקינים. מקרה של מוזאיקה מחייב בדיקה יסודית.

המוזאיקה באה לביטוי בשלל צורות, הנגזרות מדרך חלוקת התאים, קרי היחס בין
התאים הבריאים לאלו החולים, יחס אשר יכול להשתנות ממקרה למקרה.
לדבריו, באמצעות בדיקה של 10 תאים, ניתן לשלול 15% מהמקרים של מוזאיקה,
בסבירות של 90%-95%. ככל שמספר התאים הנבדקים גבוה יותר – תוצאות

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 הבדיקה תבטאנה רמת וודאות גבוהה יותר ועל כן, רצוי לבצע הבדיקה בכמות רבה
2 של תאים.

3

4 פרופ' שוחט אישר, כי בדיווחה של המעבדה על ה"חסר" היה כדי להאיר את עיניו של
5 פרופ' צ'מקה על אפשרות קיומה של מוזאיקה:

6 "ש. אז ההנחה של פרופ' צ'מקה, לו הוא היה פועל בצורה סבירה,
7 הוא היה צריך להניח שכל התשובה בהולנד היתה לא תקינה, כי לא
8 אמרו לו שראו מוזאיקה או חסר חלקי
9 ת: נכון" [עמ' 359 לפר'].

10

11 פרופ' שוחט הוסיף, כי גם אם פרופ' צ'מקה ערך בדיקה חוזרת לתאים, אשר לכאורה
12 נמצאה תקינה, הרי שאין בה כדי לשלול קיומה של מוזאיקה קטנה, קרי: "שאחוז קטן
13 מאוד של התאים הוא לא תקין ורוב התאים תקינים ואז בדרך כלל כמובן הבעיות הם
14 הרבה יותר קלות, אם יש בעיות בכלל" [עמ' 452 לפר'].

15

16 במצב דברים זה, פרופ' שוחט הסכים, כי על פרופ' צ'מקה היה להמשיך ולבדוק
17 תאים נוספים – הוא העריך את מספרם בכשלושים [עמ' 361 לפר']. בפועל, פרופ'
18 צ'מקה גרס כי בחן שני תאים נוספים. יוער, כי ספק אם אכן ערך בדיקה לשני
19 התאים הנוספים, שכן, הוא עצמו לא זכר אם אכן כן ומסמכי המעבדה אינם שופכים
20 אור על סוגיה זו.

21 פרופ' שוחט אף אישר, כפי שיבואר בהמשך, כי לא ניתן לשלול מוזאיקה משמעותית
22 באמצעות בדיקת שני תאים: "זה ברור שהוא לא יכול לשלול מצב של מוזאיקה
23 אמיתית...".

24

25 69. מחלה קשה נוספת הגורמת לנכות קשה, הידועה כ"תסמונת טרנר" נגרמת אף היא
26 כתוצאה מ"חסר" בזרוע הקצרה של כרומוזום ה-X.

27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

פרופ' שוחט אישר כי דיווחו של ד"ר וונדרס, מהמעבדה בהולנד, היה צריך לעורר
אצל פרופ' צ'מקה חשד לאפשרות קיומה של תסמונת טרנר אצל העוברית- תסמונת
המתרחשת ב- 50% מהמקרים בצורה של מוזאיקה, זאת כאשר קיים חסר (חלקי או
מלא) בזרוע הקצרה של כרומוזום X [עמ' 363 לפר']. לפיכך, הוא הסכים, כי היה עליו
לבדוק גם אפיק זה, במסגרת בדיקותיו:

**"אני חושב שאם היו תאים למכביר והיו הרבה תאים טובים להסתכל
עוד, אז היה עוד מקום להסתכל על יותר תאים...." [עמ' 365 לפ'].**

הוא הניח לטובת פרופ' צ'מקה, כי הוא ועובדי מעבדתו, לא הבחינו בחסר בכרומוזום
X- בשל איכותם הירודה של התאים. השאלה היא, מדוע בנסיבות הללו, פרופ'
צ'מקה לא בחר לבצע בדיקות נוספות ועל שום מה לא המליץ בפני התובעים על
בדיקת מי שפיר. פרופ' שוחט תהה אף הוא על כך, הגם שהוסיף, ניצב לצידו של
פרופ' צ'מקה:

**"אבל השאלה היא האם במשטחים האלה הגרועים היו מספיק תאים
אחרים הם עברו על כל התאים, אני מניח, ראו שהם לא רואים חסר
בכרומוזום איקס, לא ראו תאים אולי מטוזות אחרות והסתפקו בזה.
ואז השאלה היתה אם לעשות תא בחלוקה. יכול להיות שהשאלה
תהיה האם היה צריך אחרי זה לעשות מי שפיר או משהו כזה בגלל
שלא הספיקו התאים, זה הייתי אומר שלא" [עמ' 365 לפ'].**

70. האם פרופ' צ'מקה ערך בדיקות נוספות

פרופ' שוחט ציין, כי להבנתו, לאחר קבלת מכתב המעבדה פרופ' צ'מקה שב וערך
בדיקה לכל התאים שכבר נבדקו וכן עבר על שני תאים נוספים:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 "מה שאני הבנתי זה שהם עברו על כל התאים עוד פעם, הסימון
2 בעיפרון, ככה אני העבירו לי את המידע, הסימנים בעיפרון פה בצד
3 ימין, זה ההסתכלות הנוספת, ועברו על שני תאים נוספים האלה
4 בשלוש... במשטח שלוש האחרונים" [עמ' 352 לפר'].

5
6 באשר לבדיקת שני התאים הנוספים, פרופ' שוחט העריך כי אלו נבדקו לאחר קבלת
7 המכתב, הואיל והבודקים התמקדו בכרומוזום ה- X (ראה עמודה "C" לצד עמודת
8 המיקום, נרשם "2X" – מוצג 274).

9
10 פרופ' שוחט הוסיף, כי לא ניתן ללמוד מעיון במסמך 274, כי בדיקת ה- X בכל
11 התאים נמצאה תקינה. על כך הוא למד ממידע שנמסר לו בעל-פה.

12
13 71. העובדה שאין תיעוד לעריכת בדיקות חוזרות, כמו גם, הערפול שעולה מהתיעוד
14 הקיים, אינו מאפשר קביעת ממצא, בסוגיה אם נבדקו תאים נוספים, בעקבות
15 מכתבה של המעבדה.
16 אין לשלול את האפשרות, כי בדיקות נוספות כלל לא בוצעו, אולם, אף אם בוצעו, הרי
17 שנערכו על שני תאים בלבד. ברי, כי לא די בבדיקתם של שני תאים נוספים, לבירור
18 שאלת ה"חסר". המסקנה העולה היא, כי הבדיקות הנוספות שנערכו, אם נערכו,
19 בוצעו כלאחר יד, כדי לצאת ידי חובה ולא מתוך הכרה ותובנה לחשיבות הסוגיה
20 והשלכותיה.

21
22
23
24
25 72. שיתוף ההורים - התובעים

26 פרופ' צ'מקה בחר שלא לשתף את התובעים, ביחס לחילופי הדברים שהיו בינו לבין
27 המעבדה בהולנד ותחת זאת, הוא הודיעם כי בדיקת הכרומוזומים של העובר
28 נמצאה תקינה וכי צפויה להיוולד להם בת שתשא את המחלה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

פרופ' שוחט התבקש לחוות דעתו, כיצד הוא היה נוהג בנסיבות דומות והשיב:

".... זה הכל תלוי במוזיקה שהיתה מהציטוגנטיקאיות, אם הציטוגנטיקאיות והן בדרך כלל יותר טובות מהרופאים אומרים תשמע אנחנו לא רואים פה בכלל, עברנו על 10-11 תאים וראינו את כל האיקסים, והן מנוסות והוא סומך על מי שאמרה את זה. והיא אומרת תשמע אני רואה שני כרומוזמים תקינים, אז הוא יכול ללכת להוציא תשובה תקינה" [עמ' 406 לפר'].

מקובלת עלי הגישה, לפיה לציטוגנטיקאיות במעבדה ניסיון ומיומנות, אשר פעמים, עולים על אלו של הרופאים. יחד עם זאת, כאשר מדובר בסוגיה נכבדה, אשר בגדרה התגלו חילוקי דעות ביחס לממצאיה של הציטוגנטיקאית, שומה היה על פרופ' צ'מקה להעמיק את הבדיקות, לבדוק תאים נוספים, לגזור עוד קריטיפים וכד'. ודוק; אין חולק, כי כאשר מדובר בבדיקות שגרתיות, ראוי ונכון להסתפק בממצאי המעבדה, כמות שהם. אולם, כאשר עולה ספק, והמקרה דן היה צריך לעורר ספק, לנוכח הדיווח על ממצא סותר שהתקבל במעבדה בהולנד – על פרופ' צ'מקה היה לחרוג ממנהגו ולבצע, בין בעצמו, בין באמצעות מספר עובדי מעבדה, כל בדיקה אפשרית, להסרת הספק.

73. פרופ' שוחט היה ער ל"צרימה" שהיתה ב"מוסיקה" שבתשובתו, ועל כן הוסיף, כך נראה, כי אם קינן ספק אצל פרופ' צ'מקה בדבר נכונות בדיקותיו, כי אז, היה עליו להמתין לתשובות חבריו לשאלותיו, אולם, הואיל והיה משוכנע בנכונות תוצאות בדיקותיו, הוא לא נזקק לתשובותיהם ומכאן, שמכתבו מיום 22.6.90 לקבלת מידע נוסף, היה בגדר מכתב נימוסין בלבד:

"ש. כמה זמן לדעתך צריך לעבור מהרגע שאתה שולח מכתב להולנד ולא מקבל תשובה ועד שאתה מוציא מכתב כזה למשפחה? אתה כמומחה, כמה זמן היית, ההולנדים לא עונים, לא עונים, טוב אני מוציא מכתב. כמה זמן?"

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 ת. ... אם המכתב להולנד הוא היה מכתב שהוא יותר בגדר נימוס,
2 אני כבר משוכנע שהכול בסדר, אז זה יכול להיות בו זמנית... אם זה
3 היה משהו שבאמת הוא הרגיש שהוא חייב לסגור את הדבר הזה וזה
4 צריך לשאול אותו, אז הייתי מחכה וגם מטריד" [עמ' 412 לפר'].

5
6 פרופ' שוחט ביקש להצדיק את התנהגותו החפזה של פרופ' צ'מקה, אשר מיהר
7 להודיע לתובעים על תוצאות הבדיקה מבלי להמתין לתשובות המעבדה בהולנד
8 לשאלותיו, בהטילו את האשם לפתחה של המעבדה, אשר בסגנון מכתבה היא
9 "הרדימה" את פרופ' צ'מקה:

10 "...במידה מסוימת, מה שהטעה [את פרופ' צ'מקה – ו.ו.] זה המכתב
11 מהולנד. המכתב הוא היה מאוד כזה סמכותי. הוא היה מבחינת, אני
12 לא מדבר על העניין של החסר באיקס, מדובר מהמחלה, ולכן זה
13 הרדים במידה מסוימת את העניין, הם לא העלו את זה בתור איזה
14 שהיא אלטרנטיבה ולדעתי שמה אולי המקום הראשון שאולי השאלות
15 היו צריכות לעלות. לא שזה לא יכול לעלות אחר כך, אבל כאילו מה
16 שחסר לי במקרה הזה הכי הרבה זה במכתב הזה" [עמ' 411 לפר']

17
18 פרופ' שוחט התפתל בתשובותיו ולא בכדי! שהרי אין לצפות ממומחה בתחום הייעוץ
19 הגנטי, אשר עוסק בחקר המחלה, כי "יירדם בשמירה", אך בשל סגנון "נחרץ" כזה או
20 אחר, של מעבדה, אשר תפקידה התמצה בבדיקה הביוכימית לאבחון המחלה.
21 השאלה אם מדובר בעובר חולה או נשא היתה ונשארה בתחום הייעוץ הגנטי עליו
22 הופקד פרופ' צ'מקה, אשר מתפקידו היה לחבר את הקצוות אלו לאלו. חזקה עליו, כי
23 אם היה בודק לעומקה את סוגיית ה"חסר", כי אז, היה משכיל לחבר את הקצוות
24 ולהגיע למסקנה היחידה המתבקשת – כי ט' תחלה במחלה.

25 הבדיקה הגנטית נערכה על ידי המעבדה בנוסף לבדיקה הביוכימית, בבחינת מעבר
26 לנדרש. כאשר אבחנה את ה"חסר" בכרומוזום ה-X היא מצאה לנכון להפנות את
27 תשומת לבו של פרופ' צ'מקה, בנימוס, לטעות שנפלה בממצאיו, כך לסברתה.

28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 דא עקא, פרופ' צ'מקה לא שת ליבו להערתה החשובה של המעבדה.
2
3 74. עדותו של פרופ' שוחט היתה מפותלת. הוא ביקש להגן על עמיתו ויחד עם זאת,
4 להיות נאמן למקצועו.
5 הוא אישר, הגם שבשפה רפה, כי פרופ' צ'מקה לא עשה את כל הנדרש לחקור
6 ולבדוק את שאלת קיומו של ה"חסר" בכרומוזום ה-די בכך כדי להצביע על רשלנותו.
7
8
9
10

11 **ט. דיון והכרעה**

12 **חובת הזהירות – המסגרת הנורמטיבית**

13
14
15 1. חובת זהירות מושגית בין רופא למטופל הינה ממושכלות יסוד ואין לחזור ולדון בה.
16 באשר לחובת הזהירות הקונקרטית - זו משתנה ממקרה למקרה, בהתאם לנסיבותיו.
17 ביסוד סוגיית הרשלנות עומד מבחן הסבירות. כאשר בענייני רפואה עסקינן, שומה
18 על בית המשפט לבחון כיצד הרופא הסביר היה נוהג בנסיבות העניין ובאם
19 התנהגותו של הרופא דנן נופלת מרמת הזהירות הנדרשת מהרופא הסביר.
20 המבחן הוא אובייקטיבי - נורמטיבי. ראה לעניין זה, ע"א 4960/04 ערן סידי ואח' נ'
21 קופת חולים של ההסתדרות הכללית ואח':

22
23 "כפי שנפסק לא אחת, מבחן הסבירות השולט בעוולת הרשלנות אינו
24 מקים חובה מוחלטת למנוע כל סיכון. כך בכלל, וכך גם בתחום
25 הרשלנות הרפואית. "הכלל הרחב הוא" - כך נפסק - "שלשם פתרון
26 השאלה, האם רופא הפר את חובת הזהירות שהוא חב לחולה, יש
27 לבחון את סטנדרט הטיפול הרפואי הסביר בעת ההפרה. אין לבחון
28 את סטנדרט הטיפול הסביר בראיה מאוחרת או ב'חכמה שלאחר

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 מעשה' " (ע"א 323/89 קוהרי נ' מדינת ישראל - משרד הבריאות,
2 פ"ד מה(2) 142). אכן, מדע הרפואה אינו עומד על שמריו. הידע
3 והטכנולוגיה מתפתחים ללא הרף, ולצד זה משתרשות תובנות באשר
4 לאמות-המידה הראויות במערכת היחסים המורכבת והעדינה שבין
5 הרופא לחולה" [תק-על 2005(4), 3055, עמ' 3057 להלן: "פס"ד סידי"]
6

7 2. ודוק; לא בכל מחלה יש אשם. לא כל טעות מהווה רשלנות. לא פעם, מצויים אנו
8 באזור הדמדומים, בין התרשלות לטעות בשיקול הדעת של הרופא. לפיכך, שומה
9 עלינו לבחון בקפידה סוגיה זו, לבל ניצור רפואה מתגוננת, אשר השלכותיה קשות
10 ופוגעות. התנהגות רשלנית של רופא נבחנת על פי המדדים והנורמות שהיו מקובלים
11 בעת מתן הטיפול הרפואי.
12

13 3. יחד עם זאת, אין רופא יוצא ידי חובתו, אם החלטתו נסמכת אך ורק על פי הממצאים
14 הגלויים בפניו, מבלי שחקר ובירר אחר ממצאים נוספים, הנדרשים לצורך קבלת
15 ההחלטה, כל זאת, בשקידה הראויה ובמאמץ סביר.
16 קבלת החלטה על סמך נתונים חסרים, אשר היה ניתן וצריך לקבלם, תהא בלתי
17 הולמת ותבסס את התרשלותו כרופא. לעניין זה, ראה ע"א 58/82 קנטור נ' מוסייב:
18

19 "...אין הרופא יוצא ידי חובתו בכך בלבד שהוא מקבל את ההחלטה,
20 ההולמת את הממצאים הגלויים, אלא שומה עליו לפעול בשקידה
21 ראויה ובמאמץ סביר, על -מנת שהממצאים הללו אכן יובאו לידיעתו,
22 שאם לא כן כל החלטה, המתבססת על ממצאים חסרים, תהא לוקה
23 בחסר אף היא, ואין כל משמעות לכך שנאמר, שהרופא המליץ על
24 הטיפול, שהלם את הממצאים שהיו לפניו. אין אנו שואלים את עצמנו
25 רק מה צפה הרופא במצב נתון מסוים אלא גם מה צריך היה לצפות
26 ומה יכול היה לצפות נוכח התפתחות הדברים" [פ"ד לט (3) 253].

27 [ראה גם ע"א 916/05 שרון כדר נ' פרופ' יובל הרישנו ואח', מיום 28/11/07 תק-על
28 2007 (4) 3040 (להלן: "פסק דין כדר") וע"א 5586/03 ד"ר פרימונט נ' פלוני].
29

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

4. למבחן הצפיות שני מישורים; המישור הטכני והמישור הנורמטיבי.
במישור הטכני – עובדתי, יש לבחון אם ניתן היה לצפות את האירוע המזיק. היה ויימצא כי אכן כן, כי אז, יש לבחון אם חובת הצפייה קיימת אף במישור הנורמטיבי.
הסוגיה העומדת לדיון אינה מתמצית אפוא, בשאלה שעניינה מה צפה הרופא במצב הנתון והמסוים שהיה בפניו, אלא ובעיקר, מה היה צריך לצפות והאם יכול היה לצפות את האירוע המזיק, לנוכח התפתחות העניינים [ראה פסק דין כדר וכן, ע"א 915/91 מדינת ישראל נ' לוי, פ"ד מ"ח (3) 45 (1994)].

5. מקרה נדיר
מקרה נדיר אינו בהכרח מקרה שלא ניתן לצפותו. ברי, כי התמודדותו של רופא עם מקריים שגרתיים וקונקרטיים, אשר הידע מצוי עמו כעניין שבשגרה – קלה ונוחה יותר. יחד עם זאת, אמצעי הזהירות, אשר שומה על הרופא לנקוט בהם, אינם מתמצים בגבולות הצרים של הטיפול הקונקרטי. לעתים, נסיבות העניין מחייבות אותו לבצע בדיקות נוספות, אותן עליו ליזום אם קיימות אינדיקציות המעידות או המרמזות על הצורך לעשות כן, במטרה לקדם פני סיכונים, אף אם אלו נדירים יותר [ראה ע"א 4025/91 צבי נ' קרול, פ"ד נ(3) 791, 784 מול ד'-ה' וכן בת.א. 767/95 (מחוזי ירושלים) יוסיפו נ' הדסה, תק-מח 2000(1), 8771].

בע"א 612/87 פאר נ' קופר [פ"ד לה(1) 720], נבחנה שאלת חובתו של רופא לצפות התרחשותו של אירוע נדיר וכך נקבע:

"פלוני הוא בעל סוג דם נדיר ביותר, תת קבוצה של תת קבוצת דם.
בית החולים אינו עורך בדיקות של תת קבוצות כאלה בגלל נדירותו,
ובשעת הניתוח ניזק פלוני בשל עירוי דם מתת קבוצה אחרת. בית
החולים יהא אחראי. החולה סמך עליו שתיערכנה כל הבדיקות
הנחוצות. קיימת ספרות בנושא שלאנשי המקצוע יש גישה אליה.
התופעה היא אומנם נדירה, אך פלוני היה רשאי לצפות, שבית

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 החולים יביא בחשבון גם אפשרות של מקרה נדיר. הבסיס לקביעת
2 החובה יכול שיהא חוזי ויכול שיהיה בנזיקין. במקרה הראשון מהווה
3 היעדר הבדיקה הפרת חובה חוזית מכללא, במקרה השני קיימת
4 התרשלות מצד בית החולים".

6. חוכמה שלאחר מעשה - חלופת הזמן

7 סבירות התנהגותו של הרופא נבחנת על בסיס הידע שעמד לרשותו בעת האירוע
8 ובהתאם לפרקטיקה שהיתה מקובלת באותה תקופה (ראה פס"ד סיד').
9 יחד עם זאת, חלופת הזמן אינו חזות הכל. יתכנו מקרים בהם תוכח קיומה של רשלנות
10 חרף חלופת הזמן ובהתאם לאמות המידה שהיו נהוגות [ראה ע"א 7705/98 המרכז הרפואי
11 סורוקה נ' חגית כהן תק-על 2001 (3) 958].

12
13 יש לבחון כל מקרה לגופו, שמא נמצא כחכמים לאחר מעשה. לעניין זה ראה ע.א.
14 32/89 קוהרי נ' מדינת ישראל:

15 "המבחן אשר על בית המשפט לבחון בו מעשה או מחדל איננו מבחן
16 של חכמים לאחר מעשה אלא של הרופא הממוצע בשעת מעשה;
17 רופא בשר ודם עשוי לטעות, ולא כל טעות מהווה רשלנות (ע"א
18 280/60, פ"ד ט"ו, 1977, 1974). לא כל שכן זהו המצב כאשר לא
19 בטעות טיפולית המדובר אלא בבחירת אחת האופציות האפשריות
20 שהרפואה יודעת אותן אותו זמן, ושהיא סבירה בכל הנסיבות
21 הקיימות מבחינתו של הרופא הממוצע לגבי החולה המסוים. אמת
22 המידה לבחינת הרשלנות תהיה זו של הרופא הסביר בנסיבות
23 המקרה.

24 החלטותיו ופעולותיו של הרופא צריכות להיות מבוססות על שיקולים
25 סבירים וברמה המקובלת, היינו, על הרופא לבסס החלטותיו על הידע
26 העדכני הנתמך בספרות מקצועית, בניסיון קודם, והכל בהתאם
27 לנורמות מקובלות אותה עת בעולם הרפואה.

28 עם זאת אין להטיל על רופא לערוך בדיקות ובירורים נרחבים ללא כל
29 סיבה. כך נאמר בע"א 4025/91 יצחק צבי נ' ד"ר יעקב קרול, פ"ד
30 (3) 784, כי "[...] ייזומן של בדיקות נוספות צריך להתבקש

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

מנסיבות העניין. כאשר הנבדק מציג עצמו כאדם בריא, וכאשר
הבדיקה הרגילה והטבעית אינה מצביעה על כל חשש או סיכון, רשאי
הרופא להסתפק בבדיקה הראשונית, ובהיעדר אינדיקציות כלשהן
אין הוא חייב להעמיק חקור" (ראה גם ע"א 206/87 קופת חולים של
ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ-ישראל נ' עזבון המנוח ד"ר
מאיר אדיסון, פ"ד מה(3) 72, 76).

המבחן השולט בשאלה מתי על הרופא להעמיק חקור ולברר את
העובדות הינו מבחן הרופא הסביר, דהיינו האם בהתאם למידע
שהיה בידי הרופא המטפל, רופא סביר היה מעמיק וחוקר (לעניין
מבחן הסבירות ראה ע"א 324/96 לעיל, עמ' 849; דנ"א 7794/98
רביד נ' דניס קליפורד, פ"ד נז(4) 721, 741; ע"א 323/89 קוהרי נ'
מדינת ישראל-משרד הבריאות, פ"ד מה(2) 142] [פ"ד מ"ה (2) 172].

מן הכלל אל הפרט

7. נדירות המחלה

נדירותה של המחלה אצל נקבות אינה שנויה במחלוקת. כך גם אין חולק, כי דרך
גרימת המחלה, כפי שאירעה אצל ט', לא היתה מוכרת בספרות המקצועית.
על יסוד עובדות אלו, טוענים ב"כ הנתבעים כי פרופ' צ'מקה לא יכול היה לצפות את
אפשרות התרחשות המחלה אצל ט' ומכאן, שהייעוץ הגנטי שנתן לתובעים היה סביר
וראוי.

8. העיסוק במונחים "שכיחות" ו"נדירות", דורש בחינתם של הנתונים העומדים ביסוד
מונחים אלו, אשר באמצעותם נתחם הגבול בין עניין שהוא "שכיח" לבין ה- "נדיר".
נדירותה של מחלה נבחנת על פי מידת שכיחותה ורמת נפיצותה. יחד עם זאת, אין
לעשות גזירה שווה ממחלה נדירה למחלה בלתי ידועה, כפי שבאי כוח הנתבעים
מבקשים לטעון.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

9. בתצהירו, פרופ' צ'מקה טען כי עד למועד גילויה של המחלה אצל ט' – לא היתה ידועה העובדה לפיה נשים יכולות לחלות במחלה. עובדה זו הופרכה באמצעות עדויותיהם של המומחים מטעמם של שני הצדדים, מהן עולה, כי פורסמו מקרים של מחלת ה-ALD בנשים עוד לפני 1990, הגם שמוסכם, כי דרך היווצרותה שם היתה שונה.
- פרופ' צ'מקה לא כפר בעובדות אלו, לאחר שהונחו לפניו בחקירתו.
10. יתירה מזאת, מעדותו של פרופ' שוחט עולה, כי ידועה העובדה לפיה, בכ – 1% מתוך נשائיות המחלה, תיתכן אינאקטיבציה לא אקראית באופן מקרי, אשר כתוצאה ממנה, הן תחלנה במחלה בדומה לזכרים וזאת מבלי שתהיה לכך סיבה מיוחדת. (ראה פרק ג' סעיף 7 לעיל, הנסמך על חוות דעתו של פרופ' שוחט).
- מכאן עולה, כי מספרן של נשים שלקו במחלה אף גדול מזה הידוע.
11. אם כן, היתכנותה של אישה לחלות במחלה היתה ידועה, הגם שבפועל פורסמו מקרים בודדים. ייתכן, כי יש בעובדות אלו כדי להשפיע על הלך רוחו של רופא אשר אינו מצוי בתחום הגנטי ואין לו נגיעה לחקר המחלה, או אז, לא ניתן לצפות ממנו כי יחזה אפשרות גרימתה אצל אישה, עקב נדירותה. לא כן הוא, כאשר מדובר בפרופ' צ'מקה, הידוע כרופא מומחה בתחום הייעוץ הגנטי וכמי שהתמחה בחקר מחלת ה – ALD. חזקה עליו, כי רכש ידע רחב אודות המחלה והיה מצוי בפרסומים המדעיים שפורסמו ביחס אליה, לרבות אלו הנוגעים לנשים חולות.
- לפיכך, לא ניתן לקבוע לגביו, כי עקב נדירותה של המחלה, לא חלה עליו החובה לצפותה.
12. בעניינם של התובעים, חלה על פרופ' צ'מקה חובת זהירות מוגברת, בשל מודעותו לנסיבותיהם המיוחדות, למחלה שפשטה בקרב משפחתה של או' ולעובדה ששני אחיה לקו בה ואחד מהם נפטר כתוצאה ממנה.
- לא בכדי בחרו התובעים בפרופ' צ'מקה, אלא בשל מומחיותו המיוחדת בחקר מחלה, ניסיונו העשיר ביעוץ גנטי ומקצועיותו הרבה. הם בטחו בו, כי ישכיל למנוע לידתו של

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 יילוד הלוקה במחלה. ודוק; אין מדובר בהורים בריאים, אשר פנו לייעוץ גנטי כללי,
2 למניעת לידתו של יילוד נכה או פגוע, אלא בפנייה של הורים, אשר היו מודעים
3 לסכנה הנשקפת להם מלידתו של יילוד הנגוע במחלה, אותה בקשו למנוע, בכל
4 מחיר. לעניין זה ראה ע"א 5586/03 ד"ר לארי פרימונט נ' פלוני ואח':
5

6 "מאידך יש להביא בחשבון כי החולה מפקיד את גופו בידי הרופא, וכי
7 יש לו ציפייה מוצדקת שהרופא יעשה כל שביכולתו למנוע תקלה או
8 פגיעה כתוצאה מהטיפול (ע"א 612/78 פאר נ' ד"ר קופר, פ"ד לה(1)
9 720, 726-727 (1980)) [תק-על 2007(1) 4624 עמ' 4628 להלן: "פרשת
10 קופר"].
11
12

13 13. פרופ' צ'מקה אישר, כמו גם שני המומחים מטעמם של הצדדים, כי המכניזם של
14 מחלת ה-ALD היה ידוע כבר בשנות ה-70 ולפיו, נקבה הנושאת כרומוזום X אחד
15 עם גן המחלה והשני תקין – לעולם תהא נשאית של המחלה אך לא תחלה בה.
16

17 הוכח, כי התיזה, לפיה ייתכנו מצבים בהם המחלה תתבטא גם אצל נקבה, בשל
18 ליקוי שנפל בכרומוזום ה-X התקין שבגופה, הכרומוזום ה"אבהי", אשר בעטיו, הוא
19 יאבד מיכולתו "להגן" על הכרומוזום הפגום, נושא גן המחלה, והנקבה תחלה
20 במחלה, כמו כל זכר ופי שאירע אצל ט' – היתה ידועה כבר בשנת 1990, הגם
21 שהיתה בגדר אפשרות תיאורטית, שכן מקרה שכזה לא פורסם.
22

23 14. הוודאות שקנתה לה אחיזה אצל פרופ' צ'מקה, כי ט' תיוולד נשאית של המחלה ולא
24 תחלה בה, נסמכה על שתי הנחות יסוד, אשר הוכחו גבי דידי:
25
26

27 • ט' אובחנה כנקבה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 • כרומוזמי ה-X נמצאו תקינים בבדיקות שנערכו במעבדתו בבית חולים
2 "קפלן".
3
- 4 15. משהוטל ספק באחת מהנחות הללו, נשמט היסוד לממצאים אליהם הגיע פרופ'
5 צ'מקה.
6 פרופ' צ'מקה אישר, כי אם היה משתכנע בקיומו של ה"חסר" בכרומוזום ה-X, כי אז,
7 היה עורך בדיקות נוספות לט' ובהתאם, לומד את מסקנותיו.
8
- 9 16. מכאן, שלא בשל העובדה שמדובר במחלה נדירה, פרופ' צ'מקה הגיע לממצאים
10 שגויים, בהודיעו לתובעים כי ט' תהא נשאית של המחלה - אלא בשל הכשל שנפל
11 בבדיקות שנערכו במעבדתו, ביחס לשלמותם ותקינותם של הכרומוזומים.
12 יש להניח, כפי שפרופ' צ'מקה אישר בעצמו, כי אילו ה"חסר" שבכרומוזום ה-X היה
13 מאובחן במעבדתו, כפי שעמיתיו בהולנד השכילו לעשות, כי אז, הוא לא היה ממחר
14 להודיע לתובעים על מסקנותיו, אלא היה ממשיך ובדק את משמעותו והשלכותיו של
15 ה"חסר" על בריאותה של העוברה.
16 בהכירו את המכניזם של המחלה, יש להניח כי הוא היה מגיע למסקנה היחידה
17 האפשרית, לפיה, בשל אותו ה"חסר" בכרומוזום ה-X, ט' תחלה במחלה.
18
- 19 ודוק; המחלה נדירה אך ורק בשל העובדה, שהמבנה הכרומוזומלי אצל נשים, בהיותן
20 תקין, יוצר מנגנון ש"מנטרל" את ביטויה של המחלה, בזכות ה"השראה" שהכרומוזום
21 הלקוי מקבל מהכרומוזום הבריא. ליקוי במנגנון, שמקורו בפגם שנפל בכרומוזום
22 ה"בריא", מעמיד את סיכוייה של הנקבה לחלות במחלה זהים לאלו של זכר.
23
- 24 17. כמי שעסק בחקר המחלה והכיר את גורמיה ומרכיביה, חזקה על פרופ' צ'מקה, כי
25 נתן את המשקל הראוי לאנליזה הכרומוזומלית, אשר נועדה להבטיח את תקינותם
26 של הכרומוזומים ובעיקר, בדיקותיהם של כרומוזומי ה-X וה-Y, אשר תוצאותיהן
27 גזרו את גורלם של העוברים.
28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

18. ייתכן, כי אם הכשל באבחון ה"חסר" בכרומוזומים היה כתוצאה מטעות סבירה, אשר
איש לא השכיל להבחין בה, כי אז לא ניתן היה לייחס לפרופ' צ'מקה אשם בגרימת
לידתה של ט' החולה במחלה, הגם שאף אז, היה מקום לבחון את איכות הבדיקות
שביצע ואם היה מקום להסתפק בהן, חרף מיעוטם של התאים ואיכותם הירודה, כפי
שנהג. אולם, לנוכח העובדה שעמיתיו בהולנד הפנו את תשומת ליבו לקיומו של
ה"חסר", האירו את הדרך ואף הדליקו בפניו "נורה אדומה" וחרף זאת, הוא המשיך
בשלו, דבק בדרכו התועה, תוך התעלמות מהממצא שהובא לידיעתו אודות ה"חסר"
– יש בהתנהגות זו משום הפרה בוטה של חובת הזהירות שפרופ' צ'מקה חב
לתובעים.

10

19. סוגיית חובת הזהירות שחלה על פרופ' צ'מקה, תיבחן בשלושה עניינים:

12

- האם האנאליזה הכרומוזומלית שנערכה במעבדתו של פרופ' צ'מקה בוצעה ברמה סבירה ונאותה.
- האם פרופ' צ'מקה התייחס ברצינות הראויה להערת עמיתיו בהולנד והאם נקט אמצעי זהירות סבירים לבדיקת טענתם בדבר ה"חסר" ו"הפרכתה".
- האם על פרופ' צ'מקה היה לצפות את מחלתה של ט', על יסוד ההתרעה שקיבל בדבר קיומו של "חסר" בכרומוזום ה-X.

19

20

21

22

איכות האנליזה הכרומוזומלית וסבירותה

23

24

20. הבדיקות שנערכו טרם היוודע דבר ה"חסר"

25

אין חולק כי סיסי השלייה שהוצאו מרחמה של או' חולקו ל – 3 קבוצות; האחת נשלחה למעבדה בהולנד, והשתיים הנותרות "פוזרו" על פני 7 סליידים. ארבעה מהם

27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 אוחסנו בהקפאה ושלושת הנותרים שימשו לאנליזה הכרומוזומלית. הבודקים זיהו
- 2 11 תאים, אשר מתוכם נבדקו 9 לצורך ביצוע האנליזה.
- 3
- 4 שלושה מתוך התאים שנבדקו נמצאו תקינים לחלוטין (כך לכאורה). באשר לאחרים,
- 5 תאים 3 ו- 4 צולמו ותא מס' 4 סודר כקריטיפ גזור ומסודר. בקריטיפ זה נצפה חסר
- 6 של אחד מכרמוזומי ה- 22 ובתחתית הצילום נרשם הסימן "46XX?".
- 7
- 8 בראש טבלת תוצאות האנליזה הכרומוזומלית (מוצג 274 למוצגי התביעה) נרשם
- 9 הסימן "Xq?".
- 10
- 11 21. פרופ' שוחט סבר, כי איכותם הירודה של הקריטיפים, לא אפשרה לאבחן את
- 12 ה"חסר" שבכרמוזום ה- X. לטעמו, סיסי השלייה לא נתנו מטאפזות נוחות לעבודה
- 13 ועדיף היה לבצע בדיקות של דם עוברי או מי שפיר, הגם שיש בהן סיכון.
- 14
- 15 22. דבריו של פרופ' שוחט – מדברים בעד עצמם. ברי, כי לא ניתן לבסס ממצאים על
- 16 בדיקות שאיכותן ירודה ואין בהן כדי לשקף את מבנה הכרמוזומים ובוודאי שבנתונים
- 17 כאלו, לא ניתן להגיע למסקנה בדבר היותם תקינים.
- 18 פרופ' אבליוביץ אף היא גרסה, כי איכותם של התאים היתה ירודה, הגם שלטעמה,
- 19 אף בתנאים אלו, ניתן היה להבחין ב"חסר" שבכרמוזום ה-X.
- 20
- 21 23. אין אפוא מחלוקת בין המומחים, בדבר איכותו הירודה של החומר הביולוגי אשר עמד
- 22 לבדיקה במעבדה של פרופ' צ'מקה. די בכך כדי ללמד סטייה ניכרת מחובת הזהירות
- 23 שחלה על פרופ' צ'מקה, אשר מלכתחילה הסתפק בממצאים שנסמכו על חומר
- 24 ביולוגי ברמה ירודה.
- 25 עמדנו על חשיבותה הרבה של האנליזה הכרומוזומלית, העומדת ביסוד אבחון מחלת
- 26 ה- ALD. פרופ' צ'מקה אישר את חשיבותה של האנליזה לצורך אבחון של מחלות
- 27 קשות נוספות. בנסיבות אלו, משהתחוויר טיבו הירוד של החומר הביולוגי, היה על
- 28 פרופ' צ'מקה להורות, כבר בשלב זה ובטרם קבלת הדיווח אודות ה"חסר" - על

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 ביצוע בדיקות נוספות ואחרות, אשר באמצעותן יושג חומר ביולוגי באיכות טובה
2 יותר, שיאפשר בדיקה אשר תניב תוצאות ברורות ומדויקות.
3 פרופ' שוחט ציין, כי החומר המושג מבדיקת מי שפיר הוא טוב לאין ערוך מהחומר
4 המושג באמצעות סיסילייה.
5 בנסיבות שהוכחו, אף אם היה בבדיקת מי שפיר כדי לסכן את ההיריון, הרי שסכנה זו
6 אינה שקולה לסכנה שנשקפה מתוצאות שגויות של הבדיקה שבוצעה, כפי שאירע.
7 זאת ועוד, או' הצהירה, כי היתה מוכנה לבצע הפלה בכל מקרה, בו יתעורר ספק
8 בשאלת בריאותו של העובר, ללמדך, כי לא חששה מפני הפלה.

9
10 24. לא רק החומר הביולוגי היה ירוד. אף דרך בדיקתו היתה שטחית. העיון בטבלת
11 האנליזה הכרומוזמלית (מוצג 274) מלמד על התייחסותם השטחית של הבודקים
12 לבדיקות שערכו. כך, הם לא ציינו בטבלה את מועדי הבדיקות, אף לא את שמותיהם.
13 במשטח 3 בעמודה C שבטבלה מצוין הסימן "2X?" אשר על פניו מעלה ספק באשר
14 לתקינותו של כרומוזום ה-X (ראה דברי פרופ' שוחט לעניין זה) ובראש העמוד
15 מסומן, "Xq-?", סימן אשר עמדנו עליו, כי יש בו כדי להעיד על ספק ביחס לתקינותה
16 של הזרוע הארוכה בכרומוזום ה-X.

17
18
19
20 25. שאלות נוקבות וחשובות נותרו ללא מענה. לא ברור, אם הבודקים העלו אותן בפני
21 פרופ' צ'מקה ומה היתה מידת מודעותו לקיומן. הסוגיות נותרו סתומות. מטעמים
22 השמורים עמם, הנתבעים נמנעו מזימונם של אנשי המעבדה לעדות ועל כן, לא הונחו
23 בפני בית המשפט הסברים לפשר התהיות שהתעוררו כתוצאה מהעיון במסמכי
24 הבדיקות.
25 יתירה מזו, בקרייטיף תא 4 (מסמך 273) מופיע הסימן "46XX??", אשר על פניו,
26 מלמד על תמיהה או שאלה שהטרידה את הבודק לנוכח התוצאות שקיבל. שאלה זו
27 כקודמותיה, אף היא נותרה ללא מענה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

26. ב"כ התובעים טען, כי במסגרת בדיקה סבירה, על הבודק לבדוק לא פחות מ- 15 תאים, דא עקא, במעבדתו של פרופ' צ'מקה נבדקו 9 תאים ולכל היותר, 11. הגם שהעיון בטבלת האנליזה ובצילום הקריוטיפ מלמד, כי לא כל הבדיקות נמצאו תקינות, פרופ' צ'מקה הסתפק בהן ולא הורה על ביצוען של בדיקות נוספות.

27. לנוכח איכותו הירודה של החומר הביולוגי, נדרשה בדיקה מוקפדת ומדויקת, כפי שערכו אנשי המעבדה בהולנד, או עריכתה של בדיקה מסוג אחר, לצורך אבחון ה"חסר" שבכרומוזום X. בדיקה כזו לא נערכה ומכאן, רשלנותו של פרופ' צ'מקה.

הבדיקות שבוצעו לאחר היוודע דבר ה"חסר"

28. פרופ' צ'מקה העיד כי התייחס בכובד ראש לדיווח עמיתיו בהולנד אודות ה"חסר" שהתגלה על ידם בכרומוזום ה - X ובהתאם, ביצע בדיקות נוספות בתשומת לב "מיוחדת".

29. הוברר, כי פרופ' צ'מקה לא העמיק את בדיקותיו, כפי שגרס וספק רב, אם ערך בדיקות נוספות. אף אם ערך בדיקות נוספות, הרי שאלו נערכו בשני תאים בלבד. יוצא אפוא, כי ה"בדיקות הנוספות", אם בוצעו - בוצעו באותו חומר ביולוגי, אשר לגביו נקבע, כי איכותו היתה ירודה ולא ניתן היה באמצעותו להגיע לממצאים ברורים, בוודאי לא בדרך בה בוצעו במעבדתו של פרופ' צ'מקה.

30. דיווחו של פרופ' צ'מקה לעמיתיו במעבדה בהולנד, כי בבדיקות נוספות שביצע העלה כי כרומוזומי ה-X תקינים, למעט א-סימטריה והצהרתו, לפיה בכוונתו לשוב ולבצע בדיקות נוספות - היו בבחינת מס שפתיים, בהינתן העובדה, לפיה יומיים לאחר שדיווח על כך למעבדה בהולנד, ומבלי שביצע בדיקות נוספות, הוא הודיע לתובעים על דבר תקינותם של הכרומוזומים וכן, על כך שמין העובר הוא נקבה, אשר תהא נשאת של המחלה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

31. הסברו של פרופ' צ'מקה, אשר גרס כי סבר שמדובר בא-סימטריה בין כרומוזומי ה-X לתוצאה מטעות אופטית, אינו אלא סברה שאינה נתמכת בממצא מדעי. בוודאי שאין לייחס משקל להסבר זה, כאשר מולו ניצב ממצא סותר.

32. בפני פרופ' צ'מקה הונחו שני ממצאים סותרים ביחס לבדיקת תקינותם של כרומוזומי ה-X, שניהם מלמדים על ליקוי שנפל בהם; המעבדה בהולנד אבחנה את הליקוי כ"חסר" בעוד שהמעבדה בבית חולים "קפלן" פירשה אותו כא-סימטריה. ממצאים אלו, על פניהם, היו צריכים לעורר אצל פרופ' צ'מקה שאלות קשות ונוקבות. דווקא על שום הפרשנות הסותרת שכל אחת מהמעבדות נתנה לליקוי שאובחן, היה מקום לצפות מפרופ' צ'מקה, כי הוא ימשיך ויבצע בדיקות נוספות, בדיקות חדשות, אחרות, לא יניח עד אשר יגיע לממצא וודאי. דא עקא, פרופ' צ'מקה הקל ראש בעמיתיו, לא ייחס משקל רב לממצא שהביאו בפניו וכל אשר בדק, אם בדק, היה כדי לצאת ידי חובה ותו לא.

33. חרף השאלות הנוקבות והחשובות שפרופ' צ'מקה הפנה לעמיתיו במכתבו אליהם, הוא לא המתין לתשובתם. הוא אף לא שב ושאל, לאחר שאלו בוששו להשיב. לעניין זה ראה ע"א 206/87 קופת חולים נ' עזבון ד"ר מאיר אדיסון מפי כב' השופט (כתוארו אז) ת' אור:

"במסגרת חובת האבחון של המחלה, אין רופא יוצא ידי חובתו רק על ידי כך שהוא מסיק את המסקנה הנכונה מן העובדות המובאות בפניו. מוטלת עליו גם החובה לגלות יוזמה ולברר את העובדות לאמיתן, חלק מכישוריו של רופא סביר הוא לדעת לשאול לחקור ולברר בדבר קיומן או אי קיומן של תופעות מסוימות. לא אחת, כדי לאבחן כראוי את מצבו של החולה, נדרש הרופא שלא להסתפק במה שרואות עיניו, אלא מוטלת עליו חובה נוספת לחקור, לברר ולעקוב אחרי החולה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 הנזקק לטיפול וקביעותיו, על מנת לאמת או לשלול ממצאים
2 מסוימים, ממצאים שיש בהם לסייע לאבחון נכון" [פ"ד מה(3) 72].
3
4 (וכן ראה, ע"א 3264/96 קופ"ח כללית נ' יפה פלד, פ"ד נב(4), 849)
5
6 34. פרופ' שוחט אישר, הגם שבשפה רפה ותוך ניסיון לתרץ את מחדליו של עמיתו,
7 ולמצוא להם צידוק, כי הוא עצמו היה מעמיק בחקירה ובבדיקת הממצאים.
8
9 35. נקבע, כי פרופ' צ'מקה לא התייחס בעין יפה למכתבם של עמיתיו. ראה בו משום
10 זלזול בכבודו כמדען.
11
12 36. פרופ' שוחט הגדיר את מכתב התשובה של פרופ' צ'מקה כמכתב נימוסין. הוא אישר,
13 כי לפרופ' צ'מקה לא היה עניין לקבל מעמיתיו תשובות לשאלותיו, חרף חשיבותה של
14 הסוגייה.
15
16 37. הצניעות יפה לכל אדם ועל אחת כמה לרופא. אל לו לרופא להיות שבוי בתיזה שלו
17 עצמו ולהתעלם מדעותיהם של אחרים. אין ספק, כי פרופ' צ'מקה האמין שהבדיקות
18 שנערכו במעבדתו הן הנכונות בתוצאותיהן ולא נפלה בהן שגגה. יחד עם זאת, אילו
19 הוא היה קשוב מעט יותר לדברי חבריו, אשר העירו בנימוס על היתכנות ממצא שונה
20 משלו – כי אז, יש להניח, כי לא היינו מגיעים עד הלום.
21

שיתוף התובעים

- 22
23
24 38. הלך רוחו של פרופ' צ'מקה, אדישותו כלפי ממצאי עמיתיו בהולנד, באה לביטוי אף
25 בדרך בה נהג עם התובעים, כאשר נמנע מלשתפם במחלוקת שהתגלעה בינו לבין
26 עמיתיו בהולנד. פרופ' צ'מקה טען להגנתו, כי היה משוכנע שהממצא אליו הגיע,
27 בדבר א-סימטריה בין הכרומוזומים, הוא הנכון והוודאי ועל שום כך, נמנע מלשתף
28 את התובעים בסוגיה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 לדבריו, "למשפחה מספרים כשיש ממצאים אמיתיים" וגבי דידו, הממצא בדבר
2 ה"חסר" לא היה בגדר ממצא "אמיתי".
3 יש להניח, כי אילו פרופ' צ'מקה היה מתייחס ביתר רצינות לממצא, כי אז היה משתף
4 את התובעים במחלוקת שהתגלעה, לרבות מסקנותיו לגביה ומשאיר להכרעתם כיצד
5 יפעלו.

החובה לצפות את גרימת המחלה עקב ה"חסר" בכרומוזום ה-X

9 39. פרופ' שוחט סבר, כי על המעבדה בהולנד לשאת באחריות לגרימת המחלה, שכן
10 היא בישרה בנחרצות ונחישות לפרופ' צ'מקה על ממצאיה, לפיהם, העוברה תהא
11 נשאית של המחלה. לדבריו, מדובר במעבדה המהווה מרכז למחקר מולקולרי של
12 מחלת ה- ALD ובעלת ניסיון מחקרי בתחום. לפיכך, קביעתה הנחרצת "הרדימה"
13 את פרופ' צ'מקה, אשר לא מתפקידו היה לחבר את הקצוות אלו לאלו ולקשר בין
14 הדיווח אודות ה"חסר" בכרומוזום ה-X לבין אפשרות היווצרותה של המחלה.
15 פרופ' שוחט הוסיף, כי לנוכח נדירותה של המחלה אצל בנות ובהינתן הודעת
16 המעבדה בהולנד, על היות העוברה נשאית – לא ניתן היה לצפות מפרופ' צ'מקה כי
17 יצא חוצץ נגד קביעות אלו.

19 40. פרופ' אבליוביץ גרסה, כי סגנונו של מכתב המעבדה בהולנד אינו נחרץ. נהפוך הוא,
20 יש בו התניה ביחס לשאלת תקינותם של כרומוזומי ה-X שבאה לביטוי במילה
21 "Given" שנועדה לומר, כי בכפוף לתוצאות תקינות של בדיקת כרומוזומי ה-X –
22 שהרי תוצאות בדיקותיה לא היו תקינות – העוברה תהא נשאית ומכאן משתמע, כי
23 קיומו של ה"חסר" מאיין מסקנה זו.

25 הפרשנות שניתנה על ידי פרופ' אבליוביץ למכתב המעבדה איננה משוללת יסוד.
26 פרופ' אבליוביץ' אבחנה, בין דיווחה של המעבדה, הנסמך על ממצאי הבדיקה
27 הביוכימית שערכה, אשר בצירוף ממצאי הבדיקה הגנטית שנערכה על ידי פרופ'
28 צ'מקה – מובילים למסקנה כי מדובר בעוברה נשאית, לבין ממצאיה הגנטיים, עליהם

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 דווחה גם כן, בשל היותם סותרים ואשר יש בהם כדי לעורר ספק בדבר תקינות
2 כרומוזמי ה-X וממילא, בדבר נכונותם של הממצאים עליהם דיווחה.
3
4 41. פרשנותה של פרופ' אבליוביץ למכתב המעבדה שופכת אור שונה על ניסוחו של
5 המכתב, אשר לטענת ב"כ הנתבעים, לוקה בחוסר בהירות. דומה, כי המעבדה
6 בחרה בניסוחה ה"מפותל", כדי להעיר, מצד אחד, את תשומת ליבו של פרופ' צ'מקה
7 לסוגיה שהניחה לפתחו, מבלי לערער על סמכותו, מצד שני. ברי, כי על פרופ' צ'מקה
8 היה להרים את הכפפה שהושטה לו, לבדוק, לחקור, להמתין לתשובות לשאלותיו,
9 אשר תבהרנה את הטעון הבהרה.
10 המכתב היה צריך להוציא את פרופ' צ'מקה מהלך הרוח בו הוא היה נתון ולהובילו
11 למסקנה, כי מלאכת אבחון המחלה טרם הסתיימה.
12
13

מחדל בבדיקת אפשרות קיומן של מחלות אחרות

14
15
16 42. כפי שנקבע ואף אושר על ידי פרופ' צ'מקה, על גבי כרומוזום ה-X בו אובחן ה"חסר"
17 מצויים גנים נוספים, אשר פגמים בכרומוזום ה-X עלולים לתת ביטוי למחלות קשות
18 אחרות, כמו פיגור שכלי ופגיעה בפוריות. לפיכך, אף אם פרופ' צ'מקה סבר, כי
19 בנסיבות שהוכחו, אין סיכון לגרימתה של המחלה, מחובתו היה לבצע את כל
20 הבדיקות הנדרשות לגילוי של ה"חסר", מחשש שמא העוברה תלקה במחלות קשות
21 אחרות.
22 דומה, כי הוא לא נתן את דעתו אף לכך.
23

חוכמה שלאחר מעשה

24
25
26 43. באי כוח הנתבעים טענו, כי תביעת התובעים נסמכת על חוכמה שלאחר מעשה וכי
27 בזמן אמיתי, הלך הרוח של פרופ' צ'מקה תאם את היידע שעמד לרשותו. הקביעות
28 והמסקנות דלעיל שומטות את היסוד לטענה זו.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 אכן מלאכתו של פרופ' צ'מקה לא היתה קלה. ההליכה עם הזרם, עם הידוע והנפוץ
2 עלולה להעמיד מכשול. מהטעם הזה, בחרו התובעים במומחה בעל שם ובעל ידע,
3 אשר ממנו ציפו כי לא ימעד במקום בו אחרים מועדים.

4
5 לפיכך, אין מקום לקביעה, כי התביעה נסמכת על חוכמה שלאחר מעשה.
6 זאת ועוד; מרגע שהוצב בפניו תמרור האזהרה בדמות הודעת המעבדה בדבר
7 ה"חסר" שאבחנה – חלה על פרופ' צ'מקה חובת זהירות מוגברת, לשוב ולבדוק, כמו
8 גם לבצע בדיקות נוספות, למיצוי הסוגיה.

9
10 ברי, כי אם פרופ' צ'מקה היה מבצע את הבדיקות בדרך ראויה וסבירה, כי אז, חזקה
11 עליו כי היה מאתר את המחלה או למצער, צופה את אפשרות היווצרותה.

12 בקשת המעבדה כי תומצא לה בדיקת דם

13
14 44. הנתבעים טוענים, כי בבקשתה לדגימת דם של היילוד, המעבדה לימדה על עצמה,
15 כי ממצאיה אינם וודאים ועל כן יש לשוב ולבדקם לאחר לידת היילוד. על כן, הם
16 טוענים, כי שומה היה על התובעים להיענות לבקשת המעבדה, ומשלא עשו כן, הם
17 חטאו לבתם, שכן במחדלם, מנעו את גילוייה המוקדם של המחלה.
18 כבר נקבע, כי בדיקת הדם המבוקשת היתה עניין של נוהל וכי היא נועדה לצרכי
19 מחקר ואיש מהמעורבים לא ייחס לה משקל, בזיקה לשאלת אבחונה של המחלה.

20
21 45. ברי, כי אם פרופ' צ'מקה היה מייחס לבדיקה זו משקל, כפי שבאי כוח הנתבעים טענו
22 בסיכומיהם, כי אז, הוא היה מבהיר לתובעים את משמעותה, כמו גם מדגיש בפניהם,
23 כי מסקנותיו, כפי שהוא הודיע עליהן, אינן סופיות ואינן וודאיות. במקרה כזה ולנוכח
24 הלך רוחם של התובעים, יש להניח כי לא היו ממשיכים בהריונה של ט'.
25
26

27 סיכום שאלת החבות .י

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10
 - 11
 - 12
 - 13
 - 14
 - 15
 - 16
 - 17
 - 18
 - 19
 - 20
 - 21
 - 22
 - 23
 - 24
 - 25
 - 26
1. המקרה של ט' נדיר ומיוחד. הוריה, התובעים, עשו כל אשר היה לאיל ידם, כדי למנוע לידתו של יילוד הלוקה במחלה. הם פנו לפרופ' צ'מקה, מומחה בעל מוניטין, אשר שמו הלך לפניו, בעיקר בחקר המחלה – כדי להבטיח לידתו של יילוד בריא או למצער, לידתה של יילודה, נשאית של המחלה.
 2. חרף נדירותו של המקרה, היה לאיל ידו של פרופ' צ'מקה לנהוג באמצעי הזהירות הנדרשים לאיתורו, אבחון ומניעתו. המעבדה בהולנד הציבה בפניו תמרור אזהרה, אשר באמצעותו, פרופ' צ'מקה יכול היה לאבחן מבעוד מועד את מחלתה של ט'. תחת זאת, הוא עצם את עיניו, היה שבוי בממצא אליו הגיע מבלי להרהר אחריו.
 3. פרופ' אבליוביץ הגדירה את כישלונו של פרופ' צ'מקה כליקוי מאורות. לנוכח הפגמים והליקויים שנפלו בבדיקות שנערכו במעבדתו של פרופ' צ'מקה, עוד בטרם שהודע לו על ה"חסר" – ספק אם מדובר במעידה, או שמא בנהלי עבודה הנופלים מאלו המצופים מרופא סביר, נהלים שאינם עומדים ברמה סבירה וראויה.
 4. אין ספק אפוא, כי פרופ' צ'מקה הפר את חובת הזהירות המוטלת עליו כלפי התובעים, כאשר חרג מאמצעי הזהירות הסבירים, כפי שהיה נוהג בנסיבות העניין רופא סביר. פרופ' צ'מקה לא נקט באמצעים הסבירים למניעת לידתה של ט' ועל כן, הוא נושא באחריות בגין העוולה שעניינה הולדה בעוולה.

י.א. הנזק

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

תוחלת החיים הצפויה לט' ומצבה הרפואי

1. תוחלת חייו של נפגע, נקבעת דרך כלל, על פי הממוצע הסטטיסטי, לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. עם זאת, שמורה לנתבע זכות להוכיח כי בנסיבותיו המיוחדות של המקרה הנדון, התקצרה תוחלת חייו של הנפגע מתוחלת החיים הממוצעת בישראל.

2. ככלל, הערכת תוחלת חייו של נפגע אינה סוגיה קלה ופשוטה. בנפגעי גפיים, קוודרופלגים ופרפלגים, ידועה האפשרות לקיצור תוחלת חייהם, בשל הפגיעה בכושר ניידותם, אשר בעטיה עלולים להיגרם סיבוכים מסכני חיים (ראה בע"א 8109/95 קרנית נ' גינת פ"ד נב(5) 637, בעמ' 646-645).

3. לא כן הוא המצב בענייננו. השתלת מח העצם בגופה של ט' עצרה את המשך התדרדרותה של מחלת ה- ALD. כיום, ט' אינה סובלת מתחלואים המסכנים חייהם של משותקי גפיים. יחד עם זאת, בשל נדירותה של המחלה והעדר מידע בהיר וחלוט אודות מאפייניה, חלוקים המומחים בדעותיהם, ביחס לאומד תוחלת חייה של ט'.

המומחים מטעם התובעים

4. פרופ' ראובן אור
פרופ' אור, מומחה בתחום ההמטולוגיה, המתמחה בהשתלות מח עצם, ביצע את השתלת מח העצם בגופה של ט', בחודש מאי 2000. הוא המשיך לעקוב אחר מצבה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 עד עצם היום. פרופ' אור הגיש חוות דעת שערך ביום 24.09.2000, כארבעה
- 2 חודשים לאחר מועד ההשתלה וכן, העיד בבית המשפט.
- 3
- 4 5. פרופ' אור הבחין בין התקופה שקדמה להשתלת מח העצם לבין זו שלאחריה.
- 5 באשר לתקופה שקדמה להשתלה - במבחן אינטליגנציה שנערך לט', נמצא IQ מילולי
- 6 ברמה של 87, IQ ביצועי ברמה של 83 והציון הכולל עמד על 83.
- 7 בהדמיית מוח באמצעות בדיקת MRI הודגמה פגיעה, שהעידה על ירידה בכושר
- 8 הדיבור ובכושר האינטלקטואלי.
- 9 פרופ' אור ציין, כי מצבה הרפואי עובר להשתלת מח העצם הלך והחמיר עד כדי
- 10 סכנת מוות מיידי.
- 11
- 12 באשר לתקופה שלאחר השתלת מח העצם – פרופ' אור קבע כי המחלה נעצרה
- 13 וגדלו סיכוייה של ט' להאריך ימיה, עד לתוחלת החיים הרגילה הצפויה לנשים:
- 14 **"על פי הידוע בספרות הרפואית ומנסיוני המקצועי השתלת מח עצם**
- 15 **מתורם בריא ב- ALD עשויה לעצור את התקדמות המחלה ובכך**
- 16 **לשפר לאין שיעור את תוחלת החיים".**
- 17
- 18 הוא הסביר:
- 19 **"אני לא נביא, אבל יש לי סטטיסטיקות והרבה ניסיון וידע בהשתלות**
- 20 **ואני חושב שהיא נמצאת על העקומה הישרה מבחינת סיכויי**
- 21 **הישרדות ולדעתי תוחלת החיים שלה מתאימה לגילה. 90%**
- 22 **מהתמותה בהשתלות מח עצם קוראת במהלך 3 החודשים הראשונים**
- 23 **שלאחר ההשתלה. כשמדובר במחלות ממאירות שאלו רוב**
- 24 **המושגלים שלנו, קיימת סכנה של התפרצות חוזרת של המחלה**
- 25 **הממארת וזה לא המקרה כאן ולכן כל הסקרים של הישרדות, גם**
- 26 **במחלה הזו, יש סקר הישרדות משנת 1982, מצביעים על כך שלאחר**
- 27 **שלוש שנים עקומת תוחלת מתיישרת, רגילה"** [עמ' 117לפר'].
- 28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

6. פרופ' אור הוסיף, כי לאחר השתלת מח העצם, ט' החלה ליטול תרופות למניעת זיהומים וכן תרופות נוגדות דחייה של השתל. היא נמצאת במעקב, לרבות בדיקות דם שבועיות ואין סימנים של דחיית השתל. מצבה הרפואי מצוין ולא צפויה החמרה של המחלה בעתיד.

7. באשר לסיכוייה של ט' להחלים ממחלתה, פרופ' אור הסביר, כי נדרש טווח של כ – 15 שנים לבחינת סוגיה זו, הגם שהטעים, כי אין מדובר בהחלמה אלא בהישגים מבחינה תפקודית:

"מאחר ואנחנו יודעים ששיקום של מערכת העצבים זה דבר בעייתי מאוד, אז חזרה לחיים נורמאליים בידע של היום, זה אתגר שהוא מעבר לידע הרפואי ולכן הנזקים שנוצרו הם קיימים ושיפור שלהם זה רק עם עבודה ממושכת לאורך שנים ורק כך ניתן להגיע להישגים מבחינה תפקודית ואני מדבר על 15 שנה לפחות." [עמ' 119 לפר'].

8. פרופ' אור דחה את טענת הנתבעים, אשר גרסו כי הוא נחפז להעריך את תוחלת חייה של ט', 4 חודשים בלבד לאחר ביצוע ההשתלה ומבלי שהמתין לבדיקת MRI נוספת. לטעמו, די בשלושת החודשים שחלפו ממועד ההשתלה, כדי לייצב את מצבה ולאמוד את תוחלת חייה:

" אני חוזר ואומר שלדעתי, בתום 3 חודשים לאחר ההשתלה תוחלת החיים קבועה פחות או יותר, מבחינת הצפי. לגבי איכות חיים – השאלה אחרת. צריך לעשות בדיקות תפקודיות לאורך כל הדרך, אבל אני לא נזקק לבדיקת MRI לצורך בדיקה תפקודית, כי היא בדיקה קשה מאוד לחולה ואני חושב הרבה אם צריך אותה" [עמ' 120 לפר'].

הוא קבע, כי סיכוייה של ט' להחלים קלושים ויש להניח שתהא סיעודית עד תום תוחלת חייה:

"מאידך, לאור הנזקים של המחלה טרם ההשתלה ובהסתמך על הממצאים בבדיקות הדמיה (בעדותו תיקן וציין כי המדובר בבדיקת

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 הדמיה אחת בלבד - MRI – ו.מ) של המוח ט' תישאר חולה מאוד
- 2 ובעיקר תזדקק לטיפול סיעודי ארוך טווח ומורכב".
- 3
- 4 9. פרופ' אור ערך אבחנה בין מצבה הקליני של ט', אשר לגביו גרס, כי קטנים סיכוייה
- 5 לשפר את תפקודה, לבין מצבה הביו-כימי, המצוי בהחלמה מלאה:
- 6
- 7 "...אני חושב כך מאחר והנזקים כבר נוצרו ואני לא יכול לצפות
- 8 לשיפור משמעותי בנזקים במערכת העצבים שהיא מערכת מאוד
- 9 קשה לתיקון עצמי". ואילו באשר להחלמה ביוכימית, או אז מערכת
- 10 הדם חוזרת לתפקוד רגיל, הרי שמאחר וההשתלה הצליחה, ניתן
- 11 לומר, כי ט' החלימה מבחינה ביו-כימית" [עמ' 118 לפר'].
- 12
- 13 פרופ' אור אישר, כי ככל שהשתלת מח העצם נעשית בשלב מוקדם יותר של
- 14 המחלה, כך גוברים סיכוייו של החולה לחזור לתפקוד נורמאלי. באשר לט', השתלת
- 15 מח העצם לא בוצעה בשלב מוקדם של מחלתה (עמ' 119 לפר').
- 16
- 17
- 18
- 19 10. ד"ר ישראל מטות
- 20 ד"ר מטות, מומחה לרפואת ילדים ונירולוגיה של ילדים, ערך חוות דעת ביום
- 21 24.04.2001.
- 22 ניסיונו בחולי ALD נרכש בטיפול בחמישה חולים. ט' היא הנקבה היחידה בה טיפל.
- 23 מתוך חמשת מטופליו, שניים או שלושה עברו ניתוחים להשתלת מח עצם ונפטרו
- 24 זמן קצר לאחר ביצוע ההשתלה, בשל סיבוכים (זיהומים) שנגרמו בעקבותיה.
- 25
- 26 11. ד"ר מטות קבע, כי לט' צפויה תוחלת חיים ארוכה ולאורך חייה, קיים סיכוי לשיפור
- 27 בתפקודה המוטורי, השפתי והביצועי.
- 28 בחוות דעתו ציין:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

"ט' מגלה שיפור מתמיד, אם גם איטי, בתפקודי הריכוז, הקריאה, הביצוע, התפקוד המוטורי ובהתייחסותה לסביבה"

ובהמשך:

"ברור כי ט' סובלת מפגיעה קשה בתפקודים הקשורים לאונות המוח הקדמיות. יחד עם זאת, נראה כי ההידרדרות הקוגניטיבית והתפקודית נעצרה ומצויה כעת בשלבי שיפור איטי".

12. בעדותו הוא הוסיף, כי לנוכח קליטתו המוצלחת של השתל בגופה של ט', גדלו סיכוייה בכ – 90% לחיות בהתאם לתוחלת החיים הממוצעת. ד"ר מטות דחה את גישת פרופ' שטיינברג, המומחה מטעם הנתבעים, לפיה לא ניתן להעריך את תוחלת חייה של ט', אלא לאחר 5 שנים ממועד ההשתלה.

13. ד"ר מטות הפנה בחוות דעתו למאמרים, אשר עסקו במחקר שבוצע בשתי קבוצות מושתלי מח עצם, אשר מנת משכלם היתה IQ 80 ומעלה, טרם ההשתלה ונמצא, כי חייהם של 50% מהחולים שבקבוצות המחקר השתפרו, עד למצב של תפקוד נורמאלי, ללא שירותי עזרה מיוחדים. לדבריו, הגם שט' משתייכת על פי נתוניה לקבוצת מחקר זו, הרי שסיכוייה לשוב ולתפקד באופן נורמאלי, קלושים ובלתי אפשריים, לנוכח מצבה הקליני הקשה, כפי שעלה במהלך הבדיקה שערך לה.

14. ד"ר מטות הטעים, כי אין לגזור גזירה שווה מהנתונים המופיעים בספרות הרפואית למקרה של ט' והוסיף:

"אני ציטטתי את המאמר כדי להראות שעדיין יש אפשרות לשיפור והילדה יכולה להשתפר. השיפור הוא בשוליים בלבד. מתוך היכרות של ט' כרופא וילדים אחרים, הציפיות שלי הן מוגבלות למרות ההצלחה היפה בספרות. אני מצפה לשיפור אבל הוא יהיה מתון ביותר" [עמ' 102 לפר'].

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1
2 15. יחד עם זאת, הוא אישר, כי בשנה הראשונה שלאחר ההשתלה חל שיפור מסוים
3 במצבה של ט' ובכך, הסכים עם ד"ר שורר, נירולוג שטיפל בט' 4 השנים עובר
4 למועד מתן עדותו של ד"ר מטות, בדצמ' 2004, אשר קבע כי קיים שיפור מסוים
5 בתחומים שונים, הגם שד"ר מטות לא הבחין בו בבדיקות שערך.
6 ד"ר מטות הוסיף, כי החינוך הפרטני שט' מקבלת מקדם את מצבה וימשיך לקדמה
7 אף בעתיד.

8
9 16. אשר על כן, המומחים מטעם התובעים תמימי דעים בסוגיית תוחלת חייה של ט'
10 ושניהם סוברים כי צפויה לה תוחלת חיים רגילה, קרי – עד גיל 82 שנה.
11
12
13
14
15
16
17

המומחים מטעם הנתבעים

18
19
20 17. פרופ' שטיינברג אברהם
21 פרופ' שטיינברג, מומחה בתחום הנירולוגיה, ערך חוות דעת ביום 27.1.04. פרופ'
22 שטיינברג בדק את ט' פעמיים, בהיותה כבת 12 ו- 13.
23

24 18. פרופ' שטיינברג אישר, כי ט' סובלת מנזק מוחי קשה:
25 "מבחינת מצבה הנוכחי... ניתן לומר בסבירות גבוהה שמחלתה
26 נעצרה מבחינה רפואית, אך היא נותרה עם נזק מוחי קשה מבחינה
27 תפקודית והתנהגותית".

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

2 יחד עם זאת, הוא מצא, כי מאז השתלת מח העצם, ישנה התקדמות מסוימת,
3 המתבטאת בשיפור ביחסה לסביבה ובתפקודה. לשיטתו, קיים פוטנציאל לשיפור
4 נוסף, הגם שלא ניתן לצפות לשינוי דרמטי, אלא להתקדמות איטית:

5 "...אני לא אמרתי שאני צופה שינוי דרמטי, המטרה של הטיפולים
6 הרבים שמשקיעים בילדה הזו היא לקדם אותה. אילו ההנחה הייתה
7 שזה המצב הסופי ושאין מקום לשום שינוי לא היה צורך להשקיע בכל
8 כך הרבה טיפולים שיקומיים, לכן אני אכן חושב כך וזו הערכתי
9 המקצועית וגם מבחינת התקווה למצבה של הילדה שכל המאמץ
10 השיקומי הזה ישיג איזה שהם פירות. אני לא יכול לומר היום בכמה
11 שיפור זה יתבטא. אני לא חושב שיהיה שינוי דרמטי, משום שהנזק
12 שנגרם הוא נזק קשה והזמן שחלף לא הביא לאותו שיפור דרמטי.
13 אנחנו מדברים על מחלה נדירה. אחרי השיקום וההבראה בגין
14 המחלה ובגין ההשתלה עדיין לא ידועים ועל כן, כל מקרה צריך
15 להבחן לגופו" [עמ' 237 לפר'].

16

17

18

19 19. פרופ' שטיינברג הסכים עם הקביעה לפיה, השתלת מח העצם עצרה את המחלה,
20 אולם נזהר מלאמוד את השפעתה. לדבריו, בניגוד לפגיעות ראש פרונטאליות, בהן
21 חל שיפור ניכר בתפקודו של הנפגע בעיקר בשנה הראשונה שלאחר הפגיעה
22 ולאחריה, השינוי הדרגתי ואיטי, הרי שאין לדעת כיצד יתפתח מצבה של ט', הלוקה
23 במחלת ה-ALD שמנגנונה שונה:

24 "זה נכון בעיקר בחבלות, כאשר הפגיעה היא סטאטית, חד פעמית
25 ואז יש החלמה מסוימת והיא מתייצבת ואחר כך ההחלמה היא
26 הדרגתית, או איטית, או לפעמים גם לא, זה משתנה ממקרה למקרה.
27 אבל כאשר הפגיעה פרונטאלית בשל מחלה מתקדמת, התהליכים הם
28 שונים, הם הרבה יותר הדרגתיים משום שזה תלוי בקצב המחלה
29 הבסיסית, כי הרי היא לא נעלמה. חבלת ראש הוא אירוע חד פעמי

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 ועכשיו יש החלמה ושיקום. במחלה השינויים הם הרבה יותר
2 הדרגתיים. כאשר במחלה נותנים טיפול שעוצר את המחלה, כגון
3 השתלת מוח העצם שבמקרה הזה, להערכתי, עצר את המחלה,
4 התהליך עכשיו הוא הרבה יותר הדרגתי ולכן אני לא יכול לומר היום
5 לאיזו נקודה נגיע ואני מקווה שנגיע לנקודה יותר טובה" [עמ' 244 לפר].

6
7 20. פרופ' שטיינברג גרס, כי היה בידי התובעים להקטין את נזקם והם לא עשו כן.
8 לשיטתו, הם היו יכולים לחשוד בקיומה של המחלה טרם מועד אבחונה ובכך למנוע
9 את הידרדרותה בשלב מוקדם יותר. ראה דבריו:

10 " לאור האנמנזה המשפחתית של מחלת ALD (2 דודים מצד האם)
11 ולאור סימנים קליניים של הפרעות התנהגותיות שהחלו בגיל שבו
12 בדרך כלל מתחילים התסמינים של מחלת ALD, נראה לי כי היה
13 סביר שהרופאים –המטפלים וההורים יחשדו בקיום התסמונת אצל
14 התובעת, ויבררו אפשרות זו בשלב מוקדם. אבחנה מקודמת באותו
15 שלב יכולה היתה להביא לטיפול מוקדם בדיאטת לורנצו, ולהשתלת
16 מוח עצם מוקדמת יותר, עקב כך למנוע את המשך הצטברות חומצות
17 השומן ארוכות השרשרת, ובכך למזער את הנזק המוחי ולהגביר את
18 הסיכוי לשיפור תפקודי" [עמ' 244 לפר].

19
20 דרושה מידה רבה של עזות מצח להעלות טענה זו.
21 ט' אובחנה על ידי פרופ' צ'מקה עוד בהיותה עוברת, כנשאת של המחלה. האבחון,
22 גבי דידו של פרופ' צ'מקה, היה וודאי ומוחלט וכך הציג אותו בפני התובעים. הוא
23 הטעים בפניהם, נחוש בדעתו, כי מחלת ה- ALD הינה מחלה התוקפת זכרים בלבד
24 ונקבות הן רק נשאיות של המחלה מבלי שיחלו בה.

25 על יסוד האבחון הוודאי שערך פרופ' צ'מקה, אשר התובעים האמינו וסמכו עליו - אין
26 ולא ראוי לצפות מהם, כי יחשדו בקיומה של המחלה בבתם.

27 דבריו של א' בתצהירו משקפים היטב את הלך רוחם של התובעים:

28 "אבהיר כי בשום שלב על אף קשיי ההפרדות של ט' לא חשדתי
29 שמדובר במחלה נירולוגית ובוודאי שלא במחלת ה-ALD שהייתה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 המחלה היחידה בה יכולתי להיות בטוח כי ט' אינה חולה וזאת לאור
- 2 הייעוץ הגנטי הכושל שקיבלנו"
- 3
- 4 פרופ' שטיינברג לימד על עצמו בדבריו אלו, כי הינו מגמתי ובעדותו "התגייס" למען
- 5 עמיתו, פרופ' צ'מקה.
- 6
- 7 21. פרופ' שטיינברג קבע אף הוא את שיעור נכותה של ט' על 100%, על יסוד ההפרעה
- 8 הקיצונית בתפקודה, אולם גרס, אין מדובר בנכות צמיתה, שכן, לנוכח עצירתה של
- 9 המחלה, קיים סיכוי סביר לשיפור במצבה ותפקודה של ט', באמצעות הטיפולים
- 10 השיקומיים האינטנסיביים שהיא מקבלת.
- 11
- 12 22. בשל העדרם של נתונים בדוקים אודות תוחלת חייהם של חולי מחלת ה- ADL אשר
- 13 בגופם הושטל מח עצם, פרופ' שטיינברג סבר כי לא ניתן, בשלב זה, להעריך את
- 14 תוחלת חייה של ט' והמליץ להעמיד את נכותה בשיעור של 100% לתקופה בת חמש
- 15 שנים, אשר לאחריה, ט' תיבדק ותיערך הערכה מחודשת.
- 16
- 17 23. פרופ' שטיינברג התייחס בעדותו, למאמר מהעיתון BLOOD – הסוקר מחקר רחב
- 18 היקף אודות תוחלת חייהם של מושתלי מח עצם ולפיו, חולים ששרדו את חמש
- 19 השנים הראשונות לאחר ההשתלה, שרדו אף את שלוש השנים שבאו אחריהן:
- 20 "ש: תאשר לי שלפי המחקר הזה שאנשים שלא מתו מספר חודשים
- 21 לאחר ההשתלה היו בעלי כושר הישרדות הרבה יותר גבוה
- 22 כן, סטטיסטית
- 23 ש: תאשר לי שכאשר בוחנים את הנתונים במחקר רואים שמי
- 24 ששרד 5 שנים, כשבחנו את 3 השנים הבאות שלו, ראו שאין
- 25 תמותה ואני מפנה לעמ' 883 בקטע של התוצאות, האם יהיה
- 26 נכון לומר שהמשמעות של המשפט השני באותה פסקה אומר
- 27 שהערכת הישרדות אחרי 5 ו- 8 שנים הייתה זהה
- 28 ת: נכון

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 ש: האם זה יהיה נכון לומר את מה שאני אומר כעת, שבעצם מי
2 ששרד 5 שנים שרד גם 8 שנים ולא היתה תמותה בין 5 ל- 8
3 שנים
4 ת: נכון.

5 ובהמשך:

6
7 ש: תאשר לי שמתוך הדיאגרמה הזו שקצב התמותה המהיר ביותר
8 הוא בחודשים הראשונים ועד 3 שנים ולאחר מכן, הוא מואט
9 ת: נכון. בין 3 ל - 5 שנים הקצב מתייצב" [עמ' 245, 246 לפר'].

10
11 מהטעם הזה, לשיטתו, יש לשוב ולבחון את מצבה הנירופסיכולוגי של ט' וכן לערוך
12 לה בדיקת MRI בתום חמש שנים ממועד ההשתלה - שתי בדיקות הנחשבות לפי
13 הספרות המקצועית כבדיקות המשקפות את המצב הרפואי, אם חלה התקדמות או
14 נסיגה:

15 "במקרים נדירים כאלה ובמחלה פעילה, אין לנו מספיק נתונים, כדי
16 לקבוע תוחלת חיים. אחד הפרמטרים שיכול לסייע בתהליכים
17 המוחיים בלי לפתוח את הראש זה ה - MRI. אם ה - MRI מראה
18 שיפור, אז זה עוד פרמטר בסיכוי להאריך את תוחלת החיים. אם זה
19 מראה החמרה, למרות ההשתלה, הרי שהמחלה ממשיכה להיות
20 פעילה אחרי הכל. מחלה פעילה בוודאי שיש לה השלכה משמעותית
21 על תוחלת החיים" [עמ' 252 לפר'].

22
23 יוער, כי פרופ' אור סבר, כי אין לערוך בדיקת MRI אך ורק לצורך הכנת חוות דעת
24 חדשה, בשל הקשיים הכרוכים בעריכתה לחולה.

25
26 עוד יוער, כי חרף העובדה שחלפו חמש שנים, ממועד הבדיקה האחרונה שפרופ'
27 שטיינברג ערך לט' ועד למועד מתן עדותו, הוא לא ראה לנכון לשוב ולבדוק אותה
28 לקראת עדותו. בפועל, איש לא טען כי מצבה של ט' החמיר במהלך התקופה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 שחלפה. נהפוך הוא, מהתיעוד הרפואי של ד"ר שורר עולה, כי חלה התקדמות
2 במצבה.

3

4 **ד"ר ראובן לנגר** 24.

5 ד"ר לנגר, מומחה בתחום השיקום, ערך חוות דעת ביום 22.05.2005.
6 הגם שד"ר לנגר אישר בעדותו, כי אין הוא ניירולוג וכי שאלת תוחלת חייהם של ילדים
7 הסובלים ממחלת ALD אינה מצויה בתחום מומחיותו, הוא התייחס לסוגיה זו בחוות
8 דעתו וגרס כי לא ניתן לאמוד את תוחלת חייה של ט':

9

10 "עד להצלחות הטיפוליות על ידי השתלות, ילדים שסבלו מ-ALD,
11 תוחלת חייהם היתה קצרה במיוחד. הטענה שהצלחת ההשתלה
12 מבטיחה תוחלת חיים רגילה נראית לי מוקדמת, בהתחשב עם
13 תקופת הניסיון הקצר שקיים עם השתלות אצל חולים אלה, כאשר
14 ידוע שסיבוכים יכולים להופיע 10 או 20 שנה לאחר ההשתלה.
15 ברור כבר היום שהפגיעה במערכת העצבים בטרם עברה את
16 ההשתלה, תקצר את תוחלת חייה של ט'. יחד עם זאת בהתחשב עם
17 השיפור הצפוי כתוצאה מההשתלה, אין היום אפשרות לקבוע היבט
18 זה של נכותה".

19

20 בעדותו, הוא חזר בו וגרס כי אין לו הכלים להעריך את תוחלת חייה של ט':
21 "מפני שאני לא חשבתי שיש לי הכלים המקצועיים להעריך את
22 תוצאות ההשתלה" [עמ' 209 לפר'].

23

24

25 **סיכום סוגיית תוחלת החיים ומצבה הרפואי של ט'**

26

27 25. התובעים נסמכים על חוות דעת המומחים מטעמם וטוענים, כי לט' צפויה תוחלת
28 חיים רגילה, כשל אדם בריא, לאור הצלחת הטיפול שעברה להשתלת מח העצם,
29 שנתרם על- ידי אחותה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 התובעים הבחינו בין תוחלת חייה של ט', אשר לגישתם, צפויה להיות רגילה, לאחר
2 הצלחתה של השתלת מח העצם, אשר באמצעותה נעצרה המחלה, לבין האפשרות
3 לשיפור במצבה ותפקודה, אשר בשל הנזק הנוירולוגי הרב שנגרם לה, טרם
4 ההשתלה, שהינו בלתי הפיך – קלושים סיכוייה לשיפור של ממש.
5

6 26. הנתבעים נסמכים על גישתו של פרופ' שטיינברג, אשר גרס כי לא ניתן להעריך את
7 תוחלת חייה של ט', בהעדר מידע מחקרי אודות תוחלת חייהם של חולי ALD לאחר
8 השתלת מח עצם. לפיכך, הנתבעים העריכו ואמדו את ראשי הנזק השונים, על בסיס
9 ההנחה שלט' צפויה תוחלת חיים של 15 שנים ממועד ההשתלה, עד לשנת 2015.
10 הנחה זו נסמכת על דבריו של פרופ' אור, אשר העריך, כי דרושה תקופה בת 15
11 שנים, ממועד ההשתלה, לצורך הערכת סיכויי החלמתה של ט', דא עקא, בדבריו
12 התייחס פרופ' אור אך ורק לסוגיית סיכויי החלמתה של ט', להבדיל מתוחלת חייה:
13 **"מאחר ואנחנו יודעים ששיקום של מערכת עצבים זה דבר בעייתי**
14 **מאוד, אז חזרה לחיים נורמאליים בידע של היום זה אתגר שהוא**
15 **מעבר לידע הרפואי ולכן הנזקים שנוצרו הם קיימים ושיפור שלהם זה**
16 **רק עם עבודה ממושכת לאורך שנים ורק כך ניתן להגיע להישגים**
17 **מבחינה תפקודית ואני מדבר על 15 שנים לפחות "** [עמ' 119 לפר"].
18

19 27. אין מחלוקת על כך שמחלת ה – ALD ממנה ט' סובלת נעצרה, עם השתלת מח
20 העצם. אף אין חולק, כי ההשתלה בוצעה בהצלחה מלאה וכי לאורך השנים שחלפו,
21 לא התגלו סימנים של דחיית השתל.
22 החשש שהעלה פרופ' שטיינברג בעדותו, להתפרצות נוספת של המחלה, בווריאנט
23 קל יותר, או להתדרדרות במצבה של ט', אינו מעוגן במחקרים או בנתונים מדעיים,
24 מה גם, שפרופ' שטיינברג אינו מומחה בחקר המחלה או בתחום השתלות מח העצם
25 ועל כן, הדעה שהשמיע אינה מצויה בתחום מומחיותו.
26 לפיכך, אין לייחס לה משקל.
27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

28. כך אף באשר לסברות שהעלה ד"ר לנגר ביחס לתוחלת חייה של ט' – אשר אף הן
אינן מצויות בתחום מומחיותו ועל כן, אף להן אין משקל.

29. פרופ' אור, אשר תחום מומחיותו בהשתלות מח עצם, קבע נחרצות, שהמחלה
נעצרה ולא תחזור.

התיעוד הרפואי שהוצג, תומך במסקנה זו. כך אף ממצאיו של ד"ר מטות, אשר בדק
את ט' וקבע כי מצב בריאותה יציב. יש לזכור, כי חלפו כ – 8 שנים ממועד ההשתלה
ובפי איש אין טענה, כי מצבה של ט' הורע.

30. לט' צפויה אפוא תוחלת חיים רגילה, הנסמכת על נתונים סטטיסטיים ידועים.
הנתבעים לא הרימו את הנטל המוטל עליהם, להוכיח כי תוחלת חייה התקצרה, כפי
שטענו. הגם שהמומחים מטעמם אשרו את דבר עצירתה של המחלה, הם לא הציגו
ראיות התומכות בסברתם, בדבר האפשרות לקיצור תוחלת חייה.
האפשרות שהעלו, לפיה יינתן פסק דין חלקי, ביחס לתקופה בת חמש שנים, אשר
לאחריה, הדיון ישוב וייפתח, נדחית על פניה.
ההליך המשפט נפתח בשנת 2002. היה סיפק בידי הנתבעים, אם בקשו, להגיש
חוות דעת מעודכנות אודות ט'. הם לא עשו זאת ועל כן, נשמט היסוד לטענתם.
יש לשים קץ לדיונים. בענייננו, ההליך תלוי ועומד למעלה מ – 6 שנים והגיעה העת
לסיימו.

31. מסקנותיהם של פרופ' אור ופרופ' מטות מקובלות עלי. אני קובעת אפוא, כי תוחלת
חייה של ט' תהא תוחלת חייה של אישה רגילה, העומדת על 82 שנים.

יב. עזרת הזולת

על המסגרת הטפולית המתאימה לצרכיה ולמצבה הסיעודי של ט'

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

המומחים מטעם התובעים

1. פרופ' אור

פרופ' אור אינו מומחה בתחום הסיעודי. יחד עם זאת, כמי שעקב מקרוב אחר מצבה של ט' לאחר השתלת מח העצם, הוא אישר, כי הבחין בשיפור בתחומים מסוימים, הגם שמדובר בשיפור מזערי:

"ש: אתה מאשר לי שאצל ט' יש שיפור ביכולת הלמידה והריכוז מאז ההשתלה

ת: אני לא מומחה לבחון את יכולת הריכוז והלמידה. אני יודע ממה שאני בודק אותה ומתרשם ממנה. ידוע לי מהדיווח של ההורים שיש שיפור ביכולת הלמידה שלה

ש: האם אתה מודע לזה שאובחנה אצלה שנה לאחר ההשתלה הטבה בהתייחסות לסביבה

ת: אני רואה אותה במרפאה ואני מתרשם שיש בהחלט שיפור זעיר, אבל הוא קיים.

ש: יש שיפור בתפקוד כוח גס

ת: כן, זעיר.

ש: על סמך מה אתה אומר "שיפור זעיר" מתי בדקת כוח גס

ת: כשהיא מגיעה למרפאה אני בודק אותה בדיקה נוירולוגית בסיסית שאני נוהג לבדוק" [עמ' 120 לפר'].

פרופ' אור ציין, כי הממצאים שפירט בחוות דעתו, הנסמכים על בדיקה שערך לט' בשנת 2003, תקפים אף למועד עדותו, לאחר שבדק אותה פעם נוספת כחודשיים טרם מתן העדות. הוא הוסיף:

"לאור הנזקים של המחלה טרם ההשתלה ובהסתמך על הממצאים בבדיקות הדמיה של המוח, טל תשאר חולה מאוד ובעיקר תזדקק לטיפול סיעודי ארוך טווח ומורכב".

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

2. ד"ר מטות

ד"ר מטות בדק את ט' בשנת 2001, כשנה לאחר השתלת מח העצם ותיאר את מצבה בחוות דעתו כדלקמן:

"במהלך הביקור כלול נמצאה ט' בפעילות מתמדת ולא פסקה מלדבר. יחד עם זאת הראתה סימני עייפות וחוסר סבלנות לאחר מספר דקות. דיבורה היה ילדותי באופיו ולא התאים בתוכנו. בהתייחסותה לאנשים זרים – גילתה חברתיות יתר ומגע פסי ללא שליטה, תובענית בדרישותיה ללא גבולות. בלטה חזרה על שאלות ללא המתנה או התייחסות לתשובה. היא מיעטה להתייחס לשאלות הבודק אך בהחלט ניכר השפעתה המרגיעה של אמה – כאשר הורגעה על ידה, גילתה יכולת לשליפה של תשובות מפתיעות ויכולת זיכרון ארך טווח של פרטים... היא התמצאה בזמן ובמקום, בצבעים ובניגודים. הצליחה לצייר עיגול אך לא פרטים מורכבים יותר. לא הייתה מסוגלת לבצע פעולות חשבון פשוטות אולם השתמשה מדי פעם במילים מורכבות ובלתי שגרתיות. ט' גילתה יכולת לקרוא מילים מסובכות בצורה שהפתיעה הבודק בשל התנהגותה הילדותית והבלתי שקטה"

את נכותה הרפואית הצמיתה העמיד על שיעור של 100% והוסיף, כי הגם שט' "מגלה שיפור מתמיד, אם כי איטי, בתפקודי הריכוז, הקריאה, הביצוע, התפקוד המוטורי ובהתייחסותה לסביבה", הרי שאף לאחר עבודת השיקום, "סביר ביותר להניח כי ט' תגלה נכות תפקודית ותזדקק להשגחה מתמדת ולעזרה בפעולות היומיומיות". נכותה תעמוד אפוא, על שיעור של 100% לצמיתות וזאת, עקב הפגיעה הנירולוגית הקשה, אשר לא תאפשר לה לחזור לתפקוד רגיל ונורמאלי:

"חוות הדעת שלי לא התייחסה למידת המשכל אלא התייחסה להתנהלות הכוללת של הילד. הפגיעה של ט' היתה קשה מאוד, ומתוך ניסיון שיש בילדים עם מחלות אחרות עם דרגת קושי התנהלותי כפי שהיה לט' לא נראה לי שיחול שיפור של ממש שיאפשר לה חיים שונים מאשר נכות של 100%" [עמ' 94 לפר'].

3. ד"ר מטות ציין בעדותו, כי מבחן ה – IQ של ט' מלמד עליה, כי אין היא סובלת מפגור, אלא שתגובותיה לפקודות מילוליות אינן מיידיות (עמ' 104 לפר'). הוא שלל מכל וכל את שילובה של ט' במוסד, בציינו כי מקום בו קיימת משפחה תומכת, אין להפריד בינה לבין החולה:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

" מתוך ההתרשמות שלי ראיתי את התגובה הממשית שלה בזמן הביקור לבקשות של אמא ולבקשות של המשפחה הקרובה וראיתי שהם מסוגלים להוציא ממנה הרבה יותר ממה שהיה אפשר היה להוציא ממנה במוסד" [[עמ' 105 לפר]].

4. פרופ' עורי

פרופ' עורי, מומחה בתחום השיקום, ציין בחוות דעתו מיום 19.1.05 כדלקמן:

"בבדיקה, נערה באי שקט קשה, נעה ונדה כל הזמן, משמיעה קולות, ראשה מוטה קדימה, פזילה מסוימת, מחזיקה ומלטפת כל אדם סביבה, מהלכת מעט לא יציב, רואה ושומעת, הפרעת קשב קשה, מוסחת/מוסטת במהירות. .."

פרופ' עורי מנה את צרכיה של ט' ובין היתר ציין, כי היא זקוקה למערך טיפולי נזיר פסיכולוגי/חינוכי ביתי יום יומי, פיזיותרפיה, שעה בכל יום, הידרו תרפיה/שחיה טיפולית פעמיים בשבוע, טיפולים יומיומיים על ידי מרפא בעיסוק, קלינאית תקשורת, טיפולים משלימים (אומנות, רכיבה טיפולית, מוסיקה, וכיו"ב) – לפי הצורך. פרופ' עורי המליץ על השתתפות במועדוניות שלוש פעמים בשבוע. לשיטתו, הטיפול האינטנסיבי בט' מצריך שני מטפלים, דוברי השפה העברית. הוא הוסיף: "כשט' תהיה מסוגלת לחזור למערכת החינוך המיוחד מחוץ לבית, תוכל לחזור לכיתות המיוחדות לפגועי הראש בבית לווינשטיין או בתל השומר".

5. פרופ' עורי ציין בעדותו, כי צפה בקלטות בהן ט' צולמה כאשר רכבה על סוס וניכרה בה היכולת ליהנות, כמו גם טווח הריכוז שלה גדל – יכולת שלא התקיימה בה קודם לכן. יש להצטער על כך שב"כ התובעים לא מצאו לנכון להציג קלטות אלו אף בבית המשפט.

פרופ' עורי הוסיף, כי את הנזק שנגרם לא ניתן לתקן ועל כן, כל שיפור שעשוי להתרחש, יהא מזערי, ברמת התפקוד בלבד:

"משום שקשה לי להאמין שבפגיעה מוחית קשה כזו ואני רואה את פגועי המוח לאורך שנים, השיפור שאנחנו רואים בחלק מנפגעי המוח הוא תפקודי, זה לא שצמחו תאים שפיצו על הנזק הקודם. יחד עם זאת, כאשר מטפלים באופן תמידי, יומיומי, חוזר על התכנים הטיפוליים, יש סיכוי לאיזה שהיא למידה ויישום של הנלמד, אבל

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 הנזק הוא בלתי הפיך. המוח שלנו, כמו גם חוט השדרה והעצבים,
2 ברגע שהם ניזוקים אין להם תחליף" [עמ' 145 לפר'].
3
4 פרופ' עורי גרס, כי על המטפל בט' להיות דובר השפה העברית, לצורך יצירת
5 תקשורת עמה:
6 "כל אחד יכול להחליף טיטול. עובד זר ששולט בשפה העברית יכול
7 לטפל בילדה, אבל השפה היא תנאי לכך" [עמ' 147 לפר']
8
9 הוא הוסיף, כי חרף כל הטיפולים שיינתנו לט', נכותה ותפקודה לא ישתנו (עמ' 150
10 לפר').
11

12 7. על יסוד חוות הדעת מטעמם של פרופ' עורי וד"ר מטות, ערכה הגב' איילה שיפמן,
13 מרפאה בעיסוק, חוות דעת, מטעמם של התובעים, באשר לצרכיה של ט'. היא
14 קבעה, כי ט' תזדקק למטפלים ישראליים שיעבדו בשלוש משמרות ולמערך טיפולי -
15 לימודי יום יומי, הכולל מורות, מטפלות פיזיותראפיות, מטפלות בעיסוק, טיפול
16 בחיות, רכיבה ועוד. הגב' שיפמן המליצה בנוסף, על ציוד ואביזרים שיותאמו לנכותה
17 של ט' וכן, על בניית יחידת דיור עבודה, לצד בית הוריה, בגודל של כ - 74 מ"ר,
18 אשר תתאים למגוריה בליווי מטפל צמוד, לרבות מרחב לביצוע הטפולים להם
19 תזדקק.
20

המומחים מטעם הנתבעים

21
22
23 8. ד"ר ראובן לנגר
24 ד"ר לנגר סבור כי קיים סיכוי לשיפור במצבה של ט', אולם בכל מקרה, היא תמשיך
25 להיות סיעודית:
26

27 "...תמיד תישאר פגיעה מסוימת, אפילו אם תהיה הטבה, היא
28 תצטרך מערכת קצת נוקשה של סדר יום, מאורגנת על ידי אחרים,
29 היא תצטרך לאיזה שהיא השגחה, כאשר היא מתלבשת" [עמ' 221
30 לפר'].

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 יוצא אפוא, כי אף אם תושג עצמאות בחייה, היא תהא חלקית, מזערית ובמיומנויות
2 מסוימות בלבד.
3
4 ד"ר לנגר הניח כי עד למועד הגיע ט' לגיל 18, בשנת 2008, ט' תמשיך להתגורר
5 בבית הוריה ותזדקק לסיועו של מטפל אחד בלבד, מטפל זר, שיתגורר עמה שכן, אף
6 הוריה יסייעו לה במהלך חלק משעות היום והלילה.
7 דומה, כי נשכחה מד"ר לנגר העובדה, שהורי ט' הינם אנשים עובדים, שיש לאפשר
8 להם להתקדם בעבודתם ולא להשקיע מזמנם בסיעוד בתם. לשם כך, יש לשכור
9 שרותיו של מטפל, שהוכשר לכך. ד"ר מטות המליץ כי עד לגיל 18, ט' תקבל הוראה
10 פרטנית:

11 "... אבל הרושם שלי שהפתרון של לימוד בחדר בבית – לא הייתי
12 משנה אותו, אלא ממשיך אותו, במשך 3 שנים לפחות, כדי לראות לאן
13 זה מוביל, משום שהסיכוי שהיא תלמד משהו הוא קטן מאוד לטעמי,
14 אבל גם בשביל הקטן הזה, שווה לי להשקיע מאמץ גדול ואם היא
15 עברה את ההשתלה בשנת 2000 אז יש להניח ש 6-7 שנים של
16 ניסיון ללמד אותה בצורה הזו, מבודדת מהאחרים, נראה לי סביר"
17 [עמ' 216 לפר']
18

19 9. ד"ר לנגר התייחס לצרכיה השונים של ט' כדלקמן:

- 20 • מיזוג – ד"ר לנגר סבור כי לט' אין בעיה של ויסות
- 21 טמפרטורה בגופה ועל כן, היא תזדקק למיזוג מוגבר:

22 "אני לא מצפה שיהיו אצלה בעיות של קור וחום, כיוון שאין נתק של
23 חוט השדרה, הפגיעה שלה לא בחוט השדרה, אלא במרכזים עליונים
24 במוח, לכן לא צפויה הפרעה חום וקור" [עמ' 210 לפר']
25
26

- 27 • ניידות - ד"ר לנגר סבור כי התובעת יכולה להשתמש ברכב רגיל.
28 לטעמו, אין יסוד לחשש שמא היא לא תציית להוראותיו של נהג – בעיקר
29 אם זה מוכר לה וסמכותי כלפיה, כמו אביה – ותתיר את חגורת
30 הבטיחות במהלך הנסיעה. (עמ' 215 לפר').
- 31 • צרכים מיוחדים - ד"ר לנגר סבור שט' זקוקה לטיפולים של ריפוי
32 בעיסוק, אשר עשויים לשפר במידה מסוימת את תפקודה. לטעמו, אין

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 היא זקוקה לטיפול פיזיותרפיה, אשר הומלצו על ידי פרופ' עורי, שכן
2 היא אינה סובלת מהפרעות בתנועה, או מגבלות במפרקים, מה גם,
3 שטפול פיזיותראפי כרוך בשיתוף פעולה, שאינו ניתן להשגה אצל ט'.
4 משכך, ולנוכח העובדה שטיפול פיזיותרפיה לא יסייעו לה בשיפור
5 מידת הריכוז – מתייטר הצורך בהם:

6 "הבעיה שלה בעניין זה, הוא חוסר התקשרות שבין הראש שלה לבין
7 הגפיים, אני רוצה לשלב שהיא תעשה פעולה מסוימת, אני צריך
8 להפעיל את רצונה לעשות את הפעולה הזו ולשם כך, צריך ריפוי
9 בעיסוק" [עמ' 218 לפר'].

10 ד"ר לנגר הטעים, כי הגם שבדרך כלל, יעילותם של הטיפולים בנפגעי ראש
11 מתמצה בתום שלוש שנות טיפול, הרי שבעניינה של ט', הוא ממליץ להמשיך
12 בטיפול בריפוי בעיסוק ובתקשורת, לנוכח הסיכוי, הגם שהינו המזערי, להטבה.
13 לא כן הוא, כאמור, בקשר לפיזיותרפיה (עמ' 219 לפר').

14
15 10. באשר לטיפול הסיעודי, ד"ר לנגר גרס, כי זה יכול להינתן על ידי כל מטפל, גם מטפל
16 זר. לא כן הוא, באשר לסיוע הלימודי, אשר צריך להינתן על ידי מורה דובר השפה
17 העברית (עמ' 221 לפר').
18 באשר לאופיו של המטפל הסיעודי, ד"ר לנגר העדיף את העובד הזר, על פני
19 הישראלי, שכן העובד הזר לטעמו, מגלה מסירות והתמדה למטופליו, יותר מחברו
20 הישראלי, השקוע בענייניו.

21
22 11. באשר לדיור – ד"ר לנגר תמך בהמשך מגוריה של ט' סמוך לבני משפחתה והסכים,
23 כי דיור במפלס אחד ייטיב עמה. יחד עם זאת, לטעמו, יש לשלבה במסגרת חוץ
24 ביתית חלקית, שאם לא כן, הבית יהפוך לבית כלא.
25
26

פרופ' שטיינברג

27
28 12. פרופ' שטיינברג אינו מומחה בתחום השיקום. יחד עם זאת, הוא חיווה את דעתו
29 באשר לתפקודה ויכולותיה של ט' מההיבט הנירולוגי.
30

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 כך הוא תיאר את מצבה:

2 "ש. כשאנחנו מדברים באופן כללי על נזק לאונה הפרונטאלית ואתה

3 קובע לט' יש פגיעה כזו. אני אציג לך מספר סימפטומים ואתה

4 תאמר לי אם הם שייכים לפגיעה של האונה הפרונטאלית

5 ת: בעיות של קשב, כן, למי שיש פגיעה פרונטאלית בהחלט תהיה לו

6 בעיית קשב.

7 ש: העדר גבולות

8 ת: כן, מאוד אופייני.

9 ש: מודעות ירודה לסכנה

10 ת: כן. למעשה זה יותר בעיות שיפוט, הקושי לשפוט מצבים

11 והתמצאות.

12 ש: אם למשל אני אומר לך כעובדה, שט' איננה מסוגלת להתקלח

13 לבד, האם הדבר הזה מתאים למצב שאתה ראית בבדיקות שלך

14 ת: כן

15 ש: אם אומר לך שט' איננה מסוגלת לאכול לבד, האם זה מתאים

16 למה שהצטייר בפניך. למשל לבחור לעצמה אוכל, היא מסוגלת

17 ת: לא

18 ש: להחליט להיזהר ממרק רותח

19 ת: יכולה להיות לה בעיה

20 ובהמשך

21 "ש. כשט' נבדקה על ידך היא לא הגיבה להוראות שלך

22 ת: נכון

23 ש: שוחחתי עם ההורים והם סיפרו לי שהיא נישקה אותך ללא הרף

24 ת: נכון

25 ש: שהיא ניסתה להוריד לך את הכיפה ומשכה לך בזקן ללא הרף

26 ת: נכון

27 ש: ניסתה לאכול דגמים מפלסטיק של מוח שהיו מונחים על השולחן

28 ת: כן, מכל הצעצועים והבובות

29 ש: היא ניסתה לצאת מהחדר כמה פעמים

30 ת: אני לא זוכר את הפרט הזה

31

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 ש: כמומחה, אני אומר לך שהילדה יושבה אצלך בחדר ואחרי 10
- 2 דקות היא רצתה לצאת מהחדר
- 3 ת: זה יהיה סביר מאוד
- 4 ש: אני אומר לך שליוויתי את הילדה ומשפחתה בקניות בסופר.
- 5 אתה ראית את הילדה, זו חוויה קשה ללכת איתה לסופר
- 6 ת: אין ספק
- 7 ש: בהיסח הדעת היא יכולה להוריד שורה שלמה של דברים
- 8 ת: נכון
- 9 ש: זו הסיבה שבגללה כתבת בחוות הדעת שלך שהיא צריכה מיגון
- 10 ונעילה בבית
- 11 ת: כן
- 12 ש: תסכים איתי שהיא מסוכנת לעצמה
- 13 ת: כן, היא צריכה ליווי והשגחה.
- 14 ש: האם ט' מסוכנת לעצמה בגלל בעיות השיפוט שלה
- 15 ת: כן
- 16 ש: האם נכון יהיה להגיד שההבדל בין פגיעה משיתוק מוחין ללא
- 17 פגיעה קוגניטיבית לבין מישהי שהיא לא פגועה מוטורית, אבל
- 18 פגועה מאוד בשיפוט שלה וצריך לרוץ אחריה כל הזמן
- 19 ת: בהחלט
- 20 ש: אם יש לנו אדם שהוא פגוע עמוד שדרה, הוא שוכב במיטה הוא
- 21 יכול להעסיק את עצמו שעה וחצי בשיחה עם חבר, היא יכולה
- 22 להעסיק את עצמה כך
- 23 ת: לא
- 24 ש: המשפחה, במשך השנים, לא לקחה עזרה חיצונית, הם מספרים
- 25 לי ואני מבקש שתאשר לי, ככל שאתה יכול, שזו עבודה מתישה
- 26 מאוד מבוקר עד לילה כל יום
- 27 ת: אני משוכנע בכך. העבודה תהיה קשה גם להורים וגם למטפלת
- 28 ש: אתה יודע שההורים מספרים שט' מובאת למיטה בשעה 21:00
- 29 ועד השעה 01:00 היא לא נרדמת, היא כל הזמן יורדת מהמיטה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

ומחזירים אותה. אתה יודע שצריכים לדבר על ליבה של ט' כדי
שתלך לישון
ת: אני לא יודע את הפרטים האלה, אבל בהחלט יש לילדים
שפגועים פגיעה פרונטאלית בעיות של ויסות זמנים, שיפוט לגבי
צרכים שאנשים אחרים מבינים שזה הדבר הנכון לעשות ברגע
זה. לא בהכרח יש פגיעה במנגנוני שינה ועירות, כי מדובר
במנגנונים אחרים, אבל מדובר בבעיה.
ש: ההורים מספרים לי שלהביא את ט' למצב של שינה לוקח להם 4
שעות, להביא את ט' שתשב 10 דקות מול הטלוויזיה, לוקח
הרבה מאוד זמן ואלו דברים שאישרת שהם מתאימים לפגיעה
שלה
ת: נכון" [עמ' 234 – 236 לפר'].

13. פרופ' שטיינברג תמך אף הוא בגישה לפיה, אין להרחיק את ט' מביתה וממשפחתה:

"העמדה הבסיסית שלי שבית הוא תמיד יותר טוב ממוסד למעט שני
חריגים כלליים וכל מקרה לגופו – האחד, שההורים לא מסוגלים
לטפל בילד והשני – אם מדובר על מחלות, שבהן במסגרת מוסדית
יכול להינתן פתרון טוב יותר. אם מדובר בהרבה אשפוזים, או צורך
בטיפולים מורכבים, אזי הטיפול המוסדי הוא יותר טוב לילד." [עמ'
249 לפר'].

14. גדעון האס, עובד סוציאלי, ערך חוות דעת, על יסוד חוות הדעת המומחים מטעמם

של הנתבעים בתחום השיקום, ביחס לצרכיה המיוחדים של ט'. לגישתו, יש להוציא
ט' מביתה למסגרת חינוכית חוץ ביתית עד הגיעה לגיל 21 ולאחר מכן, לשלבה
בקהילה, במסגרת הוסטל או כל מסגרת טיפולית אחרת.
מר האס הטעים: "אני לא מכיר אף נכה פגוע מנטאלית קשה, שגר בבית לבד, עם
מטפל והכוונה מעל גיל 21" [עמ' 192 לפר'].

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 חרף המלצתו החמה על שילובה של ט' במסגרת הקהילה, מר האס לא ידע לנקוב
2 בשם מוסד או הוסטל בדרום הארץ, אשר יתאים לצרכיה.
3
4 15. מר האס גרס, כי מטפל זר עדיף על פני מטפל ישראלי, חרף בעיות השפה, שכן הוא
5 מצוי טוב יותר, דרך כלל, **בלצורכי** סיעוד, ליווי והשגחה:
6 "המטפל הישראלי לא יודע לשרת ומי שהוא בעל רמה לא ילך לעבוד
7 בסיעוד שזו העבודה הכי תחתונה. המטפלים הזרים שמגיעים או
8 ממזרח אירופה, או ממזרח אסיה, הם ברמה הרבה יותר גבוהה וגם
9 יודעים לשרת וכאשר הם נתקלים בטיפול של מטפל זר, לא יכולים
10 אחרי זה להעסיק מטפל ישראלי" [עמ' 199 לפר']
11
12
13
14

דיון והכרעה בנושא המסגרת הטיפולית המתאימה לט'

15
16
17 16. ט' בת 18, מתגוררת כיום בבית הוריה. לאורך שמונה השנים שחלפו, מאז אבחון
18 המחלה ובמהלך תקופה בת 5,6 שנים, אשר במהלכה, ט' היתה מצויה בבידוד –
19 היא טופלה על ידי אמה, בסיוע א' וכן, בעזרת המשפחה המורחבת, בעיקר סבתה,
20 הגב' ששון.
21 לצידם עמד כל העת, מערך תמיכה מטעם משרד החינוך, אשר העמיד לט' **כשש**
22 **שעות הוראה** שבועיות, משרד הרווחה, אשר העמיד לרשות המשפחה בת שרות
23 לאומי ועוד.
24

25 17. מצבה הרפואי של ט' נדון בהרחבה. אין חולק כי ט' סובלת מנכות בשיעור של 100%
26 כתוצאה מפגיעה מוחית קשה, המשפיעה על תפקודה, הגם שאין היא מוגדרת
27 כסובלת מפיקור. נכותה באה לביטוי בעיקר בהפרעות קשב קשות, חוסר יכולת

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 להתרכז, תנועתיות מתמדת, תקשורת לקויה עם סביבתה, חוסר מודעות לסכנה,
- 2 חוסר שקט וצורך לאו בר-כיבוש לגעת בסובבים אותה, לרבות צורך לנשק או לנשוק.
- 3
- 4 18. הגם שהמומחים חלוקים בשאלת שיעור הנכות הצמיתה שיש להעניק לט', הרי שאין
- 5 מחלוקת ביניהם, כי אף אם יתרחש שינוי בתפקודה, הוא לא יהא דרמטי וט' לעולם
- 6 תהא זקוקה לפיקוח והשגחה.
- 7
- 8 19. הוריה של ט' עומדים בתוקף על כך שבתם תמשיך להתגורר לצידם, ביחידת דיור
- 9 נפרדת, שתיבנה עבורה בסמוך לביתם, שם תהא מטופלת בידי מטפלים צמודים.
- 10 הם מתנגדים נחרצות להעברתה למסגרת חוץ ביתית.
- 11
- 12 20. למעשה, קיימת הסכמה בין המומחים מטעמם של הצדדים, כי אין לעקור את ט'
- 13 ממשפחתה ולהוציאה למסגרת חוץ ביתית מלאה, אף לאחר הגיעה לגיל 21. לפיכך,
- 14 יש לבחון איזו מסגרת הטיפולית ראוי שתיתן לה תוך שמירה על קרבה לביתה
- 15 ומשפחתה.
- 16
- 17 21. עמדת באי כוח הנתבעים, כפי שטענו בסיכומיהם, לפיה על ט' לשהות במסגרת
- 18 החינוך המיוחד עד הגיעה לגיל 21, ולאחר מכן, יש לשלבה במסגרת שיקומית
- 19 במסגרת הקהילה, כגון הוסטל, מעון או מוסד - אינה נתמכת בחוות דעת המומחים
- 20 מטעמם, אשר סברו, כעמיתיהם מטעם התובעים, כי יש להשאיר את ט' בסמיכות
- 21 למשפחתה, אגב שילובה במסגרת חוץ ביתית חלקית, כמו מועדוניות וכד'.
- 22 דעה חריגה השמיע מר האס, אשר המלצותיו סטו מהעמדות שהביעו המומחים
- 23 מטעם הנתבעים, הגם שמתפקידו היה ליישמן.
- 24
- 25 22. אין לקבל אפוא, את עמדת ב"כ הנתבעים, אשר אין לה תימוכין אף בחוות דעת
- 26 המומחים מטעמם.
- 27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 מקובלת עלי הגישה, לפיה על ט' להתגורר ביחידת דיור שתהא סמוכה למשפחתה
2 לבל תינתק ממנה ועמה, מטפל צמוד. יחד עם זאת, עליה לצאת למסגרת חלקית חוץ
3 ביתיות, משך שעות ספורות, מדי יום.
4
5 23. הואיל וכבר מלאו לט' 18 שנים, אין מניעה להעבירה ליחידת הדיור כבר עתה, מבלי
6 להמתין להגיעה לגיל 21. ממילא, חיייה יתנהלו במקביל למשפחתה ובקרבה אליה
7 אף לאחר מעברה ליחידה הנפרדת. אם כך, אין מקום לבצע שינויים מבניים בבית
8 ההורים, לצורך התאמתו לצרכיה המיוחדים. כאשר ט' תהא נתונה להשגחתו
9 הצמודה של מטפל, תופחת במידה ניכרת הסכנה הנשקפת לה כתוצאה משהייתה
10 בבית ההורים, סכנה המתמקדת בעיקר בטיפוס ובריידה במדרגות הבית ואף
11 מהטעם הזה, אין לבצע את השינויים המבניים בבית ההורים.
12
13

אופיו של המטפל ועלותו – עזרה לעתיד

14
15
16 24. הגב' שיפמן תיארה בחוות דעתה את תפקודה של ט' והצרכים הנגזרים מתפקודה:
17 "מבחינת תפקודי היומיום תלויה ט' לחלוטין בזולת. היא אינה שולטת
18 על צרכיה וזקוקה לעזרה באכילה, בהלבשה וברחצה. מאחר שאינה
19 שיפוטית, יש צורך למנוע את גישתה למקרר או לארונות במטבח,
20 עליהם יש מנעולים ובריחים. יש להשגיח על כל צעד ועש שלה ולנסות
21 להבין את רצונותיה כדי להפחית את התסכול ואי השקט. ט' אוכלת
22 אוכל המוגש לפניה בידיה או בכך, היא אוכלת לאט ומתלכלכת ומשום
23 כך, יש צורך בהרבה סבלנות, בהשגחה ואף בעזרה. רוחצים את פניה
24 ליד הכיור ומצחצחים את שיניה. רוחצים אותה באמבטיה. לפעמים ט'
25 משתפת פעולה ולפעמים לא. ט' סובלת מאינוסמניה (חוסר יכולת
26 לישון). לכן, משכיבים אותה בסביבות השעה 21:00. לפעמים היא
27 נרדמת רק לאחר חצות ומתעוררת כמה פעמים ולעיתים אין היא
28 נרדמת כלל. הוריה נאלצים לגשת אליה מספר פעמים כל לילה. ט'
29 מטופלת מסביב לשעון...."

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1
25. הגב' איילה שיפמן גרסה, כי לא ניתן להסתפק במטפל אחד, לסיפוק צרכיה
3 המיוחדים של ט', שכן מדובר בצרכים העולים על אלו של נכה בעל שיעור נכות של
4 100%, הרתוק למיטתו. על המטפל בה להיות בתנועה מתמדת לנוכח חוסר השקט
5 המאפיין את התנהגותה של ט' והתנועתיות המתמדת בה היא מצויה. קשייה
6 להירדם, והעדר סדר יום קבוע בחייה, יחייבו את המטפל בשעות ערנות רבות, אף
7 במהלך הלילה.
8 בנסיבות אלו, הגב' שיפמן המליצה על העסקתם של שלושה מטפלים ישראליים, כל
9 אחד במשרה בת 8 שעות.
10
26. המומחים מטעמם של התובעים, אף הם המליצו על מטפלים ישראליים, **דוברי**
12 השפה העברית בשל הצורך לתקשר עם ט'.
13
27. הגב' מענית שלזינגר, בעלת תואר BA בעבודה סוציאלית ועובדת כמנהלת המחלקה
15 הסייעות הפרטית בחב' כוח אדם וסיעוד "דנאל", ציינה בחוות דעת שהגישה מטעם
16 התובעים, כי בנסיבות המתוארות, יש להעדיף העסקתם של עובדים באמצעות
17 חברת כוח אדם, כדי להבטיח רצף בעבודתם. כמובן, שעלות העסקת עובדים בדרך
18 זו גבוהה יותר ועומדת על סך של 30,474 ₪ (כולל מע"מ). עלות העסקתו של עובד
19 ישראלי במישרין על ידי המטופל, מגעת לסך של 22,167 ₪ + נסיעות. מנגד, עלות
20 העסקתו של עובד זר, מגעת לסך של 8,261 ₪ לחודש ובהתאם לחוות דעתו של מר
21 האס, לסך כולל של כ – 7,188 ₪.
22
28. בסיכומיהם, ב"כ התובעים עתרו להעסקתם של מטפלים (ישראלים) בעלות חודשית
24 של 26,000 ₪, המהווה לדבריהם "פשרה" בין העסקה באמצעות חברת כוח אדם
25 לבין העסקה במישרין. בנוסף, עתרו לפיצוי בגין שירותי ניקיון, קניות ומשק בית, משך
26 שעתיים בכל יום, בתמורה לסך של 35 ₪ לשעת עבודה.
27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

29. ב"כ הנתבעים טענו מנגד, כי ניתן להסתפק בהעסקתו של מטפל זר, אשר יתגורר בביתה של ט' ויספק את כל צרכיה. טענתם נסמכת, על העובדה לפיה עד עצם היום, המשפחה כלל לא נזקקה למטפל חיצוני, ללמדך, כי די בסיועו של עובד זר כדי סיפוק צרכיה של ט'.
30. ברי, כי הטפול בט' קשה ומייגע. הפרעות הקשב הקשות מהן היא סובלת והשלכותיהן על התנהגותה ותפקודה מכבידים על אלו העוסקים במלאכת הטיפול בה. על כן, מקובלת עלי הגישה לפיה, מטפל אחד יתקשה לשאת לבדו בנטל. יחד עם זאת, איני סבורה, כי יש מקום להעסקתם של שניים או שלושה מטפלים, כפי שגורסים התובעים.
- נחה דעתי, כי השילוב בין העסקתו של מטפל זר, אשר ישהה עם ט' לאורך שעות היממה ויספק את צרכיה הסיעודיים, לרבות ניקיון, קניות ואחזקת משק הבית ומטפל ישראלי, אשר ישהה במחיצתה כ-8 שעות במהלך היממה – יהווה מענה הולם לסיפוק צרכיה של ט'.
31. איני רואה פסול בהעסקתו של מטפל זר. ניסיון החיים מלמדנו, כי למטפלים הזרים יתרונות ומעלות, אשר המטפלים הישראליים אינם ניחנים בהן. כך נמצא, כי בדרך כלל, המטפלים הזרים מסורים ונאמנים יותר, כמו גם, נכונים למלא כל מטלה, אף אם קשה היא, מכבידה ובלתי נעימה. רצונם העז להשתלב במקום עבודתם, מדרבן אותם להשקיע בלימוד השפה וקליטתה. אף ללא שפה רהוטה, הם ניחנים, דרך כלל, ביכולת לתקשר היטב עם מטפליהם.
- השילוב בין שני מטפלים, זר וישראלי, יאפשר למטפל הזר לשאת בנטל הסיעודי בעוד שהמטפל הישראלי יתמקד בטיפול האישי בט', או אז, המטפל הזר יתפנה למטלות הבית ולמנוחה.
32. יש לזכור, כי בנוסף לשני המטפלים, ט' תשתלב בטיפולים ובעיסוקים במסגרות חוץ ביתיות, אשר יפחיתו מהעומס הרובץ על מטפליה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

33. עלות העסקתם של המטפלים תעמוד על סך כולל של 16,000 ₪ לחודש, הכולל
עלות עובד זר בסכום של כ – 8,000 ₪ לחודש ועלות עובד ישראלי, אשר יעבוד
משרה בת 8 שעות (כולל שעות חריגות בחגים ושבבות), בהעסקה ישירה, בסך של
8,000 ₪ לחודש (כולל נסיעות).

34. לפיכך, הפיצוי בגין עזרת הזולת לעתיד, על בסיס עלות חודשית של 16,000 ₪,
למשך תוחלת חייה של התובעת עד הגיעה לגיל 82 שנה, יעמוד על סך של
5,493,398 ₪ (מהוון).

עזרת הזולת לעבר

35. בחודש מאי 2000, ט' עברה השתלת מח עצם. להשתלה קדמו הליכים רפואיים
שכללו בדיקות, התייעצויות ובירורים במרכז הרפואי בירושלים. בנוסף, היא עברה
טיפול שיניים בהרדמה כללית, לצורך מניעת מקורות זיהומיים אפשריים בגופה עובר
להשתלה.

36. בשל הסיכונים הכרוכים בהשתלת מח עצם להיווצרותם של זיהומים, היה על ט'
לשהות בבידוד לאורך תקופה בת 5 שנים לאחר ההשתלה.
בשנתיים הראשונות, הבידוד היה מוגבר וכלל הימנעות מחשיפה לילדים ולמבוגרים
לרבות הימנעות מחשיפה לשמש וכן, חלו עליה הגבלות שונות בתחום המזון. כמו כן,
ננקטו אמצעים חריגים בתחום ההיגיינה והניקיון. הבידוד הוסר בשלבים ומאז שנת
2005-2006 ט' חופשייה להסתובב ללא הגבלה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 הגב' ששון הינה סבתה של ט'. בתצהירה ציינה, כי ממועד גילוי המחלה ועד עצם
2 היום, היא מסייעת רבות למשפחה וכן, נוטלת חלק בחינוכה של ט'. לדבריה, כיום,
3 היא נמצאת לפחות פעם בשבוע בבית התובעים.
4
- 5 38. בשנה וחצי הראשונות שלאחר ההשתלה, היא שהתה בבית התובעים, ארבעה ימים
6 בשבוע ברציפות וסייעה בכל מטלות הבית. בשנה וחצי שלאחר מכן, היא צמצמה את
7 שהותה ליומיים בשבוע ובשנה שלאחר מכן, שהתה שלושה ימים רצופים מדי
8 שבועיים. בנוסף, היא הגיעה כחמישים פעמים נוספות, על בסיס יומי כאשר הדבר
9 נדרש, כדי לאפשר להורים לצאת יחדיו מהבית.
10
- 11 39. בעדותה ציינה, כי במהלך השנים 1995-1999 התובעים התגוררו בביתה והיא
12 טיפלה בט', כשם שכל סבתא מטפלת בנכדתה. באותה תקופה, נוצרה קרבה
13 מיוחדת ביניהן.
14
- 15 40. הגב' ששון ציינה, לאחר השתלת מח העצם, הטיפול בט' חרג מטיפול סביר ורגיל
16 שמקבל ילד בן גילה.
17 התובעים והיא עצמה, נשאו בנטל הטיפול המוגבר בה, במיוחד בתקופת הבידוד
18 הארוכה, על המגבלות שהיו כרוכות בה. לטיפול האינטנסיבי בט' הצטרף הטיפול
19 באחותה ז', שנאלצה להתגורר בבית סבתה במשך תקופה לאחר ההשתלה.
20
- 21 41. התובעים מבקשים להעמיד את סכום הפיצויים בגין עזרת הזולת לעבר על בסיס
22 עלות חודשית בסך 20,000, החל מחודש מאי 2000 ועד למועד פסק הדין ובסה"כ
23 1,680,000 ₪. בנוסף הם עותרים לפסוק לזכות הגב' ששון, סכום של 60,000 ₪,
24 בגין העזרה והליווי המוגברים שהעניקה לט' ולאחותה ז', עובר להשתלה ובתקופה
25 שלאחריה.
26 לטענתם, תקופת הבידוד דרשה סיוע מוגבר מטעמים ומכאן דרישתם לפיצוי בשיעור
27 הנקוב.
28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

42. הנתבעים טוענים, כי התביעה למתן פיצוי בגין סיוע מוגבר, במהלך תקופת הבידוד
מהווה הרחבת חזית, שכן רכיב זה לא הוזכר בכתב התביעה ועל כן, יש לדחות את
התביעה, ככל שהיא נוגעת לרכיב נזק זה.
הנתבעים העמידו את הפיצוי בגין עזרת הזולת לעבר, על סכום גלובאלי בסך של
200,000 ₪, שמשמעו כ- 2,380 ₪ לחודש.

43. ההלכה הפסוקה מכירה בזכותם של בני משפחה לפיצוי בגין העזרה והסיוע שהגישו
לנפגע, בדומה לפיצוי המגיע לעובד בשכר. על-כן אין לקבל את טענת הנתבעים
לפיה, התובעים אינם זכאים לפיצוי, הואיל ולא שכרו שירותיו של מטפל בשכר לאורך
השנים (ראה ע"א 1164/02 קרנית בן חיון (תק על 2005 (3) 1492).
בע"א 6720/99 מתן פרפרה נ. ארתור גולדן ואח' (פסק דין מיום 28.8.05), קבע
בית המשפט, מפי כב' השופטת א' חיות:

"... בני המשפחה בחרו שלא להעסיק עובד חיצוני ולקחו על עצמם
את נטל סיעודו של המערער והטיפול בו. מצב דברים זה נמשך...
בנסיבות אלה, אני סבורה כי בקביעת הפיצוי בגין סיעוד בתקופה זו,
אין מקום להביא בחשבון את עלות צרכיו היומיומיים של העובד כגון:
מזון, לינה, כביסה וכיוצא באלה, שכן אלה נחשכים במקרה זה. אך
פרט למרכיב זה, אינני סבורה כי יש לגרוע סכומים כלשהם מעלות
הסיעוד המגיעה למערער אך משום שזה ניתן לו במלואו על ידי בני
משפחתו".

יחד עם זאת, בתי המשפט נוהגים לפסוק בגין העזרה לזולת בעבר, לרבות הוצאות
אחרות שנגרמו בעבר, על דרך האומדנה, ובלבד שהונחו בפניהם ראיות לביסוס
העזרה שניתנה וההוצאות שהוצאו.

44. לאחר ששקלתי את טיעוני הצדדים הגעתי למסקנה, כי יש להעמיד את הפיצוי בגין
עזרת הזולת על סך של **650,000 ₪**.

איני רואה לנכון לזכות את הגב' ששון בפיצוי נפרד. הגב' ששון אינה צד להליך ועל
כן, אין היא זכאית לסעד המבוקש. התובעים יהיו רשאים להעניק לה כל סכום
שייראה להם כראוי ונכון, מתוך סכום הפיצוי הפסוק.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע**תאריך: 01/09/2008****בפני: כב' השופטת ורדה מרוז**

1

2

פיצוי בגין עזרה בניקיון ומשק בית

3

4 45. התובעים עותרים לפיצוי בגין העסקת עזרה בעבודות ניקיון ומשק בית, לעבר בסך
5 של 71,297 ₪ ולעתיד, סך של 360,546 ₪. לטענתם, עובר לגילוי מחלתה של ט',
6 הם לא נזקקו לשירותיה של עוזרת בית ואילו מיד לאחר התפרצות המחלה ובשל
7 העומס הכרוך בטיפול בט', הם נאלצו להעסיק עוזרת בית באופן קבוע ובתדירות של
8 פעם בשבוע, משך 5 שעות.

9

10 46. הנתבעים מתנגדים למתן פיצוי בגין רכיב הנזק הנדון, המהווה לטענתם כפל פיצוי,
11 שכן הוא נבלע בפיצוי בגין עזרת צד ג'.

12

13 47. מקובלת עלי טענת הנתבעים.

14 הפיצוי שנפסק לתובעים בגין עזרת הזולת לעבר, כולל את רכיב העזרה בניקיון
15 ועבודות משק הבית. טענת התובעים, לפיה עד לפרוץ המחלה, הם לא העסיקו
16 עוזרת בית – אין בה ממש לנוכח העובדה לפיה, עד לשנת 1999, סמוך לפרוץ
17 מחלתה של ט', הם התגוררו בביתה של הגב' ששון, אשר דאגה לכל מחסורם.
18 חזקה על התובעים, אשר לימדו על עצמם, כי הינם אנשים עסוקים, המקדישים את
19 מיטב זמנם בעבודה ובלימודים, כי אם היו מחזיקים במשק בית עצמאי, כי אז, היו
20 נזקקים לשירותי עזרה וניקיון, אף טרם פרוץ מחלתה של ט'. זאת ועוד, במהלך
21 השנים הללו המשפחה גדלה ואף מהטעם הזה, נזקקה לסיועה של עוזרת בית.
22 יוצא אפוא, כי שירותי הניקיון שהתובעים שכרו משרתים את כל בני הבית ועל כן, אין
23 להטיל את עלותם על הנתבעים.

24

25 48. באשר לפיצוי בגין הוצאות ניקיון ומשק בית לעתיד – נקבע, כי למטפל הזר שיתגורר
26 יחד עם ט' בדירתה יהא הפנאי לעסוק גם בעבודות ניקיון ואחזקה.
27 אשר על כן, אין לזכות את התובעים בפיצוי נפרד בגין ראש נזק זה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

2

3

4 49. אין חולק, כי ט' נאלצה להפסיק את לימודיה בבית הספר, עקב התפרצות מחלתה,

5 השתלת מח העצם והבידוד, בו היתה שרויה לאורך שנים.

6 משרד החינוך העמיד לרשותה 12-14 שעות לימוד שבועיות, באמצעות מורה

7 שהגיעה לביתה.

8 התובעים טוענים, כי הינם זכאים לפיצוי בגין שעות לימוד נוספות, שהם עצמם

9 העמידו לט', מכוח המלצה לפיה עליה ללמוד 20 שעות שבועיות, לפחות.

10 לדבריהם, שעות הלימוד הוענקו לט' בעיקר על ידי הסבתות, שתיהן מורות המצויות

11 בפנסיה.

12 על יסוד פסק דין שניתן בת.א. 10654/97 ענת אמבר ואח' נ. מרגלית אנגל ואח' –

13 שם הוערכה שעת עלות מורה לחינוך מיוחד בסך 750 ₪, עותרים התובעים להעריך

14 שעת עלות הלימוד של הסבתות, אשר הן אינן מורות לחינוך מיוחד, על סך של 150

15 ₪, לפי 8 שעות שבועיות לאורך כ – 6 שנים ובסה"כ התובעים מעמידים את

16 תביעתם בגין ראש נזק זה על סך 446,267 ₪.

17

18 50. הנתבעים טוענים, כי עד לשנת 2005, שומה היה על ט' לשהות בבידוד אשר מנע

19 מבעדה לקבל שעות חינוך מיוחד. משנה זו ואילך, היה סיפק בידה ליהנות

20 מיתרונותיו של החינוך המיוחד אשר לשיטתם, היתה יכולה לקבלו במסגרת חינוך

21 מיוחד חוץ ביתי. הנתבעים מפנים לעדויותיהם של פרופ' שטיינברג וד"ר לנגר, אשר

22 לא שללו את שילובה של ט' במסגרות חינוך חוץ ביתיות ואף המליצו על אפשרות

23 שילובה בכיתות לימוד בבית לוינשטיין – המלצה אשר באי כוח הנתבעים דחו, שכן

24 לטעמם, חינוכה של ט' במקום מגוריה עדיף על פני מעבר המשפחה כולה לאזור

25 רעננה, על כל המשתמע מכך.

26 יוער, כי הפתרון המוצע על ידי באי כוח התובעים, לשלב את ט' בכיתות לימוד בבית

27 לווינשטיין ובתוך כך, להעתיק את מגורי המשפחה לרעננה לפרק זמן של כ – 3 שנים

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 אינו עולה בקנה אחד עם העקרון הבסיסי של דיני הנזיקין, שעניינו השבת המצב
2 לקדמותו.
- 3
- 4 51. שאלת חינוכה של ט' קשה ומורכבת. האפשרות שהועלתה, לשלב את ט' בכיתת
5 לימוד בבית לוינשטיין או בבית החולים תל השומר, אינה ריאלית על פניה. היא אף
6 לא רקמה עור וגידים, שכן לא הוצגה תוכנית לימודים, שניתן ליישמה על ט' ולפיה,
7 אכן ניתן לשלבה בכיתות לימודים קיימות. יוער, כי אף אם קיימות הכיתות
8 המדוברות, עובדה הדורשת ראיה – הרי שלא סביר להעתיק את מגורי המשפחה
9 כולה, אשר מרכז חייה בדרום הארץ – לרעננה, אך ורק כדי לאפשר את לימודיה של
10 ט' לפרק זמן מוגבל.
- 11
- 12 52. יש לזכור, כי את שיעורי הריפוי בעיסוק, לרבות הטיפולים האחרים אשר נועדו
13 לתחזק את ט' ולשפר את תפקודה, ניתן לספק לה באזור מגוריה, במסגרות חוץ
14 ביתיות חלקיות, או במועדוניות. לפיכך, אין להרחיק לכת ולנדוד למרכז הארץ.
- 15
- 16 53. התובעים סומכים את תביעתם ברכיב נזק זה, על תצהירה של או', אשר הצהירה כי
17 הומלץ בפניה ליתן לט' 20 שעות לימוד שבועיות. להמלצה זו אין תימוכין במסמכים
18 או בראיות. העובדה, לפיה משרד החינוך הסתפק בהעמדת 12–14 שעות לימוד
19 לרשותה מלמדת, כי לשיטתו, די בהקצבת שעות לימוד אלו, בהינתן מצבה הרפואי
20 המיוחד של ט'.
- 21
- 22 54. אין חולק, כי לט' בעיות קשב קשות, המקשות עליה את יכולת הריכוז מעבר לדקות
23 ספורות בלבד. לא מן הנמנע, כי מהטעם הזה, פרק זמן של 20 שעות לימוד שבועיות
24 יכביד על ט' ויהא מעל ליכולתה.
- 25
- 26 55. איני סבורה שהתובעים זכאים לפיצוי בגין חינוך בית, עבור הזמן שהסבתות הקדישו
27 לנכדתן בהקניית ידע ולימוד, ככל שהדבר ניתן. דומה, כי הקניית הידע והלימוד נעשו
28 מתוך בחירה ולא מתוך חובה לעמוד במכסת שעות לימוד שבועיות ובעיקר, כדי

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע**תאריך: 01/09/2008****בפני: כב' השופטת ורדה מרוז**

- 1 להעביר את זמנן בנעימים עם נכדתן. אין בעובדה שהן בחרו לבלות עמה אגב
2 העסקתה בלימוד, ככל שידה משגת, כדי להקים לתובעים עילה לפיצוי בגין מלאכתן.
3 יש בתביעה זו משום כפל פיצוי.
4
5 56. אין ספק, כי הסבתות פעלו מתוך אהבה ולא לשם קבלת תמורה. יחד עם זאת, הן
6 ראויות לגמול על תרומתן, מתוך הפיצוי הכספי שישולם לתובעים בגין רכיב הנזק
7 שעניינו עזרה לזולת. חובתם המוסרית של התובעים תדריך אותם בסוגית חלוקת
8 הפיצוי בין קרוביהם, אשר סייעו להם, לפי שיקול דעתם.
9
10 57. התובעים עותרים לפצותם בגין הוצאות עודפות שנגרמו להם, לטענתם, לרכישת ציוד
11 מתאים ללימודיה של ט' בביתה, הכולל לוח, בריסטולים, דבקים, ניירות צבעוניים
12 וכד'. התובעים העמידו את הפיצוי על סך של 6,000 ₪ לשנה וסה"כ סכום של
13 48,432 ₪ בגין 7 שנים.
14 לא הוצגו ראיות להוכחת הנזק הנטען. כלל לא ברור, אם לתובעים היו הוצאות
15 עודפות, בהינתן ההוצאות שעל הורים להוציא בגין בתם הלומדת בבית הספר,
16 רוכשת ספרי לימוד, מחברות וציוד, נטלת חלק בטיולים, הצגות ופעילויות חברתיות.
17 אשר על כן, אין לזכותם בפיצוי נוסף.
18

הפסדי שכרה של האם – לעבר ולעתיד**הפסד שכר לעבר**

- 19
20
21
22 58. עיקר הנטל בטיפול בט' נפל על כתפי האם או'. בעת גילוי המחלה, או' החזיקה
23 בתואר שני בפילוסופיה (בהצטיינות) וכן, סיימה את לימודיה בבית ספר למשפטים
24 והיתה בעיצומה של תקופת התמחות, בבית משפט שלום בבאר שבע, אצל כב'
25 הנשיא (דאז), השופט אליגון.
26
27 59. או' גורסת, כי במקביל ללימודיה ולהתמחותה בבית המשפט, היא עבדה במעבדות
28 השינה "מילניום" בבאר שבע, במשרה חלקית, כפקידה טכנית ועוזרת מחקר וכי

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 שכרה החודשי הממוצע, בשנת 2001 עמד על סך 12,441 ₪. לדבריה, מחלתה של
 2 ט' גרמה להוצאות מרובות והמשפחה נקלעה למצוקה כלכלית, אשר בעטייה, היא
 3 נאלצה להוסיף שעות עבודה במהלך אותה שנה, אותן ביצעה בלילות, בביתה
 4 ותוגמלה בהתאם. מכאן הסברה לשכרה הגבוה באותה שנה. לדבריה, בסוף שנת
 5 2001, כוחה לא עמד יותר בנטל הכבד ועל כן, היא צמצמה את שעות עבודתה
 6 ובהתאם, שכרה ירד, תחילה לסך של 6,313 ₪ במהלך שנת 2002, לאחר מכן,
 7 לסך 6,000 ₪ בשנת 2003 ולבסוף, לסך 5,000 ₪ במהלך שנת 2004. לפיכך,
 8 הפסד השכר הממוצע לחודש, מעבודתה במעבדת השינה עומד לטענתה, על סך של
 9 7,259 ₪ לחודש – ההפרש בין 5,000 ₪ ל – 12,441 ש"ח.
 10
- 11 60. או' הוסיפה, כי אלמלא מחלתה של ט', היתה צפויה לה קריירה נוספת, מזהירה
 12 לדבריה, כעורכת דין עצמאית ובמקביל, היא התכוונה להמשיך בעבודתה החלקית
 13 במעבדת השינה, למצער, עד אשר הקריירה בתחום עריכת הדין תתבסס, או אז,
 14 היא תזנח בהדרגה את עבודתה במעבדה.
 15
- 16 61. ב"כ התובעים טוענים בסיכומיהם, כי "ניתן להעריך ללא כל קושי ובצניעות רבה שאו'
 17 יכולה הייתה להגיע לשכר התחלתי של 18,441 ₪ (לפחות 6,000 ₪ מעבודתה כעו"ד ו
 18 – 12,441 ₪ במעבדת השינה)" [עמ' 61 לסיכומי התובעים].
 19 הואיל ושכרה האחרון עמד על סך של 5,182 ₪, טוענים התובעים, כי יש לחשב את
 20 הפסדי שכרה של או' לעבר, לתקופה שבין ינואר 2002 ועד היום על בסיס הפסד
 21 שכר חודשי מינימאלי בסך של 13,259 ₪. על כן, יש לפצותה בגין הפסד שכר לעבר
 22 בסכום העומד על סך של 897,527 ₪ (כולל ריבית מאמצע התקופה).
 23
- 24 62. כדי לעמוד מקרוב על טיעוניה של או', ראוי לעמוד על נקודות ציון בדרכה
 25 המקצועית והאישית:
 26

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 או' נישאה לא' בשנת 1990 ובתאריך 29.10.1990 נולדה *
- 2 ט'.
- 3 את לימודי התואר הראשון בפילוסופיה ומדעי המדינה *
- 4 באוניברסיטת בן גוריון או' סיימה בשנת 1987.
- 5 את לימודי התואר השני בפילוסופיה, היא סיימה בשנת 1992, ושימשה כעוזרת *
- 6 הוראה במחלקה לפילוסופיה באוניברסיטת בן גוריון.
- 7 בין השנים 1994-1995 עבדה כמורה בבית ספר תיכון מקיף א' בבאר-שבע. *
- 8 בשנת 1996 נולדה בתה ז'.
- 9 בשנים 1995 – 1999, היא למדה לימודי תואר ראשון במשפטים במכללת *
- 10 רמת גן.
- 11 בתקופת הלימודים, התגוררה המשפחה בבית הוריה של או' בנווה מונסון. *
- 12 משנת 1997 ואילך היא החלה את עבודתה במעבדת שינה "מ.ב.א.ט" (כיום
- 13 "מילניום") בבאר שבע, כפקידה טכנית וכעוזרת מחקר ומאז הצטרפותה
- 14 ללשכת עורכי הדין, אף כיועצת משפטית, לטענתה.
- 15 מעבדת השינה מוחזקת ומנוהלת על ידי פרופ' טל- מומחה לאף אוזן גרון מבית
- 16 חולים "סורוקה". המעבדה מצויה בקשרי עבודה עם א', המנהל מעבדת מחקר
- 17 לשינה בבית חולים "סורוקה".
- 18 בין השנים 1998 – 2001, או' עבדה כטרומ מתמחה וכמתמחה בבית *
- 19 משפט השלום בבאר-שבע אצל כב' הנשיא דאז השופט אליגון. במקביל, היא
- 20 המשיכה בעבודתה במעבדת השינה, כך לדבריה.
- 21 בחודש אוגוסט 1999, עברה המשפחה להתגורר בישוב מיתר שליד באר- *
- 22 שבע.
- 23 בשנת 2000 נולד בנה אה', זמן קצר לאחר גילוי מחלתה של ט'. *
- 24 החל משנת 2001, או' חברה בלשכת עורכי הדין. *

63. תלושי השכר של או'

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 עיון בתלושי השכר של או' מעלה, כי בשנת 1999 עמד שכרה הבסיסי על סך של
2 6500 ₪ ומדי חודש שולמה לה פרמיה, בסכומים משתנים; 12,500 ₪, 5,900 ₪,
3 1500 ₪ ועוד.
4 בשנת 2000 עמד שכרה של או' על 6,500 ₪ בין החודשים 01-04 ו- 08-10 ועל סך
5 4000 ₪, בין החודשים 05-08/2000.
6 באותה שנה, 2000 או' ילדה את בנה השלישי, ויצאה לחופשת לידה. בתום חופשת
7 הלידה, היא גרסה, כי חזרה לעבוד בהיקף מצומצם. באשר לשכר ששולם לה, אשר
8 היה גבוה במיוחד – ככפל השכר הממוצע במשק – או' הסבירה כי מדובר בפדיון ימי
9 חופשה ומחלות שהספיקה לצבור עובר לחופשת הלידה.
10 בשנת 2001 עמד שכר היסוד שלה על 9000 ₪ לחודש, בתוספת 4000 ₪ בגין
11 פרמיות, עבור החודשים ינואר עד ספטמבר 2001 ועבור חודש דצמבר 2001 שולם
12 לה שכר בסכום כולל של 14,300 ₪ ברוטו.
13
14 64. כעולה מתצהירה, בתאריך 10.2004 או' השתכרה מעבודתה במעבדת השינה, כ-
15 6,000 ₪.
16

טענות הנתבעים

17
18
19 65. הנתבעים טוענים, כי מהעדויות שניתנו ותלושי השכר שהוצגו ביחס לעבודתה של או'
20 עולה, כי עבודתה במעבדת השינה, הינה פיקציה, שנועדה לסייע לה ולתמוך בה
21 באמצעות המשכורת ששולמה לה, מבלי שעבדה בפועל.
22

23 66. את טענותיהם סומכים הנתבעים על העובדות הבאות:
24

25 מדובר בשכר גבוה לאין שיעור מהשכר הממוצע במשק, אשר אינו
26 עולה בקנה אחד עם שעות עבודתה המוצהרות של או', מה גם,
27 שהיא כלל לא הציגה ראיות למספר השעות בהן עבדה והסתפקה
28 בהצהרה, לפיה מיעטה לעבוד בשל מחלתה של ט'.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

תלושי השכר לחודשים 08-10/99 ו- 12/99 מלמדים על פרמיות בסכומים גבוהים שקיבלה וזאת בניגוד לתשובותיה לשאלון, לפיהן היא כלל לא קיבלה הטבות שכר ופרמיה במסגרת עבודתה.

התשלומים הגבוהים ששולמו לה, אינם מתיישבים עם צבירה לכאורה, של ימי חופשה ומחלה, עובר ללידת בנה, לנוכח המסגרת המצומצמת של עבודתה. כאשר נשאלה על כך, השיבה כי אין היא מנהלת חשבונות, ללמדך כי אין בפיה הסבר מניח את הדעת לפשר התשלומים הגבוהים.

העובדה לפיה, או' בחרה שלא לדווח ללשכת עורכי הדין על עבודתה במעבדת השינה, תומכת במסקנה כי מדובר בפקציה, ללמדך, כי עבודתה לכאורה במעבדה כלל לא פגעה בעבודתה כמתמחה – עובדה אשר על פניה, אף היא אינה מתיישבת עם ההיגיון והמציאות.

עבודתה המאומצת בשני המקומות, כנטען על ידה, אינה מתיישבת עם נסיבות חייה באותה עת, הסערה שהתחוללה בחייה, כפי שהיא עצמה תיארה אותה, עם גילויי סימני המחלה אצל ט' ולאחר מכן, אבחונה כחולה במחלה ובתוך כך, לידת בנה השלישי והטיפול בבתה ז', אשר סבלה מהשפעות לוואי לאחר שתרמה מח עצם לאחותה ט' – כל אלו אינם מתיישבים זה עם זה.

סתירות שהתגלו בגרסתה, ביחס להגדרת תפקידה במעבדת השינה – מעוררות ספק באשר למהימנותה. כך, או' הגדירה את

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 תפקידה כפקידה טכנית ועובדת מחקר ומאז שקיבלה את
2 הסמכתה כעורכת דין, אף כיועצת משפטית. א' הגדיר את
3 עבודתה כאדמיניסטרציה ובקרת איכות.

4
5 א' גרסה בעדותה, כי בסוף שנת 2000 היא הפחיתה משעות
6 עבודתה, עקב הזמן שהקדישה לטיפול בט', דא עקא, שכרה
7 הבסיסי לא השתנה עקב הקיצוץ בשעות עבודתה. היא לא
8 השכילה ליתן הסבר לפשר הדבר.

9
10 א' לא' שני ילדים נוספים, קטנים יותר, אשר אף הם דורשים
11 טיפול והשגחה. בנסיבות אלו, אף ללא מחלתה של ט', נבצר
12 מבעדה להשקיע את כל כולה בבניית הקריירה שלה כעורכת דין
13 בשילוב עם עבודתה במעבדת השינה. זו אף זו, היא כלל לא
14 ניסתה לעבוד בתחום עריכת הדין ועל כן, הצלחתה המשווערת
15 נסמכת על הרהורי ליבה.

16
17 בכתב התביעה, טענו התובעים כי הפסדי השתכרותם לעבר
18 עומדים במשותף על הסך של 400,000 ₪. בסיכומיהם, הם
19 הרחיבו את החזית והעמידו את דרישתה של א' בלבד לכדי כפל
20 הסכום הנתבע ואף מעבר לכך. די בטעם הזה, כדי לדחות את
21 תביעתם ברכיב נזק זה.

22
23 דרישת א' לפיצוי בגין הפסד שכר לעבר מהווה כפל פיצוי,
24 לנוכח הפיצוי שתבעה בגין העזרה שהיא העמידה לבתה בעבר.

25
26 באי כוח הנתבעים מסכמים את טענותיהם, באשר להפסד שכרה של א' לעבר כך:
27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

"מהאמור לעיל עולה בבירור, כי או' מקבלת שכר (+ בונוסים ופרמיות) מקום בו היא אינה עובדת כלל ועל כן, אין כל ממש בטענתה כי נפגע כושר השתכרותה. ... לא ניתן לתת אמון באיזו משלל גרסאותיה". [עמ' 62 לסיכומי הנתבעים].

הפסד שכרה של או' – סיכום

הפסד שכר לעבר

67. טענות הנתבעים אינן משוללות יסוד. תמיהות רבות מעוררת גרסתה של או' ביחס לעבודות שעבדה וההכנסות שצברה בגין. גדולה מכולן היא התמיהה - הכיצד הצליחה או' לשלב שעות עבודה כה מרובות, שהניבו הכנסה הגדולה כמעט פי שלוש מההכנסה הממוצעת במשק - בשנת 2001, השנה הסוערת שבחייה - זמן קצר לאחר אבחון מחלת בתה וסמוך לאחר השתלת מח העצם בגופה, כאשר היה עליה לשמור על בידודה המוחלט ובה בעת, לסעוד את בתה ז', שסבלה מהשפעות לוואי כתוצאה מתרומת מח העצם שתרמה לאחותה ואם באלו לא די, הרי שבנה אה', נולד אף הוא באותה תקופה - הכיצד בתוך כל אלו, או' הצליחה לכאורה, לעבוד לילות שלמים, כדי לקדם את הכנסתה?!

68. התמיהות גוברות, לנוכח מארג היחסים המיוחד שהיה בין א', המכהן כמנהל מעבדת שינה מחקרית בבי"ח "סורוקה", לבין מעבידה של או', פרופ' טל, שמנהל מעבדת שינה מסחרית. או' לא כפרה בקיומם של יחסי ידידות בין בעלה למעבידה. ברי אפוא, כי מקום עבודתה היה "ידידותי" ואין לשלול האפשרות, כי יחסי הגומלין בין

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 שתי המעבדות, כמו גם, בין א' לפרופ' טל, השליכו על תנאי עבודתה וגובה שכרה
2 של או'. אף אין להוציא את האפשרות, לפיה פרופ' טל ביקש לסייע לחברו א', לנוכח
3 האסון שפקד אותו, עם התגלה דבר מחלתה של בתו, באמצעות תמיכה כספית
4 עקיפה, על ידי תשלום שכר מוגדל לאשתו.
5
6 זאת ועוד, לגרסת בעלה א', אלמלא מחלתה של ט', היה לאיל ידו להוסיף להכנסת
7 משפחתו סכום נכבד של כ - 1,086,147 ₪, לאורך השנים שחלפו ממועד גילוי
8 המחלה. אם אכן כך, האם לא היה מקום לצפות ממנו, כי דווקא הוא יירתם לחילוץ
9 של המשפחה ממצוקתה הכלכלית אליה נקלעה?! האם בנסיבות הללו, סבירה
10 גרסתה של או', לפיה היא נשאה על גבה, לצד הטיפול בילדיה, בייחוד בט', גם את
11 עול פרנסת משפחתה?
12 גרסתה בלתי סבירה בעליל.
13
14 70. איש ממעבידיה של או' לא התייצב לעדות, למתן הסבר לפשר הסתירה הברורה
15 שעלתה, בין שעות עבודתה המועטות לבין התמורה הגבוהה שקיבלה. אף בכך יש
16 כדי לעורר ספק במהימנות גרסתה.
17
18 71. מכלול הנסיבות מוביל למסקנה, כי אין לתת אמון בגרסתה של או', ביחס לגובה
19 הכנסתה הנטענת וההפסדים שנגרמו לה לכאורה, בעטייה של מחלת בתה.
20
21 72. אף להצלחה שצפתה מעבודתה כעורכת דין – אין תימוכין. דומה, כי או' אינה
22 מעריכה נכונה, את הקשיים הטמונים במקצוע עריכת הדין ומה קשה הדרך להצלחה
23 עסקית. סברתה לפיה, היה ביכולתה לפתח קריירה כעורכת דין עצמאית אשר
24 בגדרה היתה מרוויחה, כבר בתחילת דרכה, סך של 6,000 ₪ נטו, לצד עבודתה
25 במעבדת השינה ובתוך כך, לגדל שלושה ילדים – יש בה יומרנות שאינה מעוגנת
26 במציאות וזאת, מבלי להקל ראש בכישוריה. הדברים הינם בבחינת קל וחומר לנוכח
27 העובדה שאו' מעולם לא עבדה כעורכת דין ועל כן, גרסתה אינה אלא ספקולציה.
28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

73. העולה מכל האמור לעיל, הוא כי או' לא הרימה את הנטל המוטל עליה, להוכיח את הפסדי שכר שנגרמו לה, כטענתה. לפיכך, היה מקום לדחות את תביעתה ביחס לרכיב נזק זה, מה גם, שהפיצוי שנפסק לתובעים בגין עזרת הזולת לעבר, מהווה פיצוי אף בגין הפסד השתכרות בעבר. יחד עם זאת, סבורתני כי יש לפצות את או' בסכום גלובאלי, אף בגין רכיב נזק זה. יש לזכור, כי מדובר באישה משכילה ומוכשרת, אשר הוכיחה את יכולתה בהישגיה הלימודיים. לפיכך, גם אם לא השכילה להציג ראיות להוכחת רמת השתכרותה בעבר, הרי שיש להניח, כי אילו היתה מתמידה בעבודתה, או לחילופין, פותחת בקריירה של עורכת דין, כי אז, הכנסתה היתה עולה על ההכנסה האחרונה שקיבלה לכאורה. על כן, הפיצוי הגלובאלי בגין הפסד השתכרות בעבר, יעמוד על הסך של **250,000 ₪**.

הפסד שכר לעתיד

74. באי כוח התובעים טוענים, כי אלמלא מחלתה של ט', פוטנציאל ההשתכרות של או' לעתיד היה מגיע לסך של 18,000 ₪ לחודש, אולם לנוכח מציאות חייה, לא יעלה בידה להשתכר בעתיד יותר מ- 6,000 ₪. הפסד שכרה לעתיד עומד לטענתם, על סכום כולל של 2,530,518 ₪.

75. העזרה, ההשגחה והסיוע שהועמדו בפסק דין זה, לרשות ט', באמצעות שני מטפלים, נועדו לשחרר את או' ממטלות הטיפול וההגחה בט', בהן נשאה עד עצם היום. מעתה ואילך, ט' תהא נתונה להשגחתם ופיקוחם הצמוד של מטפליה ואו' תהיה פנויה להקדיש את זמנה לעבודתה. לכאורה, הזמן שיוקדש על ידה לט', מעתה ואילך, לא צריך לעלות על זמן המוקדש על ידה לילדיה האחרים, או זמן המוקדש על ידי הורים דרך כלל, לילדים בני גילה של ט'. יש לזכור, כי ט' תתגורר בסמוך למשפחה ותחיה לצדה ועל כן, או' תוכל להיות בקרבתה בזמנה החופשי, לאחר שעות עבודתה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

76. לכאורה, בנסיבות המתוארות, או' אינה זכאית לפיצוי בגין אובדן הכנסה לעתיד. עם זאת, אין להתעלם ממעמדה המיוחד כלפי בתה, בהיותה אמה ומקורבת אליה במיוחד, בעיקר לנוכח השנים הרבות שהקדישה לה ובהינתן צרכיה המיוחדים של ט'. יש להניח כי בנסיבות הללו, או' תקדיש לבתה זמן עודף, ללא קשר לקיומם של המטפלים בה. לאהבת אם אין תחליף. מהטעם הזה, או' ראויה לפיצוי בגין הזמן "העודף" שתקדש לבתה בעתיד, אשר עלול להיגרע באופן חלקי מעבודתה. הפיצוי יהא גלובאלי ויעמוד על סך של **250,000** ₪.

הפסד שכרו של האב – לעבר ולעתיד

77. על השכלתו של א' ונקודות ציון בחייו המקצועיים

- בשנת 1989 א' סיים את לימודי הדוקטורט בפיזיולוגיה בפקולטה למדעי הבריאות באוניברסיטת בן גוריון.
- בשנים 1991-1993 הוא עשה פוסט דוקטורט בניו-יורק. עמו שהו בחו"ל או' וט', למעט תקופה בת שבעה חודשים, בה השתיים שבו לארץ, לצורך סיום לימודי התואר השני של או'.
- בשנת 1993 שבה המשפחה לארץ והתגוררה בבאר-שבע. החל משנת 1993, א' מנהל את המכון לחקר השינה (להלן: "מעבדת השינה") בבית החולים "סורוקה".
- בשנת 1993 א' התמנה לחבר סגל בבית הספר לרפואה באוניברסיטת בן גוריון.
- בשנת 2002, קיבל את הפרופסורה ובשנת 2003, התמנה לפרופ' "חבר" בפקולטה לרפואה.

קידומו של א' ושכרו משנת 2000 ואילך

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

78. א' התקדם במעמדו המקצועי ובתארו, אף לאחר גילוי מחלת בתו. בשנת 2002 הוא זכה, כאמור, לפרופסורה ובשנת 2003, התמנה לפרופ' "חבר" בפקולטה לרפואה. ברי, כי התקדמותו המקצועית התאפשרה עקב הצלחתו בחקר השינה, אשר באה לביטוי בריבוי מחקרים ופרסומם, המהווים תנאי לקידום מקצועי בקריירה אקדמאית – מדעית. התובעים טוענים כי אלמלא מחלתה של ט', התקדמותו של א' היתה מהירה יותר.

79. אף שכרו של א' עלה לאורך השנים, בהינתן העובדה שבשנת 2000, שכרו מהעבודה במעבדת השינה ב"סורוקה", עמד על סך של כ- 22,430 ₪ לחודש ובשנת 2005, עלה לסך של כ- 25,841 ₪.

80. תלושי השכר של א' מהאוניברסיטה, מלמדים על שיעור שכר נמוך מהשכר המשולם לו על ידי בית חולים "סורוקה", בין היתר, בשל ניכוי מס גבוהים בשיעור של 50%, לנוכח הדיווח לרשויות המס על הכנסתו מהעבודה באוניברסיטה כעבודה שנייה.

81. מעדותו של א' עולה, כי הוא עומד במכסת שעות ההוראה באוניברסיטה ואלו לא פחתו, אלא אף גדלו, או כלשונו, "מלמד בלי סוף". א' מנחה סטודנטים לתואר שני ושלישי ובקורס אחד אף בודק בחינות.

הפסדי מענקי מחקר - לעבר ולעתיד

82. בתצהיר עדות ראשית, א' ציין כי אין הוא טוען לפגיעה בשכרו אלא בהפסדים שמקורם בגיוס מופחת של קרנות מחקר. א' טוען, כי זכייה בקרן מחקר עשויה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 להעשיר את כיסו האישי בשיעור אחוז מסוים מסכום הקרן המגויסת, המופרש
2 למשכורתו, אשר יכול להצטבר לכדי תוספת של 55% לשכר החודשי. בפועל, נכון
3 למועד עריכת תצהירו, בתאריך 10/2004, הוא זכה לדבריו, לתוספת בשיעור של
4 25% בלבד ממשכורתו.
5 יחד עם זאת, הוא ציין בעדותו, כי אף לאחר גילוי מחלת בתו, הוא זכה למענקי
6 מחקר גדולים, אולם לטענתו, אלמלא השקעתו הרבה בגידולה של ט', יכול היה
7 להגדיל את כמות קרנות המחקר ובהתאם, להגדיל את שכרו. את הפסדי השכר
8 שנגרמו לו בעבר, א' העריך בכ- 2,500 ₪ לחודש ולגרסתו סכום דומה יגרע
9 ממשכורתו אף בתיד.
10 את הפיצוי לעבר בגין ראש נזק זה העמיד א' על סך של 242,160 ₪ (כולל ריבית).

11

12

13

14

אי מתן הרצאות- הפסד לעבר ולעתיד

15

16 83. א' טוען לנזק בשיעור של 5,000 דולר בשנה, עקב דחיית פניות שהגיעו אליו, למתן
17 הרצאות אורח בכנסים רפואיים, בשל רצונו שלא להיעדר מביתו.
18 לדבריו, מדובר בכשלושה כנסים בשנה, אשר נמנע ממנו ליטול בהם חלק, בשל
19 מצבה של ט', להוציא כנס אחד, בו נטל חלק, בשנת 2003.

20

21 את הפיצוי לעבר בגין רכיב זה העמיד א' על סך של 185,656 ₪ (כולל ריבית).

22

23 84. א' הוסיף בחקירתו, כי מספר המאמרים שפרסם קטן מהמספר שהוא ביקש לפרסם,

24 אף זאת בשל מחלת בתו, הגם שאישר, כי נטל חלק במספר רב של פרסומים

25

מדעיים.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

אי ביצוע כוננויות מרובות- הפסד לעבר ולעתיד

1

2

3 85. א' גרס, כי עקב מצבה של ט' הוא נמנע מלבצע כוננויות על במרפאת השינה, אשר

4 היו מגדילות את הכנסותיו. לדבריו, היה בידו לבצע 10 כוננויות על נוספות, מעבר

5 לאלו המשולמות לו באופן גלובאלי בשכרו. התשלום עבור כוננות על עומד לדבריו על

6 סך של כ- 640 ₪ לכל כוננות.

7 א' גרס, כי הוא נוהג לסיים את עבודתו בכל יום בשעה 16:30 ושוהה בביתו כ- 14

8 שעות ביממה, כולל שעות שינה.

9

10 86. את הפיצוי לעבר בגין הפסד כוננויות על, א' העמיד על סך של 619,931 ₪, כולל

11 ריבית.

12

13 87. מר צבי ארז, מנהל מחלקת כוח אדם בבית החולים "סורוקה", ציין בתצהיר שהגיש

14 מטעם הנתבעים, כי כמנהל המעבדה לאבחון הפרעות שינה בבית החולים, על א'

15 היה להיות זמין לכל קריאה טלפונית ואף להתייצב על פי קריאה בשעות הלילה, ועל

16 כן, נוסף לשכרו תגמול גלובאלי בגין 45 שעות נוספות, כוננויות בימי חו"ל וכוננויות

17 בסוף שבוע.

18 מר ארז אישר בעדותו, כי ביצוע של כ- 15 כוננויות ואף יותר, על-ידי רופאים

19 במחלקות בהן מצויות מעבדות הוא דבר נהוג ומקובל.

20 מדבריו עולה, כי אין תשלום בגין כוננויות על מעבר לזה המשולם גלובאלי.

21

ניצול 40 ימי חופשה- הפסד לעבר

22

23

24 88. א' עותר לתשלום פיצוי בסך של 38,400 המהווה תמורה בגין 40 ימי חופשה, אותם

25 ניצל לצורך הטיפול בט', מיד לאחר ביצוע השתלת מח העצם.

26 לשאלה, הכיצד נותרו באמתחתו ימי חופשה רבים נוספים, לאחר קיזוזם של 40 ימי

27 החופשה הללו, השיב כי החל לצבור ימי חופשה משנת 1993 ועל-כן, עדיין נותרו

28 לזכותו ימי חופשה רבים.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

יציאה לשבתון- הפסד שכר לעתיד

1

2

3

4 89. א' גורס כי הינו זכאי לשנת שבתון בחו"ל אחת לשבע שנים, זכות שנמנעה ממנו,
5 עקב מחלת בתו והעלויות הגבוהות הכרוכות בהעברתה לחו"ל. לדבריו, עם סיום
6 ההליך המשפטי, בכוונתו לצאת לתקופת שבתון בת שנתיים, במסגרת המכון לחקר
7 הפרעות שינה בבולטימור ארה"ב. לשיטתו, ההוצאות העודפות שייגרמו לו, עקב
8 שהייתה של ט' בחו"ל עומדות על סך של 70,000 דולר לשנה ובסה"כ, בגין שתי
9 שנות שבתון, סך של 588,000 ₪.

10 90. פרופ' פליסקין העיד מטעמו של א', על חשיבות עריכת המחקר במסגרת שנת שבתון
11 בחו"ל, אולם הוסיף, כי ניתן לצאת לשנת שבתון אף באחד ממרכזי המחקר המצויים
12 בארץ:

13 "בדרגות יותר נמוכות בפרופסורה, המוטיבציות לצאת לשבתון
14 גבוהות יותר. אחת המטרות של השבתונים היא להתקדם
15 מחקרית וליצור קשרים עם אנשים בכירים בתחום בעולם, שזה
16 מאפשר גישה לקרנות בינלאומיות יוקרתיות, יחד עם השותפים
17 בחו"ל". ובהמשך: "... היציאה לשבתון בחו"ל היא לאו דווקא מקדמת
18 כלכלית את היוצא, לפעמים היא ההיפך, המטרה היא בעיקר
19 מחקרית". [עמ' 165 לפר'].

20

21 91. א' גרס בחקירתו, כי הוא מוגדר כפרופסור "קליני", אך הטעים כי לכינוי זה אין
22 משמעות בנוגע לזכויותיו לשנות שבתון וכי מדובר בהגדרה בירוקרטית בלבד.
23 כשנשאל האם פרופ' בעל מינוי קליני זכאי לצאת לשבתון אחת ל- 14 שנים ולא אחת
24 ל- 7 שנים, השיב כי כלל זה אינו חל עליו, וכי הוא זכאי לצאת לשנת שבתון כל 7
25 שנים, לאור שעות ההוראה הרבות שהוא נותן כמרצה באוניברסיטה.
26 חיזוק לדבריו נמצא בעדותו של פרופ' פליסקין, אשר אישר את השוני העקרוני
27 בזכאות לשנת שבתון בין פרופסור קליני לבין פרופ' שאינו קליני אך ציין כי "בפקולטה
28 למדעי הבריאות אין פרופסור קליני, אבל יש שני מסלולי קידום- אחד שמיועד לרופאים

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 בלבד ואחד לבעלי תואר דוקטורט" [עמ' 161-162 לפר']. המסלול בו מצוי א' הינו
2 המסלול המיועד לבעלי תואר דוקטור.

3
4 92. לסיכום, א' גורס, כי נגרמו לו הפסדי שכר לעתיד, עקב הפגיעה בקידומו, מיעוט
5 הפניות אליו למתן הרצאות, עקב דחייתו פניות קודמות והפחתה בקבלת מענקים.
6 את הפיצוי העמיד על סך של 900,000 ₪.

7
8 93. סה"כ הפסדי השכר שנגרמו לא', לטענתו, לעבר ולעתיד, עקב מחלת בתו עומדים על
9 סכום כולל של 1,986,147 ₪ (1,086,147 ₪ לעבר ו – 900,000 ₪ לעתיד).

טענות הנתבעים

10
11
12
13 94. הנתבעים טוענים, כי א' לא הוכיח פגיעה בשכרו. נהפוך הוא; העיון בתלושי השכר
14 מלמד על עליה בשכר במהלך השנים.

15 כך, גם הקריירה המדעית שלו לא נפגעה, לנוכח התקדמותו במסלול האקדמאי,
16 מינויו כפרופסור ולאחר מכן, כפרופסור חבר, הפרסומים הרבים שפרסם והעובדה
17 שהינו מחזיק בשתי משרות, כחבר הסגל האקדמי ומרצה באוניברסיטה וכן, מנהל
18 מעבדה לחקר השינה.

19
20 95. הנתבעים טוענים, כי בעדותו של א' ניכרה מגמה להאדיר את נזקיו בכל מחיר. כך,
21 טענתו בדבר גיוס מופחת של קרנות מחקר אינה מתיישבת עם דבריו בעדותו, לפיהם
22 הוא זכה במענקי מחקר גדולים והוא מוזמן לייעץ למרכזים רבים של קופת חולים
23 כללית וקופות אחרות.

24
25 96. הנתבעים מבקשים להשיג על יושרו והגינותו של א', בכך שהעלים מרשיות המס את
26 העובדה שרעייתו עובדת ומשתכרת באומרו "באוניברסיטה לא מצאתי לנכון להצהיר
27 כיוון שאין משמעות למעמד שלה כיוון ששם אני משלם את כל המס השולי". אם אכן כך,
28 על שום מה להסתיר העובדה?!

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 הנתבעים מוסיפים ומעלים תמיהה, הכיצד נותרו באמתחתו של א' ימי חופשה כה
2 רבים, אם ניצל לדבריו 40 ימים מתוכם, לאחר ביצוע השתלת מח העצם אצל ט', מה
3 גם שתלושי השכר שלו מלמדים על 9 ימי חופשה שנטל בתקופת השתלת מח העצם
4 בט'.

5
6 97. הנתבעים חוזרים על טענתם, לפיה תביעתם של התובעים לפיצוי בגין הפסד
7 השתכרות לעתיד חורגת מהסכומים הנקובים בכתב התביעה ועל כן, אין לקבלה.

8
9 98. הנתבעים טוענים, כי יש לדחות את גרסת א', לפיה נגרמו לו הפסדים בשל כונוניות
10 על שלא נטל על עצמו, הסותרת את דברי מנהל כוח אדם בבית חולים "סורוקה", מר
11 צבי ארז, לפיה, א' מקבל סכום גלובאלי לכונוניות על, בין אם ביצע אותן ובין אם לאו.

12
13 99. על יסוד כל האמור לעיל, הנתבעים עותרים לדחות את גרסתו של א' ולקבוע כי אין
14 הוא זכאי לפיצוי בגין הפסדי שכר לעבר ולעתיד.

סיכום הפסדי שכר של א' לעבר ולעתיד

15
16
17
18 100. האסון שפקד את התובעים, עם גילוי מחלתה של ט' היה קשה ממש. ברי, כי
19 נדרשה לבני הזוג תקופת הסתגלות לנסיבות הקשות, בין היתר, עקב השתלת מח
20 העצם והתאמת תנאי המחיה לבידודה המלא של ט' לאורך שנים.

21
22 101. בני הזוג זכו לתמיכה רחבה מבני משפחתם, בעיקר מהגב' ששון וכן מהסבתא
23 השנייה. כמו כן, הרשויות העמידו להם תמיכה בדמותה של נערת שרות לאומי
24 ומורה.

25
26 102. או' התגייסה כולה למען בתה ט'. אף אם יצאה לעבודה – עובדה שלא הוכחה, הרי
27 מדובר בשעות עבודה מצומצמות. את מיטב זמנה הקדישה לבתה ועל כך זכתה
28 לפיצוי הולם, עבור עזרת הזולת, כמו גם לפיצוי גלובאלי בגין הפסד שכר שנגרם לה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

103. לא כן הוא באשר לא', אשר לצד התמיכה בבתו ובמשפחתו, המשיך בעבודתו ואף
זכה להערכה ולקידום מקצועי, כמו גם לתגמול כספי הולם. אין ספק, כי בני הזוג
חילקו ביניהם תפקידים, באופן שאו' צמצמה את היקף עבודתה (אם עבדה)
והקדישה את זמנה לבתה בעוד שא', המשיך בשגרת עבודתו ואף התקדם בה.
חלוקה זו, על פניה, סבירה ונכונה. לנוכח המערך הטיפולי שעמד לרשות בני הזוג,
לא היה מקום לכך ששני בני הזוג יחדלו או יצמצמו את היקף עבודתם, לאורך שנים.

8

104. א' לא השכיל להציג ראיות להוכחת הנזק המיוחד שנגרם לו, לדבריו. כך, הוא לא
הציג הצעות לקיום הרצאות, אותן דחה, כמו גם, לא הציג פוטנציאל למענק מחקרי
שהוחמץ על ידו, אשר בעטיו, נגרעה מכיסו תמורה.

12

באשר ליציאה לשבתון – לא הוכח כי הונחה בפניו הצעה לצאת לשבתון, אשר בנוסף
לתרומתה המחקרית, היה גלום בה פוטנציאל כלכלי. זאת ועוד; לא ברור הכיצד תכנן
א' לצאת לשנתיים שבתון ובכך, לפגוע בקריירה שאשתו מתכננת, לפתוח משרד
עצמאי כעורכת דין?! ברי כי תוכניותיהם של השניים לא עולות בקנה אחד, זו לצד זו.

16

יתירה מזו; לא מן הנמנע שא' יצא לשבתון, ללא המשפחה. בני הזוג נהגו באופן
דומה גם בעבר, בשנת 1992, כאשר נפרדו לאורך תקופה בת 7 חודשים, כדי
לאפשר לאו' לסיים את לימודיה, בעוד שא' נשאר בארה"ב, בשבתון. ברי אפוא, כי
הדבר ניתן לביצוע אף עתה. הקושי לצאת לשנת שבתון אינו טמון רק במחלתה של
ט', אלא בשל אילוצים שונים, של או', המבקשת לממש את מקצועה, או של ילדיהם
האחרים. ברי, כי גם יציאתם לחו"ל כרוכה בהוצאות מרובות. זה חלק ממחיר יציאה
משפחתית לשבתון. לפיכך, אין מקום לפצות את א' בגין היציאה לשבתון, אשר על
פניה, כרוכה בהוצאות ובפסד הכנסה לא רק בשל מחלתה של ט'.

24

זאת ועוד, מטיעוני התובעים נשמטה העובדה, לפיה אל מול ההוצאות שתגרמה לא'
בחו"ל, בגין נסיעתה של ט' עמו – תגרענה ההוצאות הנגרמות במהלך שהייתה
בארץ. יתירה מזו; העובדה שלא' יש עניין לנסוע לשבתון, אינה מחייבת את השמתה
של ט' במרכז יוקרתי לפגועי ראש, שעלותו גבוהה.

27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 יוצא אפוא, כי אין לפצות את א' בגין הוצאות עודפות, לכאורה, שתיגרמנה לו כתוצאה
2 מיציאתו לשבתון.
3 יש לזכור, כי קנויה לא' זכות לשבתון בתחום מדינת ישראל.
4
5 105. בנסיבות הללו, לא שוכנעתי כי רמת השתכרותו של א' נפגעה כתוצאה ממחלתה של
6 בתו. בכל מקרה, הפיצוי שנפסק בגין עזרת הזולת נועד לכסות גם נזקים אלו, אם
7 נגרמו, הגם שלא הוכחו. על כן, אין לזכות את א' בפיצוי בין הפסד הכנסה לעבר או
8 לעתיד.

אובדן כושר השתכרות של ט'

10 106. אין חולק כי ט' איבדה לחלוטין את כושר השתכרותה. הנתבעים מבקשים להעמיד
11 את הפיצוי בגין רכיב נזק זה על גובה השכר הממוצע במשק, בהתאם למתווה
12 שטווה בית המשפט העליון.
13 התובעים טוענים מנגד, כי בהינתן כישוריה, טרם מחלתה ולנוכח היותה בת להורים
14 מוכשרים, משכילים ובעלי רמות שכר גבוהות, יש להניח, כי אלמלא מחלתה, כושר
15 השתכרותה של ט' היה גבוה מהשכר הממוצע במשק. את הפסדי כושר השתכרותה
16 העמידו באי כוח התובעים כדלקמן: מגיל 18-21 - הפסד שכר לפי 70% מהשכר
17 הממוצע במשק, מגיל 21-30 - הפסד שכר על פי השכר הממוצע במשק, מגיל 30-
18 40 - הפסד שכר על בסיס כפל השכר הממוצע במשק ומגיל 40 עד גיל הפנסיה, לפי
19 שילוש השכר הממוצע במשק.
20 סה"כ הפסד כושר השתכרותה של ט' נאמד על ידי באי כוחה בסכום של
21 4,435,056 ₪.
22
23
24

המסגרת הנורמטיבית

25 107. ככלל, נקבע בהלכה הפסוקה, ביחס להפסד השתכרות עתידי של קטינים, כי
26 החישוב ייעשה על בסיס השכר הממוצע במשק.
27

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 רק במקרים יוצאי דופן, מצאו בתי המשפט לסטות מהכלל ולפסוק לקטינים פיצוי
2 העולה על השכר הממוצע במשק. כך, בע"א 3375/99 אריה אקסלרוד ואח' נ' צור
3 שמיר חב' לביטוח בע"מ ואח' [פ"ד נ"ד (4) 450] בית המשפט פסק לנפגע כבן 18
4 שנים, כפל השכר הממוצע במשק, לאחר ששוכנע כי מדובר בצעיר מחונן, שהוקפץ
5 כיתה וקיבל בבחינה פסיכומטרית ציון הנחשב לגבוה במיוחד.
6 כך נקבע בפסק דין:

7 "כישוריו האינטלקטואליים של אדם הנם בלי ספק נתון אשר יש
8 להביאו בחשבון כשבאים לאמוד את כושר השתכרותו. בפני בעל
9 כישורים כאלה פתוחה קשת מקצועית רחבה יותר, והסיכוי להצלחתו
10 במקצועות שבהם נדרשים כישורים כאלה הנו רב יותר. עם זאת,
11 להשתלבות בעבודה ולהצלחה בה ולהגדלת כושר ההשתכרות
12 דרושים מרכיבים נוספים, כמו חריצות, התמדה, קשר טוב עם בני
13 אדם, כושר ארגון וכיוצא באלה תכונות המסייעות להצלחה. . .
14 הערכה הצופה פני העתיד, כולל זו הצופה את כושר ההשתכרות של
15 מי שטרם נכנס לשוק העבודה - קשה היא. בית המשפט נאלץ לעסוק
16 בעניין זה בהערכות וניחושים אשר הוודאות היא מהם והלאה. . .
17 כבכל מקרה רגיל, כושר זה עולה עם הזמן, עד שמגיע אדם לשיא
18 כושר ההשתכרות. אולם במקרה כזה נהוג לקבוע כושר השתכרות
19 לפי ממוצע השכר לכל תקופת העבודה".

20
21 בת"א (נצרת) 880/89 ליאור דרור נ' שרון ציון ואח' (פורסם במאגר נבו), מצא בית
22 המשפט לנכון לסטות (כלפי מעלה) מהשכר הממוצע במשק, לצורך קביעת שעור
23 הפיצוי לעניין הפסד ההשתכרות בעתיד, לנוכח הנתונים שהונחו בפניו, מהם עלה, כי
24 מדובר בנער כבן 14, אשר מאחוריו שבע שנות אימון במשחק כדורסל בקבוצת
25 כדורסל של הפועל הרצליה ומאמניו העידו על כישוריו ויכולותיו כשחקן. בנסיבות אלו
26 נקבע, כי לתובע היה צפוי עתיד של שחקן כדורסל מקצועי, ועל כן, נפסק לו פיצוי על
27 בסיס שכרו של שחקן בליגה הארצית, לנוכח הסבירות, כי הוא היה משתלב בליגה
28 .וז.

29

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 בת"א (ירושלים) 4/97 - עיזבון המנוח מיכאל אטינגר ז"ל ואח' נ' עיריית ירושלים ואח'
2 (תק-מח 2006(4) 845) נקבע:

3 "נקודת המוצא בענייננו הנה כי המנוח היה ילד נבון, מוכשר ומקובל
4 חברתית. הנתיבים בהם צעדו אחיו ואחותו של המנוח אכן מרשימים
5 ומכובדים, ואיש איש מהם צעד במסלול אקדמי אשר העניק לה ולו
6 בסיס עיסוק מכובד, רציני, אשר הכנסה גבוהה בצידו. אולם, חרף
7 זאת, השאלה היא האם ניתן לקבוע, ברמת הסתברות גבוהה, כי אף
8 דרכו של המנוח הייתה מובילה לנתיב כלכלי מוצלח. אף שטיעוני
9 התובעים בהקשר זה אינם משוללי יסוד ואף שנראה כי מדובר
10 במשפחה חמה, תומכת, המעודדת השכלה והגשמה עצמית, עדיין
11 קיימים סימני שאלה המונעים מלדלג ולחלוף על פני משוכת
12 ההסתברות הגבוהה: המסלולים האקדמיים והמעשיים בהם צעדו
13 וצועדים אחי המנוח אינם מעידים, בהכרח, על צעידה דומה שבה היה
14 צועד המנוח. למרבה הצער, התאונה אירעה עת היה המנוח כבן
15 שנים עשרה שנים בלבד, גיל צעיר, ועדיין, למרות שכאמור נקודת
16 המוצא הנטועה בתיאורי האב את בנו, תיאורים המקובלים עלי, עדיין
17 רב הסתום על הנגלה ולא באו ראיות ואינדיקציות בעלות משקל
18 המלמדות, בהסתברות גבוהה, כי המנוח היה משתלב בעתיד
19 במקצוע מסוים או מכניס במיוחד. כפי שאזכר כב' השופט ריבלין
20 (כתוארו אז) בפסק הדין בעניין פינץ, את הדברים שנאמרו בפרשת
21 אבו רים, לפיהם: 'בנטיות, כישורים ושאיפות בעלמא לא בהכרח סגי .
22 . המציאות מלמדת כי לרוב יקשה לצפות מה ילד יום והאם ישתכללו
23 הנטייה, השאיפה והכישרון של הקטין לכלל רכישת מקצוע בעתיד. . .
24 על כן נדרשים נתונים מיוחדים לגבי הקטין הספציפי המוציאים אותו,
25 בהסתברות גבוהה, מגדרי החזקה'. העובדה שהאב לא נחקר על
26 תצהירו, ודבריו באשר למנוח - לאישיותו וכישוריו, נותרו על בסיס
27 איתן, יוצרת אמונה כי למנוח היה צפוי עתיד כמו לאחיו, עתיד אשר,
28 בענייננו, הייתה טמונה בו רמת השתכרות גבוהה מהשכר הממוצע
29 במשק. אולם באמונה זו אין די ואין היא מהווה תחליף לנתונים
30 מיוחדים שיש בהם להוציא את המנוח, בהסתברות גבוהה, מגדרי

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 החזקה. דבריו של האב, בתצהירו, כמפורט לעיל, אינם באים בגדר
 2 נתונים מיוחדים אשר יש בהם כדי לשמש מנוף להוצאת המנוח,
 3 בהסתברות גבוהה, מגדרי החזקה."
 4
 5 בע"א 1492/05 דורון דואני נ' אמנון מלחי ואח' (תק-על 2006 (4) 4006 בעמ' 4007)
 6 נקבע על-ידי כב' השופט חשין:

7 "שומת הנזק בגין אבדן כושר השתכרות אינה פשוטה, בהיותה בנויה
 8 על נתונים, תחזיות, סיכויים והשערות, ולא אחת נדרש בית המשפט -
 9 באין ברירה אחרת - להערכות שהן באופיין השערות: 'בחישוב
 10 פיצויים בגין הפסד כושר השתכרות לימים יבואו, נדמים אנו בעינינו
 11 כמו היינו מהלכים בארץ הפלאות של עליסה, ארץ בה ניחושם
 12 והשערות הן עובדות, ותקוות ומשאלות לב הן מציאות. הוטל עלינו
 13 לגלות את צפונות העתיד - עתיד שיהיה ועתיד שלא יהיה - ואנו לא
 14 נביאים אנו ולא בני נביאים' (ע"א 90 / 2061 אילנה מרצלי נ' מדינת
 15 ישראל - משרד החינוך והתרבות, פ"ד מז (1) 822, 802 (השופט -
 16 כתארו אז - חשין)). כך, מקום שלא היו נתונים בדבר כושר השתכרותו
 17 של הניזוק לפני התאונה עשו בתי המשפט שימוש בשכר הממוצע
 18 במשק כמדד לפיו יחושב שכרו (ד' קציר פיצויים בשל נזק גוף
 19 (מהדורה 5, 2003) 112; להלן קציר). במקרים בהם נידון הפסד
 20 השתכרות עתידי של קטינים, נעשה שימוש נפוץ בשכר הממוצע
 21 במשק: 'העיקרון שנקבע בפסיקה הוא, כי בחישוב אובדן כושר
 22 השתכרותו של קטין מהווה השכר הממוצע במשק את בסיס החישוב
 23 ... קביעת בסיס זה מתבססת על אי הידיעה, באיזה מקצוע היה בוחר
 24 הקטין אלמלא התאונה, וכמה היה משתכר אז. קביעת הפסד
 25 השתכרות של קטין היא מאטריה שבה רבים הניחושים וההשערות,
 26 ובה מתבקשים אנו למעשה לחזות עתיד שלעולם כבר לא יתממש.
 27 לפיכך נבחר קריטריון אחיד, יציב וסולידי, של השכר הממוצע במשק,
 28 אשר מפשט את הדיון ומונע ספקולציות, כמו אלו המושמעות עתה
 29 לפנינו, לפיהן מתבקשים אנו לפזר את הערפל ולחזות באופן ספציפי

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

באיזו דרך היה הקטין הולך אלמלא התאונה" (ע"א 61/89 מדינת
ישראל נ' אייגר, פ"ד מה(1) 580, 590 – 591.

וכן ע"א 10064/02 מגדל חברה לביטוח נ' אבו חנא מפי כב' השופט ריבלין:
"....לכל ילד וילדה בישראל - מבית עשיר או עני, ממוצא זה או אחר -
לכולם, בהיעדר נסיבות ספציפיות המלמדות אחרת, אפשרות למצוא
את דרכם למעגלי השתכרות שונים הקיימים בחברה הישראלית.
לכולם הזכות לעשות כן. מתן פיצוי פחות, בעבור פגיעות זהות, אך
בשל מעמד סוציו-אקונומי או השתייכותם מגדרית או מגזרית, אנו
מתקן, אפוא, את הנזק שנגרם בעוולה. הוא מקבע מציאות היסטורית.
הוא עצמו עוצר בעד מימושה של המציאות החדשה. הוא אינו מכיר
בהיבט חשוב של ראש הנזק של "הפסד כושר השתכרות", קרי:
הגריעה מן האפשרות לחתור להגשמה עצמית, ששכרה בצדה,
בתחום המקצועי".

ובהמשך:

" לשיטתי, הניסיון לקבוע קבוצות אוכלוסייה מסוימות, שלגבי ילדיהן
תקום הנחה א-פרירורית של חדלות או דלות - דינו להיכשל. אל לנו
לדון את הקטין לגורל מסוים אך בשל הסביבה בה גדל, השכלתם
ופרנסתם של הוריו, מינו או המוצא הגזעי או האתני אליו הוא
משתייך. אין נפקא מינא אם לפנינו ילדה או ילד, אם הוא בן למשפחה
מבוססת או עשירה, אם הוא עולה חדש או יליד הארץ, אם מקום
מגוריו מבוסס או נחשל או אם בן מיעוטים הוא. חישוב הפיצויים על-
פי שיוך קבוצתי יוצר הפליה מחמת דת, גזע, לאום או מין. הפליה זו
הוגדרה במשפטנו "הקשות שבהפליות" (השופט מ' חשין בבג"צ
6845/00 איתנה ניב נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד נו(6) 663,
683-684; ראו גם דברי השופטת דורנר בבג"ץ 4541/94 מילר נ' שר
הביטחון, פ"ד מט(4) 94, 134). עקרון האוטונומיה של הפרט מחייב
להניח כי בהיעדר נסיבות אינדיבידואליות-ספציפיות המלמדות
אחרת, לכל קטין האפשרות להתקדם, להתפתח ולהשתלב במערך

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 התעסוקתי הישראלי לפחות כדי ההשתכרות הממוצעת במשק.
2 פסיקה המבקשת לקרב את כושר השתכרותו לזה של בני משפחתו
3 בעבר או לזה של מינו או הסביבה החברתית שבה גדל, סותמת את
4 הגולל על האפשרות כי היה פורץ את הגבולות שתוחמת לו
5 הסטטיסטיקה הקבוצתית. היא מביאה לתוצאה רגרסיבית - שעתוק
6 וחזוק הריבוד החברתי הקיים, ויוצרת עיוות במערך התמריצים של
7 מזיקים"

8
9 ובהמשך:

10 "סיכומם של דברים: אין ספק כי שומת הפיצוי בגין הפסד כושר
11 השתכרות בעתיד היא מלאכה לא פשוטה, במיוחד כאשר מדובר
12 בקטינים. בית המשפט חותר לאומדן המשקף ככל הניתן את
13 המציאות, ובהיעדר נתונים ספציפיים המאפשרים חישוב אקטוארי-
14 אינדיבידואלי, נעזר בית המשפט תכופות בנתון של השכר הממוצע
15 במשק. נתון זה מקפל בתוכו את ממוצע דפוסי ההשתכרות של בני
16 אדם בישראל. מתוך שמדובר בפיצוי אחיד על-פי נתון המשקף את
17 הממוצע, בוודאי הוא מיטיב עם חלק ומרע עם אחרים. אלא שמי הם
18 הנהנים ומי הם המפסידים - זאת לא ניתן לדעת. אולם זאת נדע: אל
19 לו למשפט לקבוע, מראש, נקודות מוצא שונות לקטינים שונים
20 בישראל, אך משום השתייכותם לקבוצות אוכלוסייה שונות. הפיצוי,
21 כך שנינו, הוא עבור פוטנציאל - וזה, בהיעדר נתונים אינדיבידואליים
22 לסתור, נתון לכל אחד ואחת מהילדים בישראל. כך נכון לקבוע
23 מבחינה עובדתית. כך חובה עלינו לקבוע מבחינה נורמטיבית
24 ומוסרית. וכך אנו קובעים".

25
26 בת"א (ירושלים) 1247/98 עזבון המנוחה יצחק חן ואח' נ' טביב בצלאל ואח', תק-מח
27 2007(1) 7863 בעמ' 7872, דובר על שתי נערות בנות 16 ו-15, אשר נמחצו ע"י
28 קהל שהתגודד בפתח אתר רוק בפסטיבל ערד ביום 18.7.95.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 ב"כ התובעים אמדו את נזקיהן על בסיס שכר ממוצע של 15,000 ₪ לחודש,
2 המהווה יותר מכפל השכר השכר הממוצע, בנימוק, כי מדובר בנערות עם נתונים
3 המלמדים על פוטנציאל שכר גבוה. כך, אחת מהן היתה תלמידה מצטיינת, אביה
4 מורה ומחנך ואמה ספרנית. השנייה, אחות לאח רופא ולאחות המתגוררת בארה"ב,
5 בעלת תואר בחינוך ומשמשת כמנהלת בית ספר. התובעים טענו שם, כי המנוחה
6 היתה פונה למקצוע העיתונאות.

7 בית המשפט העליון קבע, כי לא הוצגו ראיות המצדיקות סטייה מהכלל בדבר אומדן
8 הפסד כושר ההשתכרות, על בסיס השכר הממוצע במשק וכי לצורך סטייה מהכלל,
9 שומה על התובעים להציג "ראיות ממשיות לסתור" את החזקה.

10

11 108. הסקירה הרחבה של פסיקה מלמדת על קיומו של כלל נוקשה שאין לחרוג ממנו, אלא
12 אם הובאו ראיות של ממש הסותרות אותו ולפיו, אומדן הערכת הפסד כושר
13 השתכרותו של קטין יהא בהתאם לרמת השכר הממוצע במשק.
14 זוהי חזקה הבנויה על נתונים סטטיסטיים. פעמים היא מיטיבה עם הנפגע ופעמים,
15 פוגעת בו. לעולם אין לדעת, אימתי התוצאה אכן מיטיבה ואימתי גורעת.

16

17 109. זו הדרך בדיני הנזיקין ואלו העקרונות המונחים בבסיסם. כך, באשר להפסד כושר
18 השתכרות של קטין וכך באשר לחזקות שיש להחיל אף על ראשי נזק אחרים.
19 טול למשל, את סוגיית תוחלת החיים. לט' נקבעה תוחלת חיים רגילה, חרף ההשגות
20 שהועלו על ידי הנתבעים, ביחס למצבה הרפואי המיוחד, העובדה שהושתל בגופה
21 מח עצם וחוסר הוודאות באשר להשלכותיה של ההשתלה על מצב בריאותה לעתיד.
22 השגות אלו, חרף כובד משקלן, לא היה בהן כדי לסתור את החזקה בדבר תוחלת
23 חיים רגילה שיש לצפות לט', שכן לא הובאו ראיות של ממש להוכיחן ובכך, לסתור
24 את החזקה בדבר תוחלת חיים רגילה.
25 הוא הדין ביחס לאובדן כושר ההשתכרות של ט'.

26 110. על פני הדברים, ט' התגלתה כילדה בעלת יכולת וכישורים. יחד עם זאת, בין היתר
27 בשל גילה הצעיר, לא הוכחו כישורים המייחדים אותה מהכלל ומחריגים אותה
28 מהחזקה הקיימת לפיה, הפסד כושר השתכרות של קטין יחושב על בסיס השכר

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 הממוצע במשק. חוסר הוודאות הקיים בעניינה – הוא התומך במסקנה כי אין לחרוג
2 מהכלל וכי יש לחשב את הפסד כושר השתכרותה לפי השכר הממוצע במשק.
3
4 111. אשר על-כן, אובדן כושר השתכרותה של התובעת יחושב באופן הבא:
5 בתקופת השירות הצבאי החלה מגיל 18 עד גיל 21, יחושב הפסד ההשתכרות על
6 בסיס 70% מהשכר הממוצע במשק עפ"י הילכת נעים נ' ברדה (ע"א 357/80, פד"י
7 ל"ו(3) עמ' 762) ובסה"כ סך של **174,591** ₪.
8
9 מגיל 21 ועד לגיל 62 לפי השכר הממוצע במשק בסך של 7,861 ₪ מהוון בסכום
10 כולל של **2,307,226** ₪.
11

פנסיה

- 12
13
14 112. התובעים טוענים, כי ט' זכאית לפיצוי בגין אובדן זכויות פנסיה, על בסיס 70%
15 משילוש השכר הממוצע במשק, בהתאם לגובה השכר שהיה צפוי לה, אלמלא
16 מחלתה.
17 הנתבעים אינם מתייחסים בסיכומיהם לראש נזק זה.
18
19 113. בית המשפט העליון התייחס לסוגית הפיצוי בגין הפסדי פנסיה אצל קטין או נפגע,
20 אשר טרם השתלבו במעגל העבודה (ע"א 9079/04 אלון נ' לאופר ואח', פס"ד מיום
21 15.4.2007 להלן: "פס"ד אלון") וקבע, כי כאשר מדובר בקטין, שלא ניתן לערוך
22 חישוב מדויק של הפסד הפנסיה, ניתן לקבוע את הפיצוי לפי הערכה, או בסכום
23 גלובאלי. בפס"ד אלון, היה מדובר בחיילת שנפגעה בתאונה, אשר טרם גיוסה לצבא,
24 עבדה כפקידה ב"מבטחים". בנסיבות אלה, סבר בית המשפט המחוזי ש"יש לקחת
25 בחשבון שהתובעת היתה משתלבת, אלמלא התאונה, במקום עבודה שבו היו מובטחות
26 זכויותיה לפנסיה" (ת"א (מחוזי-חי') 4951/94). בממצא זה לא התערב בית המשפט
27 העליון.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 הפנסיה, כמוה כראשי נזק אחרים, נסמכת על הנחות שאין דרך להוכיחן. על יסוד
2 ההנחה לפיה, קיימת סבירות לכך שהנפגע ישתלב בעבודה המעניקה זכויות
3 פנסיוניות – ניתן לזכותו בפיצוי בגין הפסדי פנסיה.
4
5 114. ניתן להניח אפוא, שהתובעת היתה משתלבת במקום עבודה המעניק זכויות פנסיה,
6 בייחוד, לאור חוק פנסיה חובה, שמשמעותו המרכזית היא, שכל עובד שכיר במדינת
7 ישראל זכאי לפנסיה. על כן, יהא זה נכון וצודק לפסוק לט' פיצוי בסכום גלובלי בגין
8 הפסד פנסיה. המדובר, בתקופה של כ- 44 שנים, ובסכום שהיה משתלם לתובעת
9 החל מהגיעה לגיל 62. על-פי אומדן, יש להעריך הפיצוי בראש הנזק הנדון בסכום
10 של **175,000 ₪**.

דיוור

11
12
13 115. כפי שנקבע, ט' תתגורר ביחידת דיור שתיבנה עבודה ועבור מטפל צמוד, בסמוך
14 לבית הוריה.
15 הדירה תכלול שני חדרי שינה, לט' ולמטפל, מטבח צנוע, אשר ישרת את צרכיהם וכן,
16 חדר מגורים, שימש את ט' בפעילויות השונות בהן תעסוק. מדובר ביחידת דיור,
17 שיהא בה כדי לספק את כל צרכיה של ט'.
18
19 116. הגב' שיפמן ערכה פרוגמה לדירה ולפיה, שטחים מרווחים המיועדים לחדר שינה
20 וחדר מגורים עבור ט', מטבח מרווח וכן מתחם גדול ומרווח עבור המטפל, הכולל
21 חדר שינה, שירותים ומטבחון. הגב' שיפמן העריכה את גודל הדירה בכ - 74 מ"ר וכן
22 הוסיפה שטח גינה של 20 מ"ר.
23 בהתאם לפרוגמה, המהנדס פלדמן ערך אומדן עלות בניית הדירה, והגיע לעלות
24 בשווי של 780,460 ₪ (שווה ערך לסך של \$176,300 כשוויים במועד עריכת חוות
25 הדעת).
26
27 117. הנתבעים התנגדו למתווה לפיו ט' תתגורר בסמוך להוריה, ביחידת דיור נפרדת,
28 והעדיפו את גישתו של מר האס, לפיה החל מגיל 21 ואילך, ט' תתגורר במסגרת חוץ

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 ביתית. בנסיבות אלו, הם לא הציגו הצעה לבניית יחידת דיור, אלא הציעו להסב את
2 הקומה התחתונה בבית מגורי המשפחה, כדי שזו תשמש את ט' עד הגיעה לגיל 21
3 שנים, בעלות "מינימלית" ובאופן שתספק את כל צרכיה, כך לשיטתם. הנתבעים טענו
4 כי עלות של 30,000 ₪ תספיק לצורך ההסבה הנדרשת. לטעמם, אין צורך בבניית
5 מטבח, שכן בפועל, ט' תמשיך להתגורר אף בבית ההורים.
6
- 7 118. הצורך בהקמתה של יחידת דיור נפרדת עבור ט', אשר תאפשר את מגוריה בליווית
8 מטפל צמוד, אגב קיום אורח חיים עצמאי כבר נקבע. להתרשמותי, הפרוגרמה
9 שערכה הגב' שיפמן והתמחור שערך המהנדס פלדמן, אינם משקפים נכונה את עלות
10 בנייתה של הדירה המדוברת.
- 11 119. הגב' שיפמן הרחיקה לכת בקביעת שטחי המגורים והמחייב הנדרשים למחייתם של
12 ט' והמטפל. שטח הדירה שתוכנן על ידי הגב' שיפמן מיועד למשפחה. אף שטח
13 הגינה של 20 מ"ר מיותר לטעמי. איש מבני המשפחה לא ציין כי ט' מבלה בגינת
14 המשפחה. גם איש מבין המומחים לא גרס כי גינה תהווה "פורקן" למתחיה של ט'.
15 לשם כך, הוצעו עיסוקים שונים, ביניהם טיפול בבריכה, רכיבה וגריה, שיש בהם כדי
16 להעניק לט' הנאה ורגיעה. יתירה מזאת; התובעים הביעו את רצונם, שיחידת הדיור
17 עבור ט' תיבנה בקומת הקרקע שבביתם. בנסיבות אלו, ט' תוכל ליהנות מהגינה
18 הקיימת.
19
- 20 120. לטעמי, יחידת דיור בשטח של 60 מ"ר תתאים לצרכיה של ט' ושל המטפל הצמוד
21 לה.
22 באשר לעלויות הבנייה – האומדן שהציג המהנדס פלדמן הינו מופרז ואין בו כדי
23 לשקף נכונה את רמת המחירים באזור הדרום. נחה דעתי, כי ניתן לבנות יחידת דיור
24 בשטח של 60 מ"ר וברמה נאותה, בעלות של **250,000 ₪**.
25 יש לזכור כי אלמלא מחלתה וכאדם בריא, ט' היתה זקוקה לדיור, בין כרוקה ובין
26 כבעלת משפחה. הוצאות אלו יש לנכות לכאורה מהוצאות בנייתה של יחידת הדיור.
27 הפיצוי בא לכסות את ההוצאה העודפת שעל ט' להוציא, בשל נכותה. בנסיבות אלו,
28 הסכום שנקבע בסך 250,000 ₪ מצוי ברף הגבוה של הפיצוי.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1
2 121. בנוסף, התובעים זכאים להחזר עלות בניית הסוככים שבגינתם, בסך של **15,000** ₪
3 אשר נבנו, בין היתר, כדי להגן על ט' מהשמט, לאחר השתלת מח העצם. הסכום
4 ישא הפרשי הצמדה וריבית, מיום התשלום ועד למועד התשלום בפועל.
5

ניידות

6
7
8 122. ניידות לעבר ולעתיד
9 הסכום הנתבע בגין הוצאות ניידות לעבר הינו 84,000 ₪, על בסיס הוצאה חודשית
10 בסך 1000 ₪.
11 בגין הוצאות ניידות לעתיד, עותרים התובעים להעמיד את סכום הפיצוי על סך
12 816,141 ₪, בהסתמך על חוות דעתו של מר משה קצין, אשר העמיד את עלויות
13 הנסיעה החודשיות על סך של 2,138 ₪ ל- 1000 ק"מ מדי חודש (כ - 25,656 ₪
14 לשנה).
15

123. טענות התובעים

16
17 מר קצין, המומחה מטעם התובעים, התייחס בחוות דעתו לאומדן עלות ניידות על-פי
18 שתי חלופות; האחת, עלות אחזקת רכב המתאים להסעת נכה, הכוללת את
19 ההוצאות לרכישת המכונית הראשונה והחלפתה כל מספר שנים והשנייה, אומדן
20 הוצאות להסעת נכה במוניות.
21 באי כוחה טוענים, כי ט' תיזקק בעתיד לנסיעות מוגברות, לצורך הטיפולים הרפואיים,
22 הייעוצים, הטיפולים הפרא-רפואיים וכד' וכן, לטענתם, היא תהא זקוקה למלווה
23 קבוע שישב לידה במהלך הנסיעה, כדי להבטיח שהיא לא תשחרר את חגורת
24 הבטיחות. בסיכומיהם מניחים ב"כ התובעים, כי ט' לא תהא זכאית לקצבת ניידות מן
25 המוסד לביטוח לאומי, שכן, היא מתהלכת בכוחות עצמה ואינה נזקקת לכסא גלגלים.
26

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

124. באי כוח הנתבעים העמידו את סכום הפיצוי בגין ניידות, על סכום שנתי של 14,013 ₪, עד לשנת 2017, הנסמך על חוות דעתו של המומחה מטעמם מר מוגילבקין, אשר גרס, כי ט' אינה סובלת ממגבלת ניידות, היא לא הוכרה על-ידי המל"ל כמוגבלת בניידות ואף לא תוכר בעתיד ועל כן, אין מניעה בעדה לנסוע ברכב משומש, בעל נפח מנוע של 1300 סמ"ק, עם תיבת הילוכים רגילה. בהסתמך על הנתונים הללו העריך המומחה את העלויות הבאות: מחיר רכישת רכב משומש (בן 7-8 שנים) 1300 סמ"ק – גיר ידני- 30,000 ₪. הוצאות קבועות לרכב לשנה (אגרה, ביטוחים, הפסד הון)- 7,800 ₪. הוצאות משתנות לרכב לשנה (דלק, טיפולים, תיקונים)- 14,000 ₪. עלות חודשית לנסיעה של 500 ק"מ – 908 ₪. עלות חודשית לנסיעה של 1000 ק"מ- 1,168 ₪. מר מוגילבקין גרס, כי אין לקבל את המלצתו של מר קצין לרכישת רכב חדש ואוטומטי עבור ט', המתעלמת מכך שט' לא תוכר כמוגבלת בניידות. בנוסף, מר מוגילבקין משיג על מר קצין, על כך שהלה התעלם בחוות דעתו מן האפשרות הסבירה, לפיה אלמלא נכותה, היתה התובעת רוכשת ממילא רכב לשימושה האישי.
125. גישתו של מר מוגילבקין מקובלת עלי. אכן, ט' אינה סובלת מנכות ברגליה וממילא, אין היא זקוקה למכונת עבור נכה. החשש שהעלו התובעים, שמא ט' תבקש להתיר את חגורת הבטיחות במהלך הנסיעה, ניתן לפתרון באמצעות סוגר בטיחותי מיוחד, מה גם שהיא תלווה במטפל, אשר ילווה אותה וישגיח אחריה. המטפל הנוסף, הישראלי, יכול להיות בעל רישיון נהיגה ולשמש כנהג לעת הצורך.
126. צרכי הנסיעה של ט' אינם מוגברים בהכרח, שכן, מלבד הנסיעות לטיפולים השונים, יש להניח כי לא תיסע לצרכים אחרים ועל כן, נסיעותיה לטיפולים אינן עולות במידה ניכרת על הנסיעות להן נזקק אדם בריא. באשר לסוג המכונת לה תיזדקק ט' – כפי שגרס מר מוגילבקין, היא תוכל להסתפק במכונת יד שנייה, בנפח מנוע של 1300 סמ"ק, הגם שלטעמי, יש לכוון לרכישת המכונת כבת 3,4 שנים ולא יותר. יש לזכור,

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 כי הוריה של ט', אף הם אינם נוסעים במכוניות חדשות ועמם היא נעה ממקום למקום
2 ללא קושי.
3 בהנחה שכאדם בריא, העובד ומרוויח לפרנסתו, ט' היתה רוכשת לעצמה (או לבני
4 משפחתה) מכונית מהסוג המומלץ דלעיל, הרי שזכותה לפיצוי עומדת אך ורק בגין
5 ההוצאות המוגברות שנגרמו וייגרמו לה, אלמלא המחלה.
6
7 127. בנסיבות אלו, הפיצוי הראוי בגין ניידות, לעבר ולעתיד יהא גלובאלי. (ראה ע"א
8 2596/97 הסנה חברה ישראלית לביטוח בע"מ נ' כהן ואח', פורסם ב"תקדין", סימן 5
9 לפסק הדין; ע"א 3263/96 קופ"ח כללית נ' שהודי ואח', פ"ד נב(3) 817, בסימן 16
10 לפסק הדין; ע"א 185/01 המגן חברה לביטוח בע"מ נ' סלוביק ואח', פורסם
11 ב"תקדין", סימן 4 לפסק הדין; ע"א 8667/02 שרון ואח' נ' מזרחי ואח', פורסם
12 ב"דינים").
13 בקביעת סכום הפיצוי תילקח בחשבון העובדה, לפיה במהלך חמש שנות הבידוד, ט'
14 כלל לא התניידה.

15
16 128. על יסוד האמור לעיל, הפיצוי בגין ניידות לעבר ולעתיד יעמוד על סכום כולל בסך
17 **300,000 ₪.**

18
19 **כביסה וייבוש**

20
21 129. התובעים טוענים, כי הם נדרשים לכביסות מרובות הנגרמות בשל אי שליטתה של ט'
22 על סוגריה והלכלוך הרב שנגרם בעת האכלתה. לפיכך, קיים צורך בהחלפה מוגברת
23 של בגדים, מצעים וכיסויים.
24 התובעים מעמידים את הפיצוי בגין ההוצאות המוגברות של כביסה וייבוש על סך של
25 48,940 ₪ לעבר ו- 173,491 ₪ לעתיד. החישוב נסמך על הנתונים המצויים בחוות
26 דעתו של מר קצין ובהנחה כי ט' נזקקת לעשר הפעלות נוספות של מכונית כביסה
27 וייבוש לחודש, עקב צרכיה המיוחדים של התובעת.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

2 130. הנתבעים העמידו את סכום הפיצוי בגין ראש נזק זה, על סכום גלובאלי של 20,000
3 ₪ לעבר ולעתיד, על בסיס ההנחה שתוחלת חייה של ט' תהא עד לשנת 2017 והיא
4 תיזקק להפעלת ארבע מכונות כביסה וייבוש נוספות, מדי חודש, בשל צרכיה
5 המיוחדים.

6

7 131. חוות דעת משה קצין בעניין עלות כביסה וייבוש

8 מר קצין ערך את תחשיבו על בסיס הנתונים הבאים:
9 רכישת מכונות כביסה וייבוש, מתוצרת קריסטל, בעלות מחיר ממוצע בשוק.
10 העלות הכוללת להפעלה אחת של מכונת כביסה ומכונת ייבוש, לכמות של 5 ק"ג,
11 לפי כמות תקנית של הפעלות הינה 11.42 ₪ ואילו העלות להפעלה אחת של כביסה
12 וייבוש של 5 ק"ג לפי כמות מוגברת של הפעלות הינה 10.34 ₪. (ההבדל בין שני
13 התחשיבים נובע מהעובדה כי ככל שמספר ההפעלות ילך ויגדל, כך תקטן העלות
14 הממוצעת לכל הפעלה של המכונות, שכן ההוצאות הקבועות מתחלקות על כמות
15 גדולה יותר של כביסות).
16 מר קצין ערך את החישוב לפי העלות התקנית בסך 11.42 ₪ ובסה"כ הגיע להוצאה
17 חודשית, בגין הפעלת מכונת כביסה אחת ומכונת ייבוש אחת לשבוע, לסך של
18 50.25 ₪.

19

20 132. חוות דעת בעז מוגילבקין - לעניין עלות כביסה וייבוש

21 הוצאות כביסה

22 מר מוגילבקין גורס, כי אין הכרח לרכוש מכונת כביסה נוספת על זו הקיימת בבית
23 התובעת והמשמשת את כל בני הבית, לרבות התובעת. הוא הניח שט' תזדקק
24 להפעלה שבועית אחת נוספת בשל צרכיה המיוחדים, אשר עלותה מגעת לסך של כ-
25 200 ₪ לשנה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1

2

הוצאות ייבוש

3

מר מוגילבקין ערך תחשיב על יסוד הנתונים הבאים:

4

תירכש מכונת ייבוש זולה יחסית, בעלות של 1200 ₪. תידרשנה כ- 25-50 הפעלות

5

לצרכיה המיוחדים של התובעת בשנה.

6

עלות אחזקתה והפעלתה של מכונת הייבוש, הכוללת את עלות רכישתה, הוצאות

7

קבועות והוצאות משתנות בגין 50 הפעלות בשנה, נאמדת בחוות הדעת, בסך של

8

192 ₪ לשנה ובגין 25 הפעלות בשנה נאמדת בסך של 96 ₪ לשנה.

9

10

11

12

133. **סיכום**

13

לאחר שבחנתי את טיעוני הצדדים ואת חוות הדעת מטעם המומחים, הגעתי לכלל

14

מסקנה, כי הפיצוי בגין הוצאות כביסה וייבוש עודפות, לעבר ולעתיד, יעמוד על סכום

15

גלובאלי של **100,000** ₪.

16

17

מיזוג אוויר

18

19

134. התובעים טוענים, בהסתמכם על חוות דעתו של פרופ' עורי, כי מחלתה של ט' פגעה

20

במנגנון ויסות הטמפרטורה בגופה ועל- כן יש למזג את סביבתה לאורך כל השנה.

21

ד"ר מטות גרס מנגד, כי בבדיקה שערך לט' מצא שתחושתה למגע וטמפרטורה

22

תקינה.

23

24

135. ד"ר לנגר, אף הוא לא מצא פגיעה במנגנון ויסות החום אצל ט' וקבע כי אין היא

25

זקוקה לשימוש מוגבר במיזוג אוויר, מעבר לנהוג והמקובל במקום מגוריה.

26

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

136. פרופ' עורי הבהיר בעדותו, כי מסקנתו בדבר העדר ויסות הטמפרטורה בגופה של ט', אינה נסמכת על בדיקה שערך לה, אלא על מאמר שהוא איתר באינטרנט, המתייחס לבעיית ויסות טמפ' אצל חולי ALD. פרופ' עורי לא המציא את המאמר, למרות שהתבקש לעשות כן. בנסיבות אלו, אין לקבוע ממצא על בסיס הסברה שהעלה פרופ' עורי.

137. לא הוכח אפוא, כי ט' נזקקת למיזוג אוויר מוגבר בשל מחלתה. אשר על כן, אין היא זכאית לפיצוי בגין רכיב זה. למעלה מדרוש יוער, כי מקום מגוריה ביישוב דרומי, המאופיין בטמפרטורות גבוהות יחסית בקיץ ונמוכות יחסית בחורף, ולפיכך, הצורך בקיומה של מערכת מיזוג אוויר קיים אף גבי דידם של בני המקום.

ציוד ואביזרי עזר

138. הגב' שיפמן קבעה בחוות דעתה, כי יש לספק לט' עזרים לצורך גירוי החושים, בין היתר, טלוויזיה, וידאו, קלטות, רדיוטייפ, אורגנית ומחשב. בנוסף, היא קבעה כי יש לספק לט' מיטה מתכווננת ואביזרים מיוחדים לפעילות היומיומית, לרחצה, להלבשה ולאכילה. העלות הכוללת של אביזרים אלו מגעת בחוות הדעת לסך של כ- 38,000 ₪.

139. בסיכומיהם, התובעים עתרו לפיצוי, בגין טלוויזיה עם מסך גדול ומחשב, אף הוא עם מסך גדול, להם ט' נזקקת לטענתם, בשל קשיי ראייה, בסך כולל של 62,711 ₪. אין הם עותרים לפיצוי בגין רכישת מיטה מיוחדת.

140. ד"ר לנגר קבע בחוות דעתו, כי טלוויזיה ומחשב הינם ציוד המצוי דרך כלל בבתי ישראל וכך אף בביתה של ט', אולם הוסיף, כי ידועה לו התופעה לפיה, מרבית החולים במחלתה של ט' "עובדים עם אותיות גדולות".

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

141. מקובלת עלי העמדה, לפיה אביזרים כמו טלוויזיה ומחשב, מצויים בביתה של כל משפחה בעלת הכנסה ממוצעת ועל כן, אין לפסוק פיצוי בגינם. בענייננו, לא הוכח, כי ט' סובלת מקשיי ראייה ועל כן, איני רואה מקום לפסוק פיצוי בגין רכיבים אלו.

ציוד מתכלה

הציוד המתכלה כולל טיטולים, מגבונים לחים, משחות, סדיניות חד פעמיות, סינרים חד פעמיים וכן, ביגוד עודף ומצעים נוספים. הנחת המוצא לצורך הדיון ברכיב זה של הנזק היא כי ט' אינה שולטת בצרכיה.

142. טיטולים הצדדים חלוקים בשאלה, אם ט' נזקקת לחיתולים או שמא, יש להלבישה במכנסונים סופגים ובהתאמה, מהו סכום הפיצוי שיש להעמיד לזכותה. התובעים גרסו בסיכומיהם, כי בתחילה ט' השתמשה בטיטולים, אולם הואיל והיא הרבתה להסירם מגופה, הוחל השימוש במכנסונים סופגים. התובעים מוסיפים, כי העדר השליטה בסוגרים, גורם להגברה ברחצה ובהחלפת הבגדים.

143. הנתבעים טענו כי לא הוכח כי ט' אינה שולטת על סוגריה, דא עקא, לכך הסכימו כל המומחים, לרבות המומחים מטעמם. על כן, אין לשוב ולהיזקק לסוגיה זו. בכפוף להסתייגותם, הנתבעים הציעו פיצוי בסכום גלובאלי, עבור השנים 2000 - 2017 בסך של 120,000 ₪.

144. התובעים טוענים, כי ט' נזקקת לשימוש של כ- 6-8 מכנסונים ביום. ד"ר לנגר העריך כי קיים צורך בכ- 4 - 5 טיטולים ליום, הגם שלא בחן סוגיה זו עובר להכנת חוות דעתו. ד"ר לנגר הוסיף, כי הבחירה בין טיטול למכנס נתונה לאופיו של החולה, רצון המטפל והעדפותיהם:

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

"כאשר מדובר בחולה שסובל מתפקוד יומי, אבל בדרך כלל עצמאיים
(כך במקור), פחות או יותר, אז הם מעדיפים לפעמים יותר למכנסונים".

הגב' שיפמן העריכה בחוות דעתה עלותו של חיתול ב- 4 ₪ ומר האס העריך את
עלותו ב- 3.25 ₪ (333 ₪ לחודש לפי צורך של 4-5 טיטולים ליום).
השימוש במכנסונים כרוך בעלות גבוהה יותר בכ- 1 ₪ למכנסון.

145. העולה מכל האמור לעיל הוא, שהפיצוי הכולל בגין שימוש במכנסונים לעבר ולעתיד
יעמוד על סכום גלובאלי של **400,000 ₪**.

מגבונים לחים

146. התובעים עותרים לפיצוי כולל, לעבר ולעתיד, בסך 8,332 ₪ בגין רכישת מגבונים
לחים, הנסמך על הוצאה חודשית בעבר של 24 ₪ והוצאה צפויה בעתיד של 17.5
₪ לחודש.

הנתבעים מבקשים להעמיד הפיצוי ברכיב זה, לפי עלות חודשית של 10.5 ₪.

בנסיבות אלו, הפיצוי הגלובאלי בגין מגבונים לחים, לעבר ולעתיד יעמוד על סך של
4,500 ₪.

משחות

147. התובעים עותרים לפיצוי בסך כולל של 52,822 ₪ בגין הוצאותיהם עבור רכישת
משחות, בשל השימוש בטיטולים או במכנסונים, לעבר ולעתיד. העלות החודשית
הממוצעת עומדת על סך של 120 ₪.

לא שוכנעתי בקיומו של הצורך למשחות. אין מדובר בתינוק, אשר עורו רגיש. זאת
ועוד, הגם שט' אינה שולטת בסוגריה, ניתן להחליף את חיתוליה/מכנסוניה מיד לאחר
עשיית הצרכים ועל כן, אין חשש לזיהומים. לפיכך, אין לפצות בגין רכיב זה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 סדיניות חד פעמיות
2 148. התובעים עותרים לפיצוי בסך כולל של 46,224 ₪ בגין רכישת סדיניות חד פעמיות
3 לעבר ולעתיד, ולפי עלות חודשית של 105 ₪.
4 הנתבעים מבקשים להעמיד העלות החודשית על סך של 46 ₪ לחודש.
5 משנקבע פיצוי לתובעים בגין כביסה וייבוש עודפים, לרבות בגין מכנסונים, יש להניח
6 כי השימוש בסדיניות חד פעמיות ייעשה במשורה ולא כעניין שבשגרה. התובעים אף
7 לא גרסו כי הם משתמשים תדיר בסדיניות חד פעמיות. למעשה, רכיב זה עלה
8 לראשונה בחוות דעתה של הגב' שיפמן. בנסיבות אלו, יש להעמידו על סכום גלובאלי
9 בסך של **15,000** ₪.

10
11 סינרים חד פעמיים
12 149. התובעים עותרים לפיצוי בסך כולל של 132,495 ₪ בגין רכישת סינרים חד פעמיים
13 לעבר ולעתיד, ולפי עלות שבועית של 70 ₪, על בסיס שימוש של 10 יחידות ביום.
14 הנתבעים מבקשים לקבוע הסכום לפי עלות של 30 ₪ לחודש (לפי עלות סינר של
15 30 אג' לעומת עלות של 1.5 ₪ לפי התובעים).
16 סבורתני, כי הגב' שיפמן הפריזה בהערכת רכיב זה, הן במחירם של הסינרים והן
17 בכמות הנדרשת לשימושם. לטעמי, אין צורך בשימוש בסינר חד פעמי, אלא בעת
18 בשעות הארוחות. זאת ועוד, בהיתן העובדה שהתובעים פוצו בגין כביסה וייבוש
19 מוגברים, יש להתייחס לרכיב זה בצמצום.
20 אשר על כן, הפיצוי בגין רכיב זה יעמוד על סך **15,000** ₪, לעבר ולעתיד.

21
22 ביגוד ומצעים נוספים
23 150. התובעים טוענים כי ט' נוטה ללכלך את בגדיה, עקב אי השליטה על הסוגרים
24 ובמהלך ארוחותיה. כמו כן, היא נוטה לנשוך את בגדיה והורסת אותם. טענה זו לא
25 נסתרה, אלא שהפיצוי בראש נזק זה, אינו אלא דרישה לפיצוי כפול, נוכח הדרישה
26 לפיצוי בגין מכנסונים, סינרים, סדיניות ומגבונים.
27 הסכום הנדרש בגין רכיב זה הינו 378,559 ₪ לעבר ולעתיד. הנתבעים אינם
28 מתייחסים בסיכומיהם לראש נזק זה.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 אף בראש נזק זה, התובעים הפריזו במידה ניכרת באומדן הנזק. לפיכך, ייקבע סכום
2 לפיצוי באופן גלובאלי בסך של **30,000** ₪.

3

4

טיפולים רפואיים ופרא-רפואיים

5

6 151. פרופ' אור ציין, כי קיים פוטנציאל שיקומי לנזקיה של ט', וכי באמצעות תוכנית
7 שיקומית רב גונית, מקיפה, מקצועית וארוכה ניתן להשיג שיפור, הגם שלא החלמה.
8 גם ד"ר מטות קבע כי יכול ויושג שיפור, באמצעות "עבודה שיקומית אינטנסיבית רב
9 תחומית עם טל. בשל הקושי הרב בקשב ובריכוז על הטיפול להיות פרטני ולכלול בין
10 היתר, ריפוי בעיסוק, פיסיותראפיה וריפוי בדבור".

11

12 152. פרופ' עורי קבע ופירט את צרכיה של טל, במסגרת הטיפולים הרפואיים והפרא-
13 רפואיים ומנה ביניהם, מעקב רפואי-שיקומי התפתחותי, טיפולי שיניים מיוחדים,
14 מערך טיפולי נאורופסיכולוגי/חינוכי ביתי יומיומי, פיזיותרפיה של שעה מדי יום,
15 שחייה טיפולית פעמיים בשבוע, טיפולים יומיים של ריפוי בעיסוק, קלינאית תקשורת
16 וטיפולים משלימים (אומנות, רכיבה טיפולית, מוסיקה).

17

18 153. בעדותו, אישר פרופ' עורי כי לאחר תקופת הבידוד בעקבות ההשתלה, החלה ט'
19 להיחשף לפעילויות בהן היא מוצאת עניין והנאה, כגון רכיבה טיפולית וציין, כי
20 האינטראקציה של ט' עם בעלי חיים מטיבה עמה, גורמת לה הנאה ומצליחה
21 להחזיק אותה בריכוז לאורך כמה דקות. פרופ' 'עורי ראה ברכיבה על סוסים
22 אפשרות בלבד אשר אין חובה ליישמה. דבריו מתיישבים עם דברי המטפלים בחוגי
23 הרכיבה הטיפולית והגרייה באמצעות חיות, לפיהם, אין הם מקבלים הנחיות או
24 תוכנית טיפולית.

25

26 154. פרופ' שטיינברג קבע בחוות דעתו, כי ט' זקוקה לטיפולים בריפוי בעיסוק
27 ובתקשורת, למעקב רפואי- נירולוגי ומטבולי במסגרת הרפואה הציבורית.
28 לשיטתו, הוצאות הטיפולים יכוסו במסגרת חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 באשר לטיפול הפיזיותרפיה – פרופ' שטיינברג סבור כי ט' אינה זקוקה להם, שכן אין
2 היא סובלת מבעיות הדורשות טיפול פיזיותראפי. לטעמו, יש להתמקד בריפוי
3 בעיסוק, תקשורת, שחיה טיפולית, התעמלות טיפולית והפעלה קוגניטיבית.
4
5 155. גם ד"ר לנגר קבע בחוות דעתו, כי ט' זקוקה לייעוץ חינוכי, טיפול פסיכולוגי וטיפולים
6 פרה-רפואיים ובמיוחד ריפוי בעיסוק ותקשורת, אשר ביחס אליהם המליץ על שתי
7 פגישות בשבוע. הוא ציין כי בשלב זה, אין צורך בטיפולים בבריכה או רכיבה
8 טיפולית, בהעדר שיתוף פעולה.
9 אף הוא הטעים, כי מעקב רפואי, קבלת טיפולים משקמים, וטיפולים פרה-רפואיים
10 מסופקים על- ידי המדינה.
11
12 באשר לטיפול פיזיותרפיה, ד"ר לנגר הצטרף לדעת קודמו, כי אין צורך בטיפולים
13 אלו.
14

עלות הטיפולים

הגב' איילה שיפמן

- 15
16
17 156. הגב' איילה שיפמן נקבה בחוות דעתה בעלות הטיפולים השונים כדלקמן:
18
19 * ריפוי בעיסוק – עלות טיפול בבית, סך של 150-200 ₪. כיום ט'
20 אינה מטופלת במרפאה לריפוי בעיסוק.
21 * טיפול בתקשורת - עלות טיפול בבית, סך של 150-200 ₪.
22 * פיזיותראפיה- עלות טיפול בסך 150-200 ₪.
23 * רכיבה טיפולית – פעם, פעמיים בשבוע, בעלות של 220 ₪ לטיפול.
24
25 מר גדעון האס:
26 157. במענה לחוות דעתה של גב' שיפמן, מר האס נקב בעלויות הבאות:
27
28 * ריפי בעיסוק – סך של 117 ₪ לטיפול.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 * טיפול פסיכולוגי – סך של 180-200 ש"ח לטיפול. הוא ציין, כי במסגרת קופת
2 החולים ניתן לקבל 30 טיפולים נפשיים בשנה ועד 60 טיפולים בשנתיים,
3 ללא תשלום.
- 4 * ריפוי בדיבור – סך של 117 ש"ח לטיפול.
- 5
- 6 158. הנתבעים טוענים בסיכומיהם, כי התובעת זכאית לקבל שירותים רפואיים, לרבות
7 טיפולים פרא-רפואיים, במסגרת סל הבריאות ובהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי,
8 התשמ"ד – 1984 וכן, במסגרת הביטוחים המשלימים של קופת החולים.
- 9
- 10
- 11 להלן, נבחן את מהות הטיפולים, מידת חשיבותם ועלותם.
- 12
- 13
- 14
- 15 159. רכיבה טיפולית וגרייה באמצעות חיות
- 16 התובעת נוטלת שיעורי רכיבה על סוסים בבית הספר לרכיבה "בר במדבר" וכן,
17 משתתפת במפגשים טיפוליים במסגרת עמותת "חוויה פלוס" בקיבוץ מגן החל
18 מחודש יוני 2005.
- 19 התובעים גורסים, כי השתתפותה בפעילויות אלו תורמת לה מבחינה קוגניטיבית
20 ומוטורית.
- 21 הנתבעים טוענים מנגד, כי אין כל אינדיקציה רפואית לתרומתן של פעילויות אלו
22 למצבה הרפואית של ט' ומכל מקום היא זכאית לקבל החזרים מקופת החולים.
- 23
- 24 160. מקובלת עלי הטענה, לפיה אין בפעילויות הללו משום צורך רפואי.
- 25 יחד עם זאת, אין להתעלם מתגובותיה החיוביות אליהן, כפי שהעידו עליהן, הן
26 המומחים הרפואיים והן המדריכות בפעילויות השונות.
- 27 זאת ועוד, לנוכח העובדה שרכיבה על סוסים וגרייה באמצעות חיות, מהוות תחליף
28 לפעילויות בהן עוסקים בני נוער וצעירים דרך כלל, חלקן עבור תשלום, ולנוכח מיעוט

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

- 1 הפעילויות בהן יכולה ט' לקחת חלק, אין לשלול ממנה את הפעילויות הללו, הגם
- 2 שבאומדן עלויותיהם, תילקח בחשבון העובדה, שאין לראותן בבחינת טיפול רפואי ומן
- 3 הסתם, אין הן מסוג הפעילויות בהן מתמידים לאורך שנים מרובות.
- 4
- 5 161. מדברי מדריכת הרכיבה עולה, כי זו מומלצת בתדירות של פעם בשבוע בעלות של
- 6 120 ₪. כך גם באשר להשתתפות במפגשי הגרייה באמצעות בעלי חיים בקיבוץ
- 7 מגן. העלות החודשית מגעת אפוא לסך של כ- 1000 ש"ח.
- 8
- 9 162. באשר להשתתפות קופות החולים בהוצאות הטיפולים - הגב' מורלי בר, מנהלת בית
- 10 הספר לרכיבה טיפולית והגב' דרזמן מ"חוויה פלוס" בקיבוץ מגן ציינו, כי מתקבלים
- 11 החזרים מאת קופות החולים.
- 12
- 13 163. ב"כ התובעים העמידו את הפיצוי בגין ראש נזק זה על הסכומים כדלקמן:
- 14 רכיבה טיפולית לעבר - סך של 8,772 ₪ ולעתיד - סך של 90,464 ₪, בהנחה שט'
- 15 תתמיד ברכיבה עד לגיל 35.
- 16 גרייה בחיות לעבר - סך של 8,112 ₪ ולעתיד - סך של 90,464 ₪ בהנחה שט'
- 17 תתמיד בטיפול עד לגיל 35.
- 18
- 19 164. בהתחשב בסייגים שהובאו בדבר תרומתם המוגבלת, אם בכלל, של הטיפולים הללו
- 20 למצבה הרפואי של ט' וכן, בעובדה שחלק מעלויותיהם מוחזרות על ידי קופות
- 21 החולים ובנוסף, בכך שמדובר בטיפולים אשר דרך כלל, אין מתמידים בהם לאורך
- 22 שנים מרובות, אני מעמידה את הפיצוי בגינם, לעבר ולעתיד, על סך כולל של
- 23 **35,000** ₪ לשני הטיפולים גם יחד.
- 24
- 25 הידרותראפיה
- 26
- 27 165. פרופ' עורי המליץ בחוות דעתו על השתתפותה של ט' בשיעורי שחייה טיפולית,
- 28 פעמיים בשבוע.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 פרופ' שטיינברג ציין אף הוא, כי רצוי שהתובעת תשתתף בשיעורי שחייה לימודית.
2 ד"ר לנגר, קבע מנגד בחוות דעתו, כי אין צורך בטיפולים בבריכה, בהעדר שיתוף
3 פעולה מטעמה של ט'.
4
5 166. התובעים עתרו לפיצוי בגין הידרותראפיה עד סוף תוחלת חייה של ט' בסך 531,548
6 ₪.

7
8 167. כאמור, המומחים חלוקים ביניהם בדבר עצם היזקקותה של ט' לטיפול הזה. בכל
9 מקרה, משוכנעני, כי אין זה מסוג הטיפולים בהן יש לצפות שט' תמיד עד לסוף חייה.
10 בנסיבות אלו, אני קובעת סכום פיצוי גלובאלי בסך של **35,000 ₪**.
11

ריפוי בעיסוק, ריפוי בדיבור ופיזיותראפיה

12
13
14 168. אין חולק, כי עד עצם היום, ט' אינה מטופלת במרפאה לריפוי בעיסוק.
15 אין מחלוקת בין המומחים מטעמם של הצדדים בדבר היזקקותה של ט' לטיפול ריפוי
16 בעיסוק וריפוי בדבור.
17 באשר לטיפול פיזיותרפיה – המומחים חלוקים בדעותיהם בנוגע להיזקקותה של ט'
18 לטיפולים אלו. במחלוקת זו, דעתם של ד"ר לנגר ופרופ' שטיינברג, השוללים את
19 היזקקותה של ט' לטיפול פיזיותראפיה מקובלת עלי. נחה דעתי, כי מצבה הרפואי
20 של ט', אינו דורש טיפולים אלו ובהעדר שיתוף פעולה מצדה, אין בהם טעם.
21

22 169. התובעים עותרים לפיצוי בגין ריפוי בעיסוק, עד לסוף תוחלת חייה של ט', על בסיס
23 ארבעה טיפולים בשבוע, בסך 642,287 ₪. באשר לריפוי בדיבור, עתירתם לפיצוי
24 עומדת על סך כולל של 856,383 ₪, גם כן על בסיס ארבעה טיפולים בשבוע, עד
25 לסיום תוחלת חייה של ט'.
26

27 170. עתירתם של התובעים, לפיצוי בגין ארבעה טיפולים בשבוע, מוגזמת. אני סבורה
28 שהתובעת תעמוד בעומס כה רב של טיפולים. זאת ועוד, בהינתן העובדה

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 שהטיפולים הללו מכוסים בחלקם על ידי סל הבריאות ובהינתן העובדה שהתובעת
2 תקבל חלק מהטיפולים הללו במסגרת פעילותה במועדוניות או במסגרת חוץ ביתית
3 אחרת – אין מקום לתחשיב שהתובעים הציגו ויש לפסוק בגין ראש נזק זה, פיצוי
4 גלובאלי אשר יעמוד על סך כולל של **300,000** ₪.

5
6 מועדונית
7 171. פרופ' עורי המליץ בחוות דעתו, על השתתפותה של ט' במועדונית שלוש פעמים
8 בשבוע.
9 או' ציינה בתצהירה, כי עלות שילובה של ט' במסגרת מועדונית, לפי בירור שערכה
10 הינה כ- 1500 ₪ לחודש, וכי על ט' להיות מלווה בידי אחד מבני המשפחה.
11 ד"ר לנגר ציין, כי נכון למועד הכנת חוות דעתו, ט' אינה מסוגלת להשתלב בחברה
12 ויש לשקול את שילובה במועדונית בעתיד, כשלב ביניים, לפני מעבר למסגרת חוץ
13 ביתית. ניתן להניח לטובתה של ט' כי בשלב זה, בחלוף מספר שנים ממועד מתן
14 חוות הדעת של ד"ר לנגר, בשלו התנאים לשילובה במסגרת מועדונית.
15 התובעים לא צרפו כל אסמכתא, ממנה ניתן ללמוד על העלות המשוערת לשילובה
16 של ט' במסגרת מועדונית.

17
18 172. התובעים עותרים לפיצוי בגין שילובה של ט' למועדונית, על בסיס תשלום חודשי בסך
19 1,500 ₪ ובסה"כ 515,066 ₪.
20 הגם שבמסגרת הפיצויים שנפסקו לט', הוקם עבורה מערך טיפולי וסיעודי מלא,
21 סבורתני כי יש לשלבה במועדונית ויש לכסות את עלותה, לפחות כיסוי חלקי. לפיכך,
22 הפיצוי בגין מועדונית יעמוד על סך של **300,000** ₪.

23
24 טיפול פסיכולוגי

25
26 173. התובעים טוענים כי יש לפצותם בגין הוצאות ייעוץ פסיכולוגי, עקב הנזק הנפשי
27 שנגרם להם ולמשפחתם בשל מצבה של ט'. כמו כן, לטעמם ט' זקוקה גם לטיפול
28 פרטני.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 הנתבעים מתנגדים לתשלום פיצוי ברכיב זה, אשר לא הוכח.
2 צודקים הנתבעים בטענתם. הצורך בטיפולים פסיכולוגיים עבור התובעים, או עבור ט'
3 לא הוכח. כך, לא הוגשו חוות דעת בנדון והתובעים עצמם אישרו, כי הם לא פנו
4 לטיפול פסיכולוגי עבור מי מהם, או בני משפחתם.

5
6 יתירה מזו, פרופ' עורי ציין בעדותו כי ט' אינה מתאימה לקבלת טיפול פסיכולוגי, בשל
7 אי השקט ממנו היא סובלת והוסיף, כי עם בעיות שינה שלה יש להתמודד באמצעות
8 טיפול תרופתי.

9
10 בנסיבות הללו יש לדחות את הדרישה לפיצוי בראש נזק זה.

11
12 הוצאות רפואיות לעבר ולעתיד

13
14 174. התובעים טוענים כי יש לפצותם בסך כולל של 435,000 ₪ (מתוכם 400,000 ₪
15 לעתיד), בגין הוצאות רפואיות בהן נשאו ועתידים לשאת עקב מצבה של ט'. לשיטתם
16 וכעולה מחוות דעת המומחים, התובעת תזדקק למעקב קבוע אצל מומחים רפואיים
17 שונים, בין היתר, בשל הפרעות השינה מהן היא סובלת, בעטיין היא תזדקק למעקב
18 וייעוץ. כמו כן, את טיפולי השיניים שעליה לעבור, יש לבצע בהרדמה כללית ומשכך,
19 אין הם כלולים בסל הבריאות לו זכאית התובעת מכוח חוק. כמו כן, לטעמם ט'
20 תזדקק לתרופות, אשר ייתכן כי חלקן לא תמומנה על ידי קופת החולים.
21 בנסיבות הללו התובעים עותרים לפיצוי בסכום הגלובאלי הנקוב לעיל.

22
23 175. הנתבעים טוענים, כי ט' זכאית לקבל שירותים רפואיים מגוונים, במסגרת סל
24 הבריאות ובהתאם לחוק ביטוח ביראות ממלכתי, התשמ"ד – 1984, לרבות במסגרת
25 הביטוחים המשלימים של קופת החולים.
26 לטענתם, משלא הוצגה כל אסמכתא המעידה על הוצאות רפואיות שנגרמו לט' מאז
27 אבחון מחלתה – אין לצפות להוצאות רפואיות שיחרגו מסל הבריאות בעתיד.

28

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

176. כפי שנפסק לא אחת, על התובע להיזקק לקופת החולים והרפואה הציבורית בהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי. בע"א 5557/95 סהר נ' אלחדד, פ"ד נ"א(2), 724 (להלן: "פרשת אלחדד") נקבע:

"על יסוד הנמקות דומות לאלה שאומצו ביחס לניכוי גימלאות המוסד, יש לנכות גם את הוצאות הטיפולים הרפואיים אשר הניזוק זכאי לקבל מקופת החולים שבה הוא חבר. הענקת הזכות בסעיף 22 לחוק הבריאות לקופת חולים לתבוע מהמזיק את סכום ההוצאות שהוציאה בעבור טיפולים רפואיים שסיפקה לניזוק, מעבירה את זכויותיו של הניזוק כלפי המזיק אל קופת החולים. גם כאן חל עקרון הסוברוגציה. גם כאן יש למנוע את המצב שעל-פיו יחויב המזיק לשלם לניזוק בגין הוצאות רפואיות, ואחר-כך יהיה חשוף לתביעה מצד קופת חולים. שאם לא כן, יחויב המזיק לשלם כפל הוצאות רפואיות, ובסופו של דבר, יישא בתשלום פיצויים בשיעור העולה על סך כל הנזק של הניזוק. הדבר ימנע גם את המצב שבו יקבל הניזוק גם טיפול רפואי חינם וגם את הוצאות עלותו ועל-ידי כך יקבל פיצויים בסכום העולה על הנזק שנגרם לו."

ברוח דומה נאמרו הדברים, בע"א 6431/96 אן בר זאב ואח' נ' מוחמד ואח', פ"ד נ"ב (3) 557:

"התובעת עתידה להיזקק לטיפולים הנזכרים במשך תקופה ארוכה של עשרות שנים עד אחרית ימיה. במשך תקופה כה ארוכה ייתכנו מקרים והזדמנויות שבהם תימנע ממנה מסיבה זו או אחרת האפשרות לקבל טיפול במסגרת קופת החולים, והדבר עלול להיות כרוך מבחינתה בהוצאות" (עמ' 571).

אין חולק שט' זכאית לקבל טיפולים רפואיים ופאר- רפואיים באמצעות קופת החולים והרפואה הציבורית, בהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי. חרף זאת, נפסקו לה פיצויים בגין טיפולים פרא-רפואיים, בהנחה שאלו לא יכוסו במלואם על ידי קופת החולים.

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 איש מהמומחים לא צפה טיפולים רפואיים מיוחדים, להם תידרש ט' בעתיד. באשר
2 לעבר - לא הוצגו ראיות להוצאות הרפואיות שנגרמו לה, לכאורה.
3 בנסיבות אלו, איני רואה לנכון לפסוק פיצוי בגין ראש נזק זה.
4

מינוי אפוטרופוס

5
6 177. אין מחלוקת כי בהעדר שינוי משמעותי במצבה של ט' היא תהא זקוקה לאפוטרופוס
7 שידאג לכל ענייניה.

8 התובעים טוענים כי יש לפצותם בגין הוצאות אפוטרופוסותם החל מהגיעה של
9 התובעת לגיל 18 והעמידו את סכום הפיצוי על סך של 281,606 ש"ח.

10 איני סבורה כי יש לפצות את התובעים בגין אפוטרופוסותם על בתם. יחד עם זאת, יש
11 לדאוג לאפוטרופוס שימונה לט' לאחר אריכות ימיהם של התובעים.

12 בנסיבות אלו, הפיצוי בגין אפוטרופוס יעמוד על סכום גלובאלי בסך של **100,000** ₪.
13

14 כאב וסבל-

15 178. התובעים עותרים להעמיד את סכום הפיצוי הכולל בגין כאב וסבל על סך של
16 3,000,000 ₪, אשר מתוכו סך של 2,000,000 ₪ יהא פיצוי לט' והיתרה – להם
17 עצמם.

18 האסון שפקד את ט' ואת ההורים קשה מאוד. אין מילים לתאר את גודלו וגודל הכאב
19 שבצידו. מחלתה של ט' השפיעה ומשפיעה על חיי המשפחה כולה.

20 המחלה השפיעה על יכולתה השכלית של ט', על תפקודה, התנהגותה וכל סביבתה.

21 די בעובדה, שאינה שנויה במחלוקת, לפיה ט' זקוקה להשגחה ופיקוח צמודים, משך

22 24, לרבות העובדה שלא נמצאה לה מסגרת הולמת, שתוכל לקלוט אותה, גם באופן

23 חלקי, כדי ללמד על הקושי הרב שבנכותה.

24 לא ניתן לכמת את גודל האסון בערכים כספיים. יחד עם זאת, נקבעו בפסיקה אמות

25 מידה לפיצוי ולפיהן יש ללכת.

26

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1 באשר לתובעים, ההורים – האסון שפקד אותם אינו צריך ראייה. הם עשו כל אשר
2 לאיל ידם למנעו ולא הצליחו, למרבה הצער. יחד עם זאת, ידי בית המשפט כבולות
3 בפסיקת פיצוי לקרובי משפחה בגין נזק שנגרם ליקיריהם. נקבע לא אחת, כי אין
4 לפצות קרובי משפחה, אלא מקום בו הוכח נזקם נפשי הגובל במחלת נפש או
5 הפרעה נפשית של ממש. אלו צריכים הוכחה באמצעות חוות דעת של מומחים.
6 משלא הוכח נזק נפשי שנגרם לתובעים, אין לפסוק להם פיצוי בגין כאב וסבל.

7

8 באשר לפיצויה של ט' בגין כאב וסבל – המדיניות הרווחת כיום הינה לפצות נפגע
9 בשל נזקיו אלו ביד נדיבה. יחד עם זאת, הסכומים בהם נקבו התובעים גבוהים ואינם
10 עולים בקנה אחד עם ההלכה הפסוקה.

11

12 בשכלול מכלול הנסיבות, הנני סבורה כי יש להעמיד את הפיצוי לט' בראש נזק זה על
13 סך של 1,000,000 ₪ בערכים של היום והכול בהתחשב בכאבה ובסבלה ובריבית
14 אשר יש לפסוק לה בגין כל תקופת העבר.

15

16 **יג. סיכום**

17

18 לאור כל האמור לעיל, נזקיהם של התובעים וט' הינם כדלקמן:

19

20	עזרת הזולת לעבר ולעתיד	₪ 6,143,398
21	הפסד שכרה של או' לעבר ולעתיד	₪ 500,000
22	אובדן כושר השתכרות של ט' + אובדן פנסיה	₪ 2,656,817
23	דיור + החזר סוככים	₪ 265,000
24	ניידות	₪ 300,000
25	כביסה וייבוש	₪ 100,000
26	טיטולים/מכנסונים	₪ 400,000
27	מגבונים, סינרים, סדיניות, ביגוד ומצעים	₪ 64,500

בתי המשפט

א 001204/02

בית משפט מחוזי באר שבע

תאריך: 01/09/2008

בפני: כב' השופטת ורדה מרוז

1	₪ 70,000	רכיבה, גרייה והידרותרפיה
2	₪ 300,000	ריפוי בעיסוק + קלינאית תקשורת
3	₪ 300,000	מועדונית
4	₪ 100,000	אפוטרופוס
5	₪ 1,000,000	כאב וסבל
6		
7	₪ 12,199,715	סכום הפיצוי

מתוך סכום הפיצוי ינוכו ניכויי מל"ל בגין קבצת נכות כללית והיתרה הינה הסכום לתשלום.

הנתבעים ביחד ולחוד ישלמו לתובעים את הסכום לתשלום בצירוף הפרשי הצמדה וריבית מהיום ועד למועד התשלום בפועל.

כמו-כן, הנתבעים ישלמו לתובעים את הוצאות ובנוסף, שכ"ט עו"ד בשיעור של 20% מתוך הסכום לתשלום בצירוף מע"מ כחוק. סכום זה ישא הפרשי הצמדה וריבית מהיום ועד למועד התשלום בפועל.

ניתן היום 1.9.08 בהעדר הצדדים.

המזכירות תשלח העתק מפסק הדין בדואר רשום לצדדים.

ורדה מרוז, שופטת

